

Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok
Studies in Child and Youth Protection

**REZILIENCIAFEJLESZTÉS,
MEGOLDÁSFÓKUSZ
ÉS TUDATOS JÖVŐTERVEZÉS
A GYERMEKVÉDELEMBEN**

2023

Rubeus Egyesület • Rubeus Association

REZILIENCIAFEJLESZTÉS, MEGOLDÁSFÓKUSZ ÉS TUDATOS
JÖVŐTERVEZÉS A GYERMEKVÉDELEMBEN

Sorozatszerkesztő:

Rácz Andrea

Szerkesztő:

Rácz Andrea

Lektor:

Gyarmati Andrea

Szöveget gondozta:

Bagdi Tímea

Borítókép:

Freisinger Balázs: Jövőszelet (2013)

ISBN 978-615-81442-7-8

ISSN 2063-6970

Rubeus Egyesület „Szédervessző”

1122, Budapest, Krisztina kert. 2-4.

Felelős kiadó:

Rubeus Egyesület elnöke

Budapest, 2023

*A támogatott tevékenység a Belügyminisztérium és a Nemzeti Bünt megelőzési Tanács támogatásával
valósult meg. (BM-22-E-0013)*

Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok (Rubeus Egyesület)
Studies in Child and Youth Protection (Rubeus Association)

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	3
PREVENCIÓ, BŰNMEGELŐZÉS	6
Zseli Tímea: A gyermekvédelem szerepe a gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzésében	6
MODELLPROGRAMOK SZAKMAI-MÓDSZERTANI TAPASZTALATAI	24
Boronyák Enikő: Gyermekvédelemmel érintett gyermekek és fiatalok tanulási motivációjának növelése, tanulási képességeik fejlesztése és tárgyi tudásuk bővítése..	24
Joó Beatrix: Tudatos jövőtervezés – személyközpontú szemléletű gyermekvédelem..	37
Gyarmati Katalin – Kiss Évi: Megoldásfókusz a gyermekvédelmi szakellátásban.....	56
Bulyáki Tünde: Támogató források a mentális zavarral élő személyek akadályokkal való megküzdésben.....	65
MODELLPROGRAMOK KUTATÁSI TAPASZTALATAI	77
Homoki Andrea – Rác Andrea – Sik Dorottya: Tehetséggondozás, gyermeki rezilienciafejlesztés, megoldásfókusz és sokproblémás családok támogatása - modellprogramok jellemzői és eredményei	77
MELLÉKLETEK	98

Előszó

A Rubeus Egyesület Rezilienciafejlesztés, megoldásfókusz és tudatos jövőtervezés a gyermekvédelemben címmel valósított meg – immár 6. alkalommal egy modellprogramot – a Nemzeti Bünmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt.

A program a BM-17-E-0017, BM-18-E-0018, BM-19-E-0027, BM-20-E-0013, BM-21-E-0015 számú projektjeink folytatása. Projektjeink célcsoportja a gyermekjóléti szolgáltatásban veszélyeztetett, védelembe vett, hátrányos helyzetű, bűnelkövetés veszélyének kitett, illetve gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek, fiatalok és a gyermekek szülei, családjai. Az előző évi, Innovációk támogatása a gyermekvédelemben c. projektünk folytatásaként kiemelt témánk a pszichoszociális fogvatékoszággal élő szülők támogatása a sikeres gyermeknevelés, szülőség megélése érdekében. Fókuszba álltjuk a gyermekvédelem határára mozgó, illetve gyermekvédelemmel érintett gyermekek rezilienciájának fejlesztését, a gyermekek és fiatalok mentorálását, tehetséggondozását, iskolai előmenetelük széles körű támogatását. Alkalmazzuk a megoldásfókuszt mint szemléletet, módszert és egyben stratégiát is a gyermekvédelemben. Jelen projektünk további célja a gyermekjólét és gyermekvédelem láthatóságának növelése idei fotókampányunk, pozitív üzeneteink és az Aki vagyok c. újonnan indult podcast-sorozatunk által. Álommunka/álommunkahely c. pályázatunk a szakellátásban élő gyermekeknek és fiataloknak szólt, azzal a céllal, hogy tudatosan megtervezzék a jövőjüket a pályaművükben. Mindezen tevékenységünk nagy sikerrel, széles elérés mellett valósult meg.

Jelen programunk, ahogy az előző években is, azt szolgálja, hogy a család- és gyermekjóléti szolgáltatásban, illetve komplex gyermekvédelmi programban dolgozó szakemberek számára kipróbált eszközök álljanak rendelkezésre, segítve, hogy hatékonyabban tudják motiválni a családot a pozitív irányú változtatásokra, fejlesztve a szülői kompetenciákat.

Modellprogramjaink egyfajta szemléletváltást is sürgetnek az új típusú problémákra, gyermekvédelmi kihívásokra reagálандó, másfelől szeretnénk az erőforrásokra építve a jelenlegi ellátórendszeri keretek között is megmutatni azt, hogy rövid intenzitású programok mentén is hogyan lehet komoly sikereket elérni a gyermekek és szülei életében a partnerségre, együttműködésre alapozva.

Célunk jelen projekt keretében is újszerű, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi területen innovatív megközelítésnek számító eszközrendszer megteremtése, ezek területi munkában való kipróbálása. Kiemelten fontosnak tartjuk a szülőséget támogató programokat, a nekik szóló edukatív tartalmakat, illetve az óvodai és iskolai szociális munkások, családsegítők tudásának szélesítését. Hiánypótlónak bizonyult és nagyon fontos a mentális zavarral élő családtagok hatékony segítése, így ezen célcsoport támogatása is megjelent programunkban. A megoldásfókusz mind a gyermekvédelemben élők sorsrendezése, mind a dolgozók hatékonyabb munkavégzése szempontjából hangsúlyos a programban. A tehetséggondozás, pályaválasztás szintén

kiemelten fontos része jelen pályázatunknak a gyermekvédelem különböző kockázati szintjein megjelenő gyermekek és fiatalok vonatkozásában.

Négy partnerrel dolgoztunk együtt: Gyermekhíd Alapítvány, Ébredések Alapítvány, Etalonline Kft. és eSeF Felfedezések Nonprofit Kft.

A megvalósított programunk nyolc fő tématerület köré rendeződött, melyek az alábbiak:

- 1) Asszertív kommunikáció, módszertani bevezetés a kommunikációs készségek fejlesztésébe – óvodai és iskolai segítők munkájának támogatása tréninggel.
- 2) Mentális zavarral élő személy a családban – tréning és edukatív tartalmak biztosítása. A családsegítő- és gyermekjóléti szolgálatnál és központnál dolgozó szakemberek a mindennapi segítő munkájuk során támogatnak olyan családokat, ahol a családban mentális zavarral élő személy él. A tréning ezen családokkal való komplex rehabilitációs fókuszú munkára készít fel. A szakemberek tudásának szélesítése mellett a mentális zavarral érintett szülőknek pszichoedukációt is biztosítottunk.
- 3) Gyermekvédelemmel érintett gyermekek és fiatalok tanulási motivációjának növelése, a tanulási képességeik fejlesztése és tárgyi tudásuk bővítése. Ennek eszköze módszertanilag, szakmailag jól összeállított online tananyagok, fejlesztő eszközök kidolgozása és hozzáférhetővé tétele.
- 4) Mentorprogram biztosítása és a mentori munka szakmai mélyítése gyermekotthonban élő gyermekek társadalmi beilleszkedésének elősegítése érdekében. Alkalmazott módszerek: gyermektréningek, élményterápiás alkalmak, mentorok és szakemberek fejlesztése, képzése.
- 5) Megoldásfókuszú beszélgetésvezetés tréning a gyermekvédelmi szakellátás dolgozóinak. Emellett a fiataloknak egyéni folyamatok biztosítása megoldásfókuszú coaching beszélgetéssel.
- 6) Szülőség támogatása edukatív tartalmak megosztásával. Fontos edukatív témák a köznevelési intézményekbe járó gyermekek szülei számára: iskolai bullying, kommunikáció és kapcsolódás a szülő-gyermek kapcsolatban, szerelem-párkapcsolat-szexualitás, illetve szülők a kreatív tanulás és fejlődés szolgálatában.
- 7) Fiataloknak szóló pályázat megvalósítása Álommunka/álommunkahely címmel. A tudatos életpályaválasztás és tervezés jegyében a fiatal és az őt nevelő szakemberek közösen tervezik meg a gyermek leendő munkahelyét. Nagyon sok értékes pályaművet kaptunk, ami jelzi, hogy a célcsoport számára ez fontos és egyben számos kihívást rejtő téma.
- 8) Gyermekvédelmi láthatósági kampány megvalósítása, melyben podcast- és fotósorozat keretében foglalmaztuk meg és mutattuk meg a gyermekvédelmi munka sokszínű szakmai módszertanát és komplex céljait.

A program nyolc pillére a szociális munka, gyermekvédelem új, komplex, megoldásközpontú, szolgáltatásfókuszú útkereséseit célozta meg. A ki- vagy továbbfejlesztett programelemek mindegyike alkalmas a szülői kompetenciák erősítésére, a szakemberek tudásának növelésére és a gyermekek rezilienciájának fejlesztésére, tágabban egy boldogabb gyermekkor elősegítésére. Ahogy kutatási eredményeink is

jelzik, a hátrányos helyzetű, gyermekvédelemmel érintett gyermekek és fiatalok esetében a tehetséggondozás, pályaorientáció támogatása, a sikeres társadalmi integráció elősegítése csak hatékony eszközökkel, komplex szemléletben valósítható meg.

A modellprogramok hét hónapos időtartamban valósultak meg partnereink által. Projektünk megvalósítását egy gyermekvédelmi és kommunikációs szakértő segítette. Kutatóink a szakmai munka előrehaladását célcsoporti interjúkkal, az edukatív tartalmak elemzésével, illetve helyszíni megfigyeléssel vizsgálták.

Jelen tanulmánykötetünkben a megvalósított szakmai programok tapasztalatait mutatjuk be olyan esettanulmányokkal megtámogatva, amelyek azt mutatják, hogy az egyes programelemek vagy azok összessége egy-egy kliens esetében hogyan nyújtott segítséget rövid intenzitású támogatás keretében is. Ezt követően a kutatómunka tapasztalatait összegezzük.

Bízunk abban, hogy jelen tanulmánykötetünkkel is hozzájárulhatunk a gyermekvédelemben folyó módszertani munka támogatásához, a gyermekvédelmi tárgyú képzések tudásanyagának bővítéséhez és a szakmafejlesztési tevékenység gazdagításához a gyermekvédelmi rendszerben dolgozó szakemberek szemléletformálása által.

Reményeink szerint jelen projektünk keretében is aktívan hozzájárulhattunk a gyermekvédelemmel érintett gyermekekkel és családjaikkal kapcsolatos társadalmi előítéletek lebontásához, a gyermekek és szüleik nehéz helyzetének láthatóvá tételéhez egy hiteles szakmai kép nyújtása által. Ezen utóbbi célt szolgálta az Aki vagyok c. podcast-sorozatunk 3. évada is és a hozzá kapcsolódó közösségi média kampány partnereink és szakértőink üzenetei révén (<http://rubeus.hu/projektek/reziliencia-fejlesztés-megoldásfókusz-es-tudatos-jovotervezés-a-gyermekvédelemben>¹).

A Rubeus Egyesület az elmúlt években, évtizedekben gyermekvédelmi innovációk fejlesztésén dolgozott, melyeket kutatásokkal is támogattak. Én magam ezekre a fejlesztésekre úgy tekintek, mint egy kaleidoszkópra. Figyelve a szakemberek munkáját, végtelen variációban sejlik fel a gyermekvédelem, színes megoldásokkal történik a gyermekes családok, az ezekben nevelkedő vagy átmenetileg, illetve tartósan külön élő gyermekek és fiatalok életének pozitív irányú segítése. Partnereimmel, kutató-társaimmal mélyen hiszünk abban, hogy azzal tudjuk magunkat és a gyermekvédelmi szakmát is erősíteni, ha az erőforrásokra és lehetőségekre építünk, nem pedig a minket gátló tényezőkre.

A programok sikeres megvalósításáért köszönettel tartozunk a Belügyminisztérium Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsának és a Belügyminisztérium szakfőosztályainak.

Rácz Andrea, szerkesztő

---

¹ utolsó letöltés: 2023.12.23.

PREVENCIÓ, BŰNMEGELŐZÉS

Zséli Tímea: A gyermekvédelem szerepe a gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzésében

Jelen tanulmány fő célja annak bemutatása, hogy a gyermekvédelem alapellátást nyújtó intézményeinek milyen mozgástere van a bűnmegelőzés területén. A fejlődés-kriminológia egyik alapfeltevése szerint a bűnelkövetők és a nem bűnelkövetők között statisztikai különbség van az életükben felmerülő kockázati tényezők tekintetében, tehát a gyermekvédelem terminusát alkalmazva, veszélyeztetettnek számítanak. Mindebből következik, hogy a jelzőrendszer kulcsfontosságú, hiszen a beavatkozást minden esetben meg kell, hogy előzze a probléma észlelése, azonosítása, amely a jelzőrendszer feladata.

Habár nem jelenthetjük ki, hogy a gyermekvédelem célja a bűnmegelőzés lenne, azonban a továbbiakban bemutatásra kerül, hogy a gyermekjóléti szolgálatok és központok tevékenysége hogyan kapcsolódik a bűnelkövetővé válás megelőzéséhez. A továbbiakban a hazai és nemzetközi szakirodalom, valamint a 2020-ban végzett esettanulmányom eredményei alapján mutatom be a gyermekvédelem és a bűnmegelőzés kapcsolatát.

Mind a gyermekvédelem, mind a bűnmegelőzés tekintetében sok olyan fogalommal találkozunk, amelyekre több meghatározás is létezik. Azonban kulcsfontosságúnak gondolom a fogalmak áttekintését, hiszen anélkül nem értelmezhető a kapcsolat a gyermekvédelem és a bűnmegelőzés között. A bűnmegelőzés, kockázati- és védő tényezők, valamint a veszélyeztetettség fogalmának értelmezését követően rátérek a fejlődés-kriminológiai elméletek rövid bemutatására, majd a bűnmegelőzés és a gyermekvédelem kapcsolódására.

Bűnmegelőzés fogalma és szintjei

A bűnmegelőzésre számtalan definíció létezik. Külön beszélhetünk bűnmegelőzésről, társadalmi bűnmegelőzésről, fiatalkori bűnözés megelőzéséről, közösségi-, szituációs- vagy építészeti-bűnmegelőzésről. Jelen tanulmányban terjedelmi korlátok miatt nincs lehetőség a terminus minden szempontból történő ismertetésére, elemzésére, ezért a téma szempontjából fontos fogalmakat ismertettem csak.

A bűnmegelőzés a kriminálpolitika része, mely jellemzően a bűnözésre adott intézményes válaszokat jelenti. Alrendszerei a rendészeti politika, az áldozatvédelmi politika, a bűnmegelőzési politika és a büntetőpolitika (Borbíró, 2016b; <http://bunmegelozes.hu/bunmegelozes-alapjai/>²). A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2024-2034) értelmében a bűnmegelőzési politika célja hármas: bűncselekmények számának csökkentése, bűnisméltés megelőzése és a bűnözési

---

² utolsó letöltés: 2023.12.23.

félelem mérséklése³. „A bűnmegelőzési politika teremti meg a legszorosabb kapcsolatot a kriminálpolitikán kívüli szakpolitikákkal, különösen a társadalompolitikával, mivel a bűnözés reprodukciós folyamatainak kezelése csak a társadalompolitika eszközeinek felhasználásával lehetséges.”⁴

A bűnmegelőzés gondolata a XX. században erősödött fel, ekkor önálló alrendszerként intézményesült. Ebben a folyamatban fontos, hogy a büntető igazságszolgáltatás önmagában nem képes arra, hogy kezelje a kriminalitási problémát (Borbíró, 2009). Ez a meghatározás már utal a társadalmi bűnmegelőzés fontosságára, melyre a továbbiakban a következő terminust alkalmazom Nagy Katalin nyomán: a bűnmegelőzés a kriminálpolitika keretein túlmutatva a társadalom szintjén érezteti a hatását (Nagy, 2010, 1.).

Rosta Andrea (2006) megfogalmazása alapján a bűnmegelőzés – az intézményesülésének időpontjától eltekintve – nem új keletű fogalom, azóta létezik, amióta létezik a bűn fogalma. Ebből adódóan a fogalmak nem, csupán az azoknak tulajdonított társadalmi meghatározása változott.

Amennyiben a bűnözést, mint társadalmi jelenséget tekintjük, akkor a bűnmegelőzésre holisztikus szemlélet jellemző, amely célba veszi a bűnözést, mint társadalmi jelenséget, valamint a bűnelkövetés minden lehetséges aspektusát. A bűnmegelőzés az egyén életébe és a társadalmi folyamatokba egyaránt való beavatkozást jelent (Borbíró, 2004; Borbíró, 2016a).

A hazai gondolkodók megfogalmazásaiban közös, hogy meg kell különböztetnünk a tágabb/általánosabb, illetve szűkebb/konkrétabb bűnmegelőzést. Tágabb értelemben bűnmegelőzés alatt minden olyan cselekvést és intézkedést értünk, amely a bűnözést gerjesztő reprodukciós folyamatokat kezeli. Szűkebb értelemben azonban mindig valamilyen specifikusabb állami vagy társadalmi beavatkozásra kell gondolni, például fiatalkorúak bűnözésének megelőzésére irányuló intézkedések (Vígh, 1964 idézi: Rosta, 2006, 233–234.). Gönczöl Katalin meghatározása a bűnmegelőzés legtágabb értelmét fogja meg: „...A legtágabb értelemben vett megelőzés a devianciákat termelő társadalmi folyamatokba való olyan tudatos beavatkozást jelent, amelyek fékezik azok újratermelődését. Olyan korrekciós politikáról van szó, amely meglévő és működő automatizmusok ellen hat” (Gönczöl, 1994, 47.).

Brantingam és Faust szerint „egyszerűen úgy definiálható, hogy az egyének vagy csoportok, köz- vagy magánemberek által végzett minden olyan tevékenység, ami megakadályozza egy vagy több bűncselekmény elkövetését” (Brantingham–Faust 1976, 284.).

A leginkább elterjedt és nemzetközileg elismert fogalom az Európa Tanácshoz köthető, ezt alkalmazta a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája, valamint a jelenleg hatályban lévő Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia⁵ (2.2) is. Eszerint: „Bűnmegelőzés alatt minden olyan intézkedést és beavatkozást értünk, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségének csökkentése és az állampolgárok biztonságérzetének javítása,

³ <http://kozlonok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK23107.pdf> p. 5850 (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

⁴ <http://kozlonok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK23107.pdf> (Ligeti, 2016 idézi: NBS, 2023, 5850.) (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

⁵ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a13h1744.kor&txtreferer=00000003.txt> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést gerjesztő okok hatásának mérséklésével vagy az áldozattá válás megelőzésével.”

Brantingham és Faust (1976) nevéhez kötődik a bűnmegelőzés három szintű modellje, amely a közegészségügyi modellen alapul. Az elsődleges megelőzés a fizikai és társadalmi környezet olyan körülményeit célozza meg, amelyek lehetővé teszik a bűncselekmények elkövetését, illetve előidézik azokat. A másodlagos megelőzés esetében a beavatkozás a bűnelkövetővé válás kockázatát magukban hordozók korai felismerésére fókuszál. A cél, hogy a kockázatok ellenére az egyén ne kövessen el soha bűncselekményt. A harmadlagos megelőzés pedig a már bűnelkövetővé váltak bűnisméltlésének megelőzését tűzi ki célul. A szerzők ebben az esetben a javíthatóság szempontjából különbséget tesznek a fogvatartottak között, a cél ennek mentén kétféle lehet. A javíthatónak ítélt fogvatartottak esetében a cél a visszailleszkedés elősegítése, még azoknál a fogvatartottaknál, akiknek a viselkedését nem tartották megváltoztathatónak, a cél az izoláció (Brantingham–Faust, 1976 idézi Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2024-2034), 5851–5852.⁶).

A bűnmegelőzés megvalósulhat a büntető igazságszolgáltatás által kifejtett generális és speciális prevención keresztül, a korai beavatkozás révén, a szituációs bűnmegelőzés, valamint közösségi bűnmegelőzés formájában (Borbíró, 2009 idézi Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2024-2034), 5851–5852⁷). Jelen tanulmányban a korai beavatkozás irányára térek ki részletesebben. Ebben az esetben a bűnözés magyarázata, és ezzel párhuzamosan a fő beavatkozási területeket az egyén élettörténetében, egyéni sajátos jellemzőiben és körülményeiben azonosítják. Az 1940-es évektől kezdődő longitudinális kutatások eredményei szerint különbség mutatható ki személyiségvonásokban, szocializációs folyamatban és életkörülményekben a bűnelkövetők és nem bűnelkövetők között. Ezek a kutatások jellemzően a kora gyermekkorban kezdtek vizsgálni az egyén körülményeit és személyiségvonásait, majd néhány évente utánkövetéssel elemezték a gyermek fejlődését és viselkedésének alakulását (Borbíró, 2009). A korai beavatkozás esetében a megelőzésnek a bűnözés okainak vagy legalábbis a bűnözést előre jelző kockázati és védő tényezőknek az ismeretén kell alapulnia (Farrington, 1994). Tehát a cél ebben az esetben a kockázati tényezők azonosítása és kezelése, valamint az ún. protektív tényezők erősítése. „Azonosítani kell a bűnelkövetés legfontosabb kockázati tényezőit és olyan megelőzési módszereket kell alkalmazni, amelyek célja ezek ellensúlyozása” (Farrington, 2000, 1.). A korai beavatkozás esetében egyértelműen a kockázati szemlélet érvényesül, melynek célja, hogy a kockázatok menedzselése – azonosítása, vizsgálata és kezelése – révén elkerülje a kedvezőtlen kimenetelt. Ebből adódóan a bűnmegelőzésnek lehetőleg minél korábbi életszakaszban kell megtörténnie, másfelől azok az intézkedések lehetnek a leghatékonyabbak, amelyek egyidejűleg nem egyetlen, hanem több kockázati tényező kezelését célozzák meg (Borbíró, 2009).

A társadalmi bűnmegelőzésre vonatkozó nemzetközi iránymutatások kiemelik, hogy a bűnözést társadalmi jelenségként kell értelmezni, hiszen a bűnözést gerjesztő

⁶ <http://kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK23107.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

⁷ <http://kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK23107.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

folyamatok összefüggésben vannak a gazdasági és társadalmi folyamatokkal, valamint a népesség szociális körülményeivel. Az ENSZ, az Európa Tanács, valamint az Európai Unió iránymutatásaikban egy holisztikus szemléletű, hosszú távra kidolgozott, többszintű bűnmegelőzési stratégia kidolgozását javasolják (Borbíró, 2004).

Az állami beavatkozás minden formájának, ebből adódóan a bűnmegelőzési beavatkozásoknak is határt szabnak olyan értékek, amik az egyén védelmét biztosítják az államhatalommal szemben. A közbiztonság igénye és az alapvető emberi jogok az esetek többségében terminológiai értelemben ütköznek, amely főképp az első generációs emberi jogok esetében érhető tetten. Azonban, ha a bűnözést, mint társadalmi jelenséget értelmezzük, abban az esetben felértékelődik a társadalompolitika eszköztára is, ezáltal érintetté válnak a második generációs emberi jogok is (Borbíró, 2004).

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának ajánlása alapján a bűnmegelőzésnek összhangban kell lennie az emberi jogok nemzetközi követelményeivel, tiszteletben tartva a jogállamiságot, az egyének szabadságát, a törvény előtti egyenlőséget. Meg kell felelnie az arányosság elvének, a bűnmegelőzésnek törekednie kell a stigmatizáció, valamint a diszkrimináció elkerülésére (Borbíró, 2004; Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2024-2034), 5869.⁸).

Az említett fogalmakra és tipológiákra támaszkodva szükségesnek éreztem, hogy megalkossam a saját bűnmegelőzési tipológiámat, mely álláspontom szerint szükséges a gyermekvédelem és a bűnmegelőzés kapcsolatának értelmezéséhez.

A bűnmegelőzés társadalmi szintje az egész társadalmat célozza meg, ide tartozik minden olyan intézkedés, amely a bűnözés, mint társadalmi jelenség csökkentésére irányul. Például jogszabályi módosítások, bűnmegelőzési célú közösségi média tartalmak terjesztése, új biztonsági eszközök létrehozása, népszerűsítése, fizikai környezet megváltoztatása stb.

A második szint a közösségek szintje, ami már specifikusabb beavatkozásokat foglal magába. Ide sorolom azon intézkedéseket, amelyek például egy településre, egy pontosan körülhatárolható területre, bűncselekmény típusra vagy csoportra irányulnak. Például egy közösségi tér rendbe hozatala vagy létrehozása, fejlett védőnői hálózat, jelzőrendszer működtetése, az internetes csalások csökkentése stb.

Az individuális szint pedig jellemzően olyan bűnmegelőzési eszközöket foglal magában, amelyek a személyek szintjén érvényesülnek. Ide tartozhat a reintegrációs intézkedések egy része, valamint a gyermekjóléti szolgálatok szociális családgondozása is. Ennél a szintnél az elsődleges cél már nem a bűnözés vagy egy bűncselekménytípus csökkentése, hanem az egyén áldozattá, bűnelkövetővé vagy ismételt bűnelkövetővé válásának megelőzése. Az ezen a szinten alkalmazott beavatkozásoknál már nagy mértékben jelen vannak az egyéni sajátosságok, melyek mentén személyre szabottan, egyénközpontú beavatkozásokat alkalmazunk. Például a gyermekjóléti alapellátás esetében a rendszeres családgondozás és segítő beszélgetések révén ismeri meg a

---

⁸ <http://kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK23107.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

családsegítő egyre jobban a család jellemzőit és problémáit, melyek megoldása érdekében javasol szolgáltatásokat.

Eszerint a gyermekvédelemben rejlő bűnmegelőzési potenciál a közösségek, de még inkább az individuális szinten jelenik meg.

Kockázati tényezők

A továbbiakban a gyermekvédelemben rejlő bűnmegelőzési potenciál bemutatása a célom, melyhez először fontos a fejlődéskriminológia által használt kockázati és protektív tényezők, valamint a gyermekvédelem számára irányadó veszélyeztetettség fogalom definiálása. A következőkben a kockázati tényezőket aszerint csoportosítom, hogy az egyén életének mely területéhez kapcsolódnak.

Individuális kockázati tényezők

Az individuális kockázati tényezők közé soroljuk az egyén problémás magatartásához kapcsolódó tényezőket, például kockázatkereső magatartás, kisebb jogsértések elkövetése, antiszociális viselkedés, becsületesség hiánya, fizikai erőszak, erőszakos viselkedés korai kezdete, kábítószer használat (Farrington–Loeber, 2000; Hawkins et al., 2000; Shader, 2003). A korábbi áldozati tapasztalat valószínűsítheti a későbbi normasértő magatartást, az erőszak megélése számtalan negatív következménnyel járhat a gyermek életére nézve, okozója lehet depresszióknak, mely akár öngyilkossági kísérletekben is megnyilvánulhat, alkoholfüggőségnek, az erőszak elfogadásának és bűncselekmény elkövetésének is (Csemáné, 2009).

Családi kockázati tényezők

A család életkörülményei, a szülők nevelési stílusa, jutalmazási, valamint fegyelmezési eszközei jelentős hatással vannak a gyermek fejlődésére. A szülők magatartása, különösen az anyáé, már a születés előtt is kockázati tényezőt jelenthet. Például a korai terhesség (az édesanya tinédzser korában történő fogantatás) kockázati tényező, mivel jellemzően ezek az anyukák kevésbé rendelkeznek a gyermekneveléshez szükséges tudással, valamint a támogató közeg is az esetek többségében gyenge. A terhesség alatti szerhasználat is negatív hatással van a gyermek fejlődésére. A szülő-gyermek kötődés alacsony szintje, szeretetlenség, nem megfelelő nevelési elvek alkalmazása kockázati tényezőt jelentenek (Farrington, 1994; Farrington, 1999; Farrington–Loeber, 2000; Shader, 2003). Rizikó tényezőként hat, ha a gyermek felbomlott családban él, tehát a szülők közötti kapcsolat megromlása, a szülők közötti konfliktusok, a családon belüli erőszak, illetve a kapcsolat megszakadása hatással van a gyermek életére (Farrington–Loeber, 2000; Shader, 2003). A szülőktől való elválasztás szintén rizikótényezőként azonosított több kutatásban is (Farrington–Loeber, 2000; Hawkins et al., 2000; Shader, 2003).

Iskolai tényezők

Az iskola mint másodlagos szocializációs színtér működése meghatározó a gyermek életére. Habár feladatai közé tartozna, hogy a gyermekek közötti szocializációs különbségeket csökkentse, a kutatások szerint képtelen megfelelni ennek a feladatnak, sőt mindinkább elmélyíti a hátrányokat (Csemáné, 2014). Az oktatás, valamint az iskolai kapcsolatok milyensége mind rizikófaktorként, mind a bűnelkövetéstől távol tartó protektív tényezőként megnyilvánulhat. Amennyiben a gyermek kedvezőtlen attitűddel rendelkezik az iskolával szemben, illetőleg alacsony a kötődés szintje az oktatási intézménnyel, az előrejelzője a későbbi normasértő cselekményeknek (Hawkins et al., 2000; Shader, 2003). A gyakori iskolaváltás, rossz iskolai teljesítmény, a koncentrációs problémák szintén rizikótényezőként jelennek meg (Borbíró, 2009; Farrington, 1994; Farrington–Loeber, 2000; Shader, 2003).

Kortárs csoport

Az iskolához szorosan kapcsolódik a kortárs csoport hatása, mely szintén kockázati és védő tényezőként is megjelenhet az egyén életében. Sok esetben, ha a gyermek az iskolában sikertelenséget él át, akkor kimarad az oktatási rendszerből és gyakran az utcán keresi olyanok társaságát, akik az iskolai sikertelenségek tekintetében sorstársak. A fiatalokra sokkal inkább jellemző, hogy a normasértő cselekményeket csoportosan követik el. A deviáns barátok hatására nő a bűnelkövetés valószínűsége (Balogh, 2018; Csemáné, 2014).

Környezeti vagy ún. szocioökonómiai tényezők

A kockázati tényezőkön alapuló beavatkozás szerint meghatározó a fejlődés tekintetében a környezet, melyben az egyén nevelkedik, él. E környezet nem csak a családot jelenti, hanem a lakókörnyezet bizonyos jellemzőit is. Kockázati tényezőzt jelent, ha az egyén szomszédságában bűnelkövetésben vagy kábítószerfogyasztásban érintett felnőttek vannak jelen, bandák és lőfegyverek könnyen elérhetőek, valamint tapasztalható a környéken az erőszak és a faji előítéletesség (Farrington–Loeber, 2000; Hawkins et al., 2000; Shader, 2003). Kockázati tényezőzt jelentenek a környezet olyan jellemzői, mint például a közösségi szolgáltatások alacsony színvonala, az egyszülős családok magas aránya, a nagy lakóhelyi fluktuáció (Borbíró, 2016). Emellett az egyén alacsony társadalmi státusza (jövedelem, lakhatás) mind előrejelzői lehetnek a későbbi bűnelkövetésnek. Farrington és Loeber (2000) megállapította, hogy a lakóhely településtípusa is meghatározó abból kiindulva, hogy a városi fiatalok erőszakosabbak.

Protektív tényezők

Az ún. protektív vagy védő tényezők meghatározásánál már kevésbé van összhang a szakirodalomban. Legáltalánosabban megfogalmazva olyan tényezőkről van szó, amelyek mérsékelik a kockázati tényezőknek való kitettség hatását, és ezáltal a problémás viselkedés csökkent előfordulását eredményezik (Pollard et al., 1999). A védő tényezők egyfelől értelmezhetőek a rizikótényezők ellentétéként, tehát egyazon skála két végpontja a kockázati és védő tényező (míg az alacsony intelligencia kockázati tényező, a magas intelligencia védő tényező). Ebben az esetben, míg a kockázati tényező a bűnelkövetés megnövekedett valószínűségét jelzi, a védőtényező e valószínűség csökkenését. Más megközelítés szerint a protektív tényezők nem feltétlenül függenek a kockázati tényezőktől, tehát vannak olyan protektív tényezők, melyek ellentéte nem tekinthető kockázati tényezőnek. A harmadik megközelítése szerint a protektív tényezőket ún. pufferek a kockázati tényezők és a bűnözés kialakulása között, tehát moderátor változóként képesek mérsékelni a rizikótényezők egyén viselkedésére gyakorolt hatását (Shader, 2003).

A továbbiakban védőtényezőnek tekintem a kockázati tényezők ellentétét, valamint mindazon tényezőket, amelyek pufferként funkcionálva mérséklék az egyes kockázati tényezők hatását, ezáltal a bűnelkövető magatartás csökkent előfordulását eredményezik.

Veszélyeztetettség

Egyes definíciók szerint a veszélyeztetett kifejezés olyan fiatalok azonosítására használható, akiket különleges nehézségek és hátrányok sújtanak, és akikről úgy gondolják, hogy serdülőkorban valószínűleg nem érik el azt a fejlődést, amely szilárd alapot biztosítana egy kielégítő és teljes felnőtt élethez (Bessant, 2001).

A gyermek- és ifjúságvédelem egyik alapfeltevése, hogy a gyermek – főként kisgyermek korban – korlátozottan cselekvőképés, melyből adódóan védelem illeti meg. A gyermekvédelemnek pedig két fontos szempontot kell egyszerre szem előtt tartania: egyrészt a gyermek érdeke, hogy a családjában nevelkedjék, másfelől azonban előfordulhat, hogy a család diszfunkcionális működése miatt inkább ártalomkózzóvá válik (Berta–Csabai, 2018). Kérdés, hol húzódik meg az a határ, ahol már a család életébe történő beavatkozásra van szükség (Szöllősi, 2003; Zséli, 2020; 2021). A veszélyeztető tényezők forrása lehet a környezet (pl. a szülők veszélyeztető magatartása), egészségügyi, anyagi ok, de származhat a gyermek személyiségéből is (Berta–Csabai, 2018).

Feuer (2008) megfogalmazásában azt a kiskorú gyermeket tekintjük veszélyeztetettnek, akinek neveltetését, gondozását az adott társadalomban, kultúrában, helyen és időben elfogadhatatlannak tekintik. Felhívja a figyelmet arra, hogy az, hogy mit gondolunk helyes gyermeknevelésnek, történelmi koronként eltérő, de a hely és a kultúra is meghatározó a társadalmi megítélésben.

Magyarországon az állami beavatkozás határát a „veszélyeztetettség” kifejezés foglalja magába (Szöllősi, 2003, 93.). A Gyvt. 5§ n) pontja szerint a veszélyeztetettséget: *„olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.”* Ennek értelmében olyan helyzetről, állapotról van szó, mely káros a gyermek fejlődésére, és szakértői beavatkozást igényel, azonban arra nem nyújt választ, hogy pontosan milyen helyzeteket sorolhatunk ide. Szöllősi Gábor meghatározása szerint valójában egy társadalmi konstrukció, hogy valmit a gyermekvédelem hatáskörébe tartozó problémaként azonosítsunk-e vagy sem. Ehhez szükséges, hogy a helyzet rendelkezzen objektív tulajdonsággal, illetve fontos, hogy a társadalom gyermekvédelmi eszközök által kezelhetőnek minősítse azt (Szöllősi, 2003, 76.; Kiss, 2010, 2–3.). Gyurkó (2009) felhívja a figyelmet, hogy sztemderdek hiányában sokszor a szakemberek egyéni döntésén múlik, hogy veszélyeztetettként minősítenek-e egy gyermeket. A döntési folyamatban az objektivitás és a szubjektivitás is megjelenik.

Fejlődéskriminológiai elméletek

A bűnözői karrier vizsgálata és az ehhez kapcsolódó érdeklődés az 1980-as években zajlott longitudinális kriminológiai kutatások révén elősegítette a fejlődéskriminológia kialakulását az 1990-es években, amely az emberi fejlődés fogalmainak alkalmazását jelenti a bűnözői karrier magyarázatára (Farrington, 1997). A fejlődési perspektíva a kriminológiában két alapfeltevésre épül: egyrészt kapcsolat van az életkor és az elkövetett bűncselekmények között, illetőleg a jelenlegi és a jövőbeli bűnelkövetés között (Győry et al., 2009).

A bűnözés előrejelzése és megelőzése a bűnözés okainak megértésén alapul, azonban mint minden emberi viselkedés megértése, a bűnözés okainak figyelembevétele is rendkívül összetett folyamat (Day et al., 2014). A XIX. században az ok-kutató kriminológia megindulásával (szűkebb értelemben a kriminológia megszületésekor) számos elmélet született e kérdés megválaszolására. Kezdetben a bűnözést biológiai okokra vezették vissza, majd a későbbiekben váltak népszerűvé a pszichológiai, majd a szociológiai magyarázatok is. Azonban önmagukban egyik iskola sem tudott minden bűncselekményre és elkövetőre egyaránt igaz magyarázattal szolgálni (Szabó, 2016). Ez biztosított táptalajt az ún. integratív elméletek megszületéséhez, mint amilyen például a fejlődéskriminológia, mely a bűnelkövetővé válást már folyamatként értelmezte, tehát nem egyetlen okra vezette vissza.

A fejlődéskriminológián belül is több elmélet született. Terrie E. Moffit (1993) például megkülönböztette az élethosszig tartó és a serdülőkorra korlátozódó bűnelkövetést. Moffit elmélete szerint a két elkövetői csoport etiológiája, fejlődési folyamata, prognózisa és viselkedésük patológiás vagy normatív besorolása tekintetében különbözik egymástól. Az élethosszig tartó elkövetők esetében az antiszociális viselkedés folyamatossága figyelhető meg. Az antiszociális magatartás megvalósulása eltérő típusú az egyén korához viszonyítva (4 évesen harapás és ütés, 10 évesen bolti lopás és lógás,

16 évesen kábítószer árusítás és autólöpés, 22 évesen rablás és nemi erőszak, 30 évesen család- és gyermekbántalmazás).

David P. Farrington nevéhez kötődik az integrált antiszociális potenciál (IAP) elmélete. A bűnelkövetés alapját az antiszociális potenciál (AP) konstrukció jelenti, amely az antiszociális cselekedetek elkövetésének lehetőségére utal. Farrington tézise alapján az AP kialakulását és mértékét hosszú, valamint rövidtávú faktorok határozzák meg. A hosszú távon ható faktorok a korábban ismertetett kockázati, valamint protektív tényezők, míg rövid távon az egyes bűncselekmények elkövetésére vonatkozó szituációs elemek hatnak, mint például az elkövető mentális befolyásoltsága (Farrington, 2019).

A különböző kockázati tényezők megléte előre vetítheti a későbbi bűnelkövetővé válás valószínűségét, mely lehetőséget teremt a preventív beavatkozásra, azonban a kockázati tényezők megléte nem predesztinálja a későbbi bűnelkövetést. Fontos szem előtt tartani, hogy a kockázati tényezők és a bűnelkövetés közötti kapcsolat sztochasztikus és nem determinisztikus.

Farrington (1999) véleménye szerint vannak ún. globálisan megismételhető kockázati tényezők, melyek nemzetközileg összehasonlíthatóak, ilyen például a hiperaktivitás, gyenge koncentráció, alacsony teljesítmény, antiszociális apa, nagy család, alacsony családi jövedelem, széthullott család, gyenge szülői felügyelet, szülői diszharmonia.

Bolyky Orsolya és Sárík Eszter (2005) retrospektív kutatást végeztek, mely során 128 fiatalkorú fogvatartottal készítettek félig strukturált interjúkat, amit kiegészítettek a bűnügyi aktákban található szakvéleményekkel (például pszichológusi, nevelői).

Megállapításaik szerint a megkérdezettek jelentős része nem rendelkezett hagyományos értelemben vett családi háttérrel, 52,3%-uknál a szülők elváltak és külön élnek, 7,8%-uk egyik szülőjét még kisgyermekkorában elveszítette, mindösszesen 35,9%-uk rendelkezett teljes családdal. A megkérdezettek majdnem fele számolt be rendszeres családi veszekedésről, melynek egynegyede durva családi háborúskodás volt. Jellemző esetükben az egykeresős családmodell. A többségüknek sok testvére volt, több különböző kapcsolatból. A megkérdezettek 75,8%-ának családjában előfordult valamilyen deviancia, például bűnelkövetés, alkoholizmus, kábítószer-függőség, játékszenvedély, gyógyszerfüggőség, öngyilkosság. Az esetek felében a deviáns magatartást tanúsító családtag az apa volt, aki főként alkoholizmusban (43,8%) volt érintett, valamint bűnelkövetés (62,5%) tekintetében. A megkérdezettek több mint felénél (58,6%) az egyik szülő szigorú volt, olykor testi fenytést is alkalmazott. Csemáné Váradi Erika (2009) megállapításai szerint a fiatalkorú bűnelkövetők több mint kétharmada hátrányos helyzetű, általában 4-nél több gyermeket nevelő családban él. Emellett jellemző a magas válási arány, a szülők alacsony iskolai végzettsége, a rossz lakhatási körülmények.

Az iskolai életút tekintetében szintén hasonlóságokat fedezhetünk fel a longitudinális kutatások eredményeivel. A megkérdezettek közel fele nem fejezte be a tanulmányait. Magas volt az évismétlők aránya is. Az iskolaelhagyók közül 22% egy ideig magántanuló volt, azonban a vizsgáit nem tette le, tehát valójában nem folytatta a tanulást (Bolyky-Sárík, 2005).

A kortársak tekintetében a többségüknek (60%) megegyezett az életkora a barátaik életkorával. Szabadidős tevékenységek közül legjelentősebb a csavargás, parkokban és plázákban lógás (50,4%), a játékterem, kocsmá és diszkó (30%). A többségük (83%) már követett el valamilyen bűncselekményt 14 éves kora előtt (Bolyky–Sárik, 2005). Szakellátásba a válaszadók 27%-a került. A bekerült gyermekek egy része a bűncselekmény elkövetése miatt került a hatóság látóterébe, majd az eljárás megindulása miatt kerültek be a gyermekvédelmi rendszerbe. Ezt követően derült fény a családi körülményeikre, mely miatt elrendelésre került a nevelésbe vétel (Bolyky–Sárik, 2005). A devianciák jellemzően hatnak egymásra, a fiatalok bűnelkövetők esetén például 69%-uk alkoholfogyasztó, 40%-uk rendszeresen iszik, 12%-uk kábítószer-fogyasztó és 22%-uk kísérelt már meg öngyilkosságot (Váradi, 2011).

Farrington (1994) megfogalmazása szerint a problémás gyermekekből általában problémás felnőttek lesznek. A bűnözés és számos más társadalmi probléma közötti kapcsolat miatt minden olyan intézkedésnek, amely sikeresen csökkenti a bűnözést, ezen túlmutató előnyei is lesznek. Minden olyan intézkedés, amely csökkenti a bűnözést, valószínűleg csökkenti az alkoholfogyasztást, az ittas vezetésk, a kábítószerrel való visszaélést, a prostitúciót, a családon belüli erőszakot, az iskolakerülést, az iskolai kudarcot, a munkanélküliséget, a kapcsolati vizályokat és a válásokat is. Ebben az esetben én fordítva értelmezném ezt. Tehát minden olyan intézkedés, amely hozzájárul a gyermek későbbi testi, lelki jólétéhez és az egyes kockázati tényezők hatását mérsékli, a bűnmegelőzés területén is prevenció hatást ér el.⁹

Szóllósi Gábor (2009) foglalkozott hazai szinten a bűnmegelőzés és a gyermekvédelem kapcsolatával. Meglátása szerint minden olyan tevékenység a gyermekvédelem kompetenciájába tartozik, amely explicit módon a gyermekvédelem által meghatározott célok megvalósítása érdekében művelnek, valamint amely a gyermek fejlődését szolgálja. Szóllósi a gyermekvédelmi probléma meghatározásánál azon az állásponton van, hogy Magyarországon a gyermekvédelmi célú beavatkozást a veszélyeztetettség kategória jelöli ki, amely voltaképpen nem más, mint egy társadalmi konstrukció. Eszerint a társadalom bizonyos helyzeteket a gyermekre nézve károsnak minősít, és ezekre sajátosan gyermekvédelmi eszközök alkalmazását tartja szükségesnek. A gyermekvédelem feladatai között szerepet kap a gyermek deviáns magatartásához kötődő problémák kezelése is. Szóllósi (2009) meglátása szerint a gyermek megítélése a kamaszkortól kezdődően megváltozik, jellemzően már „más veszélyes gyermekének” tekinti a társadalom, és megjelenik a felelőssége a viselkedéséért. A gyermekvédelem bűnmegelőzési feladatai kapcsán Szóllósi megkülönbözteti az explicit, valamint a látens bűnmegelőzési funkciót. Explicit bűnmegelőzési funkciónak nevezi többek között, amikor valamely jelzőrendszeri tagtól a gyermek bűnelkövetéséről érkezik jelzés, vagy a már gondozásban lévő gyermek esetében a család életében feltérképezése révén a családgondozó tudomására jut, hogy a gyermek bűncselekményt vagy szabálysértést követett el. A bűnmegelőzés ebben az esetben célirányos tevékenységnek tekinthető.

---

⁹ <http://kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK23107.pdf> p. 5883 (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

Szöllősi álláspontja szerint a gyermekvédelem tevékenysége sokszor látens bűnmegelőzést végez. Ebben az esetben a tevékenység nem kifejezetten a bűncselekmény elkövetése, illetőleg ennek kockázata miatt indul, azonban a családgondozás során számos olyan eszközt alkalmaznak és intézkedést tesznek, amely többek között a bűnelkövetővé válás kockázatát is csökkentik. Tehát, ebben az esetben a bűnmegelőzés nem célirányos tevékenység (Szöllősi, 2009).

Ahogy az 1. számú táblázatban látható, a gyermekvédelem törvényi feladatai számos átfedést mutatnak a bűnelkövetővé válás kockázati tényezőivel. Habár a gyermekjóléti szolgálat nem minden kockázati tényezőt képes kezelni, hiszen azok egy része más szakember kompetenciájába tartozik, illetőleg bizonyos kockázati tényezők semmilyen beavatkozással nem változtathatók meg (például a nem), számos rizikótényezőt képes kezelni, illetve megfigyelhető, hogy majdnem minden kockázati tényezőre, ha közvetetten is, de van hatása.

1. számú táblázat: A gyermekvédelem tevékenysége és a kockázati tényezők

Gyermekvédelem által kezelt súlyos és kiemelten súlyos problémák	A bűnelkövetővé válás kockázati tényezői
<p>Kiemelten súlyos probléma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - éhezés, nem megfelelő táplálkozás - fizikai bántalmazás - pszichés bántalmazás - gyermek szexuális zaklatása - felügyelet nélkülség (életkortól és belátási képességtől függően) - elhanyagolás, gondozatlanság - alkoholizáló, drogfogyasztó gyermek - hajléktalanság - nem megfelelő lakhatási körülmények - tartósan súlyos egészségügyi probléma (pl. TBC) - gyermekkorú várandóssága <p>Súlyos probléma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - családon kívüli ideiglenes elhelyezés - szenvedélybetegség a családban - antiszociális, kriminalizálódó baráti kör - csavargás - szülői ház engedély nélküli elhagyása - 3 éves kor felett nem szobatiszta a gyermek (nincs szervi probléma) - megkésett beszédfejlődés (pl. trauma hatására) - gyermek rendellenes fejlődése - értelmi fogyatékos szülő - szülő tartós pszichiátriai kezelése vagy ennek elhanyagolása - köznevelési intézményből való indokolatlan hiányzás (16 év alatt) - alacsony szocioökonómiai státusz - alacsony jövedelmi viszonyok - konfliktusos válás, elhúzódo gyermekelhelyezési per - tartós munkanélküliség - szabálysértési intézkedés, büntetőeljárás kiskorú gyermekkel és együtt élő családtaggal szemben - alulképzettség - egészségügyi, mentális probléma 	<p>Individuális tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> - férfi nemhez tartozás - agresszivitás, hiperaktivitás, impulzivitás - erőszakos viselkedés korai kezdete - kábítószer-használat - egészségügyi, testi problémák - alacsony intelligencia - koncentrációs zavar - kognitív készségek gyengesége - korábbi áldozati tapasztalat <p>Családi tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> - antiszociális szülők - gyenge szülő-gyermek kapcsolat - túl kemény vagy túl engedékeny nevelés - következtelen nevelés - felbomlott család - szülőktől való elválásztás - bántalmazó, illetve elhanyagoló szülő - elégtelen felügyelet - családi konfliktus - gyermekgondozási ismeretek hiánya - korai terhesség - terhesség alatti szerhasználat - bűnelkövető vagy szerhasználó családtag - szeretettelen családi környezet - sokgyermekes családból származás - perinatális komplikációk <p>Iskolai tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> - alacsony kötődés az iskola iránt - gyenge teljesítmény - iskolai kudarc - koncentrációs problémák - gyakori hiányzás, iskolakerülés - korai kilépés az oktatási rendszerből

	<ul style="list-style-type: none"> - iskolai erőszak - gyakori iskolaváltás <p>Kortárs csoport</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyenge társas kapcsolatok - antiszociális, illetve bűnelkövető társak - bandatagság <p>Szocioökonómiai tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> - alacsony szocioökonómiai státusz - szegénység - bűnözésben részt vevő felnőttek a szomszédságban - kábítószer-fogyasztás a környéken - környék dezorganizáltsága - közösségi szolgáltatások alacsony színvonala - egyszülős családok magas aránya - nagy lakóhelyi fluktuáció - rossz lakhatási körülmények - rossz környék – lőfegyverek és bandák elérhetősége - erőszaknak és faji előítéletességnek való kitettség
--	---

Forrás: Saját szerkesztés a fenti elméleti megközelítések, valamint Zseli, 2020, 8–9.; Zseli, 2021, 427.; a Protokoll – A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól (Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest, 2. kiadás. 2017, 8–9.¹⁰) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2024–2034) c. dokumentumok alapján (<http://kozlon yok.hu/nkonline/MKP PDF/hiteles/MK23107.pdf>, p. 5877)¹¹.

A fent említett kockázati tényezők közül egyértelműen a gyermekjóléti szolgálatok és központok hatáskörébe tartoznak a család életével kapcsolatos rizikótényezők. Amennyiben a szülők nem megfelelő nevelési módszereket alkalmaznak, vagy következtelenek a jutalmazás és büntetés tekintetében, a családgondozó szociális segítő tevékenység révén képes kezelni ezeket a problémákat. Emellett a szülői kompetenciák erősítése célként szerepel a családsegítő tevékenységében. A családdal kapcsolatos rizikótényezők többségének kezelésére alkalmasak a gyermekvédelem eszközei, kivéve ez alól a felbomlott család jelent. Ebben az esetben nem lehet beavatkozással kezelni a kockázati tényezőt, jellemzően más protektív tényező erősítésével lehet pozitív hatást elérni. Több kutató is megfogalmazta, hogy kockázati

¹⁰ https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/PROTOKOLL_a_CSGYej_o_atal_mukodtetett_eszlelo_es_jelzorendszer_foly.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

¹¹ utolsó letöltés: 2023.12.23.

tényezőket jelent a szülőktől való elválasztás (Farrington–Loeber, 2000; Hawkins et al., 2000; Shader, 2003). Ebben is megmutatkozik a gyermekvédelem mozgásterére, hiszen a nevelésbe vétel kezdeményezése, tehát a család szétválasztása csak ultima ratio lehet, minden lehetséges eszközzel meg kell próbálni megszüntetni a veszélyeztetettséget úgy, hogy a gyermeket a családba tartsák.

Az iskolai tényezők elsődlegesen az oktatási-nevelési intézmények kompetenciájába tartoznak, azonban Zséli (2020) eredményei alapján a családgondozók sok esetben szoros kapcsolatban állnak a pedagógusokkal, és közösen igyekeznek megoldani a család életében felmerülő problémákat. A családgondozók válaszai alapján előfordult, hogy a gyermek számára nem volt megfelelő a körzeti iskola, gyenge volt a gyermek iskolai teljesítménye, nem szeretett iskolába járni, a pedagógiai vélemények a legtöbb esetben magatartási problémákról számoltak be. A családgondozó tanácsára például a szülő elvitte a gyermeket a területileg illetékes nevelési tanácsadóba. A vizsgálatok végén megállapították, hogy a gyermek tanulási problémákkal küzd, és kijelölték egy számára megfelelő iskolát. Az említett eset kapcsán az új iskolából érkező pedagógiai vélemény már nem számolt be magatartási problémákról, a szülő elmondása szerint a gyermek szívesen jár iskolába, és tanulmányi eredménye is javult (Zséli, 2020). A példa révén látható, hogy sok esetben befolyása van a családgondozóknak az iskolai kockázati tényezőkre. Emellett találhatunk egyértelműbb példát is, hiszen amennyiben a gyermek nem teljesíti tankötelezettségét, tehát igazolatlan hiányzásokat halmoz fel, a gyermekjóléti szolgálat jelzést kap az oktatási intézménytől és a mulasztott órák száma alapján intézkedik.¹² Az individuális rizikótényezők nagy része nem tartozik a gyermekjóléti központ hatáskörébe, felmerülhet azonban itt is a családsegítők szerepe, akik sok esetben javasolják a szülőknek, hogy vigyék el gyermeküket a megfelelő fejlesztő foglalkozásokra, pszichés megsegítésre.

A kortársak tekintetében a családsegítők mozgásterére kevésbé tág. Lehetőség van – a gyermek életkorától és érettségétől függően – segítő beszélgetéseket tartani (Feuer–Nagy, 2011), melynek keretein belül van mód olyan témákról beszélgetni a gyermekkel, amely pozitív irányú változást eredményezhet. Emellett – habár nagy területi különbségek mutatkoznak a szolgálatok között – van lehetőség különböző tematikus kamasz csoportokat tartani, illetve az iskolai szociális segítő tematikus csoportfoglalkozások keretein belül pozitív változásokat érhetnek el.

A szocioökonómiai rizikótényezők esetében kevésbé van befolyása a családgondozóknak. Habár a legtöbb gyermekjóléti szolgálat kapcsolatban áll alapítványokkal, illetve információkkal rendelkezik arról, hogy milyen pénzügyi vagy természetbeni segítséget tudnak igénybe venni a családok, azonban ezek mértéke kevésbé jelentős. Lakhatási problémák esetében lehetőségük van önkormányzati lakás ügyében támogató javaslatot készíteni, azonban a várólisták az esetek többségében hosszúak, tehát gyors megoldás kevésbé várható. Emellett a családsegítők kapcsolatban állnak a legtöbb családok átmeneti otthonával és támogató javaslataik révén a család lakhatása rendeződhet.

---

¹² Törvényi szinten szabályozva 50 óra igazolatlan mulasztás alatt a gyermekjóléti szolgálat alapellátás keretein belül gondozza a családot, azonban 50 órát meghaladó igazolatlan hiányzás esetén mérlegelés nélkül védelembe vételi eljárást kell kezdeményeznie.

Konklúzió

A longitudinális kutatások, valamint a fejlődéskriminológiai elméletek rávilágítottak olyan összefüggésekre, melyeknek segítségével új utak nyíltak a bűnmegelőzésben. Azzal, hogy a fejlődéskriminológia nem az egyének közötti különbséget vizsgálta, hanem az egyénen belüli változások kerültek fókuszba, lehetőség nyílt arra, hogy a bűnelkövetővé válást folyamatként szemléljük. A longitudinális kutatások feltárták a bűnelkövetővé válás legfontosabb rizikótényezőit, melyek képesek előre jelezni az egyén bűnelkövetővé válás szempontjából való veszélyeztetettségét.

Ahogy láthattuk, a bűnmegelőzés és a gyermekvédelem több ponton is kapcsolódik egymáshoz. Egyrészt a korai beavatkozás által mérsékelni kívánt kockázati tényezők többségének kezelése beletartozik a gyermekjóléti szolgálat kompetenciájába, különösen a családban felmerülő rizikótényezők. Emellett látható, hogy a szolgálatoknak van egyfajta közvetítő szerepe is, amely hozzásegíti a családot ahhoz, hogy kapcsolatba kerüljenek a megfelelő szakemberrel, illetve hozzáférjenek a szükséges támogatáshoz. Minden olyan intézkedés, amely a gyermek későbbi jólétét, szellemi és erkölcsi fejlődését szolgálja, képes mérsékelni a kockázati tényezők hatását és bűnmegelőzési szempontból preventív hatást gyakorolni.

Felhasznált irodalom

- Balogh K. (2018): A fejlődéskriminológia, mint a fiatalkori bűnmegelőzés elméleti kerete. *Jogi Tanulmányok*, 367–378.
https://epa.oszk.hu/02600/02687/00008/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2018_367-378.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Berta J. – Csabai K. (2018): *Szocializáció gyermek- és serdülőkorban*. Elakadások, zavarok és kibontakozás. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Bessant, J. (2001): From Sociology of Deviance to Sociology of Risk. Youth Homelessness and the Problem of Empiricism. *Journal of Criminal Justice*, 29: 31–43.
- Bolyky O. – Sárkány E. (2005): A fiatalkorú elkövetők gyermekkor – az elkövetővé válás előzményei. *Kriminológiai Tanulmányok* 42., Budapest. pp. 327–352.
- Borbíró A. (2004): Társadalmi bűnmegelőzés és emberi jogi követelmények. *Acta Humana*, 4.
- Borbíró A. (2009): Társadalmi bűnmegelőzés Magyarországon. In: Borbíró A. – Kerecsi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.*, Igazságügyi Minisztérium, Budapest. pp. 109–186.
- Borbíró A. (2016a): Bűnmegelőzés. In: Borbíró A. – Gönczöl K. – Kerecsi K. – Lévay M. (szerk.) *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest. pp. 815–839.
- Borbíró A. (2016b): Kriminálpolitika. In: Borbíró A. – Gönczöl K. – Kerecsi K. – Lévay M. (szerk.) *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest. pp. 711–757.
- Brantingham, P. J. – Faust, F. L. (1976): A conceptual Model of Crime Prevention, *Crime and Delinquency*. *Sage Journal*, 22(3): 284–296.
- Csemáné Váradi E. (2009): Helyzetkép Magyarországon és a világban: kiskorú elkövetők és áldozatok. In: Borbíró A. – Kerecsi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.* Igazságügyi Minisztérium, Budapest. pp. 247–267.
- Csemáné Váradi E. (2014): „Színlelni a boldog éveket...” Gondolatok a fiatalok bűnözésének társadalmi reprodukciójához. In: Borbíró A. – Inzelt É. – Kerecsi K. – Lévay M. – Podoletz L. (szerk.) *A büntetőbatalom korlátainak megtartása: A büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. pp. 69–82.
- Day, D. M. – Wanklyn, S. G. – Yessine, A. K. (2014): A Review of Terminological, Conceptual and Methodological Issues in the Development Risk. Factors Literature for Antisocial and Delinquent Behavior. *Child Youth Care Forum*, 43: 97–112.

- Farrington, D. P. (1994): Early Developmental Prevention of Juvenile Delinquency. *RSA Journal*, 142(5454): 22–34.
- Farrington, D. P. (1997): Early prediction of violent and non-violent youthful offending. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 5: 51–66.
- Farrington, D. P. (1999): Explaining and preventing crime: The globalization of knowledge – The American society of criminology. *Criminology*, 31(1): 1–24.
- Farrington, D. P. – Loeber, R. (2000): Epidemiology of Juvenile Violence. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 9(4): 733–748.
- Farrington, D. P. (2019): The Integrated Antisocial Potential (ICAP) Theory: Past, Present and Future. *Journal of Developmental and Life Course Criminology*, 6: 172–187.
- Feuer M. (szerk.) (2008): *A családsegítés elmélete és gyakorlata*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Feuer M. – Nagy K. (2011): *Humán szakosok gyakorlati kézikönyve*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Gönczöl K. (1994): Devianciák, bűnözés és a megelőzési stratégia. *Társadalmi Szemle*, 5. 40–54.
- Győry Cs. – Kerecsi K. – Kó J. (2009): *Longitudinális kriminológiai vizsgálatok és alkalmazásuk lehetőségei Magyarországon*. Kutatási Tanulmány. Készült: Az Egészséges Ifjúságért Alapítvány megbízásából, Budapest.
- Gyurkó Sz. (2009): Gyermekbántalmazás, veszélyeztetett gyermekek. In: Borbíró A. – Kerecsi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I*. Igazságügyi Minisztérium, Budapest. pp. 329–343.
- Hawkins, J. D. – Herrenkohl, T. I. – Farrington, D. P. – Brewer, D. – Catalano, R. F. – Harachi, T. W. – Cothens, L. (2000): *Predictors of Youth Violence*. OJJDP Juvenile Justice Bulletin, U.S. Department of Justice.
- Kiss M. (2010): Hogyan határozhatóak meg a szakellátásba kerülés okai? Együttműködés a gyermekvédelemben I. *Család, Gyermek, Ifjúság*, XIX(3): 6–13.
- Moffitt, T. E. (1993): Adolescence-limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review*, 100(4): 674–701.
- Nagy K. (2010): A büntetőpolitika néhány aspektusáról. De iurisprudentia et iure publico. *Jog- és Politikatudományi folyóirat*, 4(2). <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2010-2-06.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

- Pollard, J. A. – Hawkins, J. D. – Arthur, M. W. (1999): Risk and protection: Are both necessary to understand diverse behavioral outcomes in adolescence? *Social Work Research*, 23: 145–158.
- Rosta A. (2006): *A fiatalok bűnözés és bűnmegelőzés*. Disszertáció, Miskolc.
- Shader, M. (2003): *Risk Factors for Delinquency: An Overview*. Department of Justice. Washington, DC: U.S.
<https://www.ojp.gov/pdffiles1/ojdp/frd030127.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Szabó J. (2016): Biológiai és pszichológiai bűnözésmagyarázatok. In: Borbíró A. – Gönczöl K. – Kerecsi K. – Lévay M. (szerk.) *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest. pp. 711–757.
- Szöllősi G. (2003): A gyermekvédelmi probléma mint társadalmi konstrukció. *Esély*, 14(2): 75–95.
- Szöllősi G. (2009): A gyermekvédelem és a bűnmegelőzés. In: Borbíró A. – Kerecsi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.*, Igazságügyi Minisztérium, Budapest. pp. 397–412.
- Váradi E. (2011): A gyermek- és fiatalok bűnözés – tendenciák, elméletek, okok. *Kriminológiai közlemények* 59.: 55–91.
- Zséli T. (2020): *A gyermekvédelem és a korai beavatkozás, mint a bűnmegelőzés lehetséges kapcsolódási pontja*. Kézirat.
- Zséli T. (2021): A gyermekvédelem és a korai beavatkozás. In: dr. Fazekas M. (szerk.) *Jogi tanulmányok*. ELTE ÁJK Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest. pp. 420–434.
<https://www.ajk.elte.hu/media/40/98/60646312f01ad8eddd2a42efabe5abf0a2d8e99011b5ea544b5bbedd70a8/jogitanulmanyok2021.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

MODELLPROGRAMOK SZAKMAI-MÓDSZERTANI TAPASZTALATAI

Boronyák Enikő: Gyermekvédelemmel érintett gyermekek és fiatalok tanulási motivációjának növelése, tanulási képességeik fejlesztése és tárgyi tudásuk bővítése

A komplex támogatási program bemutatása

Modellprogram szakmai céljai

A modellprogram közvetlen célja a gyermekvédelemmel érintett gyermekek és fiatalok tanulási motivációjának növelése, tanulási képességeik fejlesztése és tárgyi tudásuk bővítése szakmailag és módszertanilag is jól strukturált tananyagok online hozzáféréseinek biztosításával. További cél az érintett célcsoport továbbtanulási esélyeinek bővítése.

A modellprogram hosszú távú célja – elsősorban a szakemberek tájékoztatásán keresztül – a gyermekjóléti, gyermekvédelmi rendszerekben a gyermekek fejlesztésére való igény felkeltése, a lehetőségek keresése és feltérképezése, majd azok használata révén annak fenntartása.

A projektben résztvevő gyermekekkel kapcsolatos hosszútávú cél a tanulás, ismeretszerzés iránti attitűd megváltoztatása, az ez iránti igényük hosszú távú fenntartása.

A modellprogram tartalmi kialakítása során törekedtünk a mind szélesebb célcsoporti elérés lehetőségének biztosítására. A tananyagok 10-16 éves korosztály számára használhatók. Tartalmuk lefedik matematika és magyar nyelv tantárgyból az általános iskolai tananyag megközelítőleg 80 %-át, valamint e két területen a tárgyi tudás átadása mellett hangsúlyt fektet az anyanyelvi, valamint matematikai számolási kompetenciák fejlesztésére is. A hozzáférése és használata egyszerű, PC vagy táblagép, illetve internet hozzáférés szükséges hozzá.

Mivel a létrehozott tananyag jól strukturált, átlátható, használatának moderálásához, a gyermek tanulásának segítéséhez nincsen szükség tanári, pedagógiai végzettségre, az alap- illetve szakellátásban dolgozó felnőtt segítők rendszeres vagy alkalmankénti segítségével a gyermekek széles köre használhatja. Így bevezetése alkalmas gyermek- és lakásotthonokban, a nevelőszülői hálózatokban, tanodákban, de a gyermekjóléti alapellátás keretein belül családban élő gyermekek is profitálhatnak belőle kisebb szülői segítséggel.

Az összeállított tananyag hasznos a mindennapos iskolai tanulmányok kiegészítésére, megsegítésére, de alkalmas a lemaradások pótlására, felzárkóztatásra is.

Miért online tananyag?

Jelenleg ilyen ingyenesen és korlátlan módon elérhető, komplexen, szakmailag és didaktikailag is igényesen összeállított online tananyag nincsen a piacon. Különböző – akár igényes – online tartalmak bár elérhetőek, azonban ezek jó esetben csak egy-egy témakört dolgoznak fel, nem épülnek egymásra, nem adnak koherens ismereteket. Emellett a segítő részéről komoly energiákat igényel ezek megtalálása, összeválogatása. Mivel a gyermeket segítő felnőtt nem feltétlenül rendelkezik a tantárgy átadásához szükséges pedagógiai, tanítási kompetenciákkal, tapasztalatokkal, így a tananyag kiválasztásának, átadásának minőségi követelményei nem elvárhatóak tőle.

Ennek megoldására született ez az online tananyag, mely a megfelelő tananyag kiválasztásának, korrekt átadásának terhét leveszi a felnőtt segítő válláról. Visszajelzéseink szerint ráadásul a gyermekek szívesen, önként használják a tananyagot. Ezzel a modellprogramunk elérheti a szekunder célját is: a tanulási attitűd pozitív irányú megváltoztatását, a tanulási motiváció növelését.

A szakellátásban, a nevelőszülőknél, de a családokban is szinte mindenhol elérhető a használatához szükséges eszköz (PC vagy táblagép, esetleg okostelefon, valamint internet kapcsolat). Emellett a tanodahálózatok a koronavírus időszakában többnyire fel lettek szerelve ezekkel az eszközökkel, amelyek sokszor most kihasználatlanul állnak.

A gyermekek szívesen tanulnak számítógép előtt – „kütyüfüggésük” negatív hatásait ellensúlyozhatjuk, ha ezt a tanulás szolgálatába állítjuk.

A tananyag a Rubeus Egyesület jelen projektjének rövid időbelisége miatt csak modell jelleggel került bevezetésre kisebb (és még a gyermekvédelem nem minden területét lefedő) csoportokban. Hosszú távú célunk, hogy a felhasználók körét és számát bővítsük, a modell lehetőségeinek kiaknázását az érintett szakemberekkel részletesebben megismertessük. Későbbi célunk a tananyag további bővítése a használó korosztályi növelésével, egyéb művelődési területek bevezetésével. Terveink között szerepel továbbá egy online tanulásmódszertani képzés összeállítása is.

Megvalósított szakmai tevékenységek

A projektben vállalt feladatunk módszertanilag jól összeállított, szakmailag átgondolt online tananyagok, fejlesztő eszközök elérhetőségének biztosítása volt egy zárt rendszerű oktatási portálon keresztül.

A projekt során megvalósított szakmai tevékenység 2 lépésből állt, melyet egy további követ majd.

1. lépés: Tartalomfejlesztés

Az első lépésként a weboldal és tárhely létrehozása után az oktatási portálra felkerülő tananyagok elkészítése és feltöltése következett.

Az oktatási portálra felkerülő tananyag összetétele:

- több, mint 400 elméleti ismereteket vagy feladatmegoldást magyarázó 5-10 perces videó
- 75 kvíz, több mint 3000 kérdéssel
- 30 feladatlap
- 45 interaktív fejlesztőjáték (lásd: 1. számú melléklet)

A részletezett elemekből a következő kurzusokat építettük fel az oktatási portálon:

- Felkészítő anyagok a 8. osztályos központi középiskolai felvételire magyar és matematika tantárgyból (elméleti tananyagok és feladatmegoldások videós magyarázata, letölthető feladatlapok, interaktív kvízek és játékok).
- Tanulási kompetenciát fejlesztő tartalmak (elméleti tananyagok és feladatmegoldások videós magyarázata, letölthető feladatlapok, interaktív kvízek és játékok)
  - Magyar nyelvi kompetenciafejlesztés
  - Fejszámolás pozitív egész számokkal (2., 3. számú melléklet).

A középiskolai felvételire felkészítő anyagok lefedik az általános iskolai tananyag jelentős részét, mind matematika, mind a magyar tantárgyból, így lehetőséget adnak arra is, hogy ne csak a felvételire készüljenek vele a gyermekek, hanem az évközbeni tanulmányaikhoz segítséget nyújtsanak, illetve esetlegesen felhalmozott lemaradásaikat, hiányosságaikat pótolják.

A kompetenciákat fejlesztő tartalmak játékosak, élvezetesek, így ezek használatával szinte észrevétlenül érhetjük el a gyermek fejlődését.

A zárt rendszerű oktatási portál bárholnan és bármilyen eszközről elérhető, használatának két feltétele van: érvényes regisztráció és internet kapcsolat.

Munkatársaink folyamatosan ellenőrzik a portál megfelelő működését, valamint napi 8 órában tudnak segítséget nyújtani e-mailen vagy telefonon a felhasználók számára az ügyfélszolgálaton keresztül.

Használata egyszerű, gyermekbarát korszerű informatikai eszközök alkalmazásával. Ennek érdekében tartalmazza az online tananyag a vizuálisan és tartalmilag is vonzó videós magyarázatokat, azonnali visszajelzést biztosító kvízeket, a gamifikációs előnyöket kihasználó interaktív játékokat.

A kurzusok bevezetőjében a gyermekek tanulásszervezési, tanulásmódszertani instrukciókat is kapnak, ezzel is segítve eligazodásukat a tartalomban, támogatva őket a megfelelő ismeretelsajátítási módszer és útvonal kialakításában (3. számú melléklet).

Az oktatási portál 2023. augusztus közepére vált teljeskörűen használhatóvá.

2. lépés: A partnerek kiválasztása a gyermekek regisztrációja érdekében, és az online tananyag használatának elkezdése

Második lépésben megkerestük a gyermekekkel kapcsolatban álló szakembereket. Mivel a projekt tartalmának megfelelően a használata az iskolaévhez kötődik, szeptember közepén vált lehetővé a partnerekkel való intenzív kapcsolatfelvétel, az együttműködési szándék tisztázása. A projekt rövid programideje miatt célként azt jelöltük meg, hogy 3-4 helyszínen, egyelőre pilot programként induljon el az oktatási portál használata. A saját és a Rubeus Egyesület partnereink környezetében, látóterében levő szakemberek és szervezetek megkeresése telefonos egyeztetés után e-mail formában történt. A levél tartalmazta a program célját, fő elemeit, valamint a pilot programban való részvételi szándékról szóló kérdést, felhívást.

A kapcsolatfelvétel a következő szervezetekkel történt meg:

- Humánszolgáltató Központ Családsegítő és Gyermekjóléti Központ Család- és Gyermekjóléti Szolgálat Szekszárd
- Bhim Rao Egyesület (Tanodák)
- Bischitz Johanna Integrált Humán Szolgáltató Központ - VII. kerületi Család- és Gyermekjóléti Központ
- Máltai Szeretetszolgálat Tanoda hálózata
- Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató (Tanodák)

Szervezetenként elsőként 10-10 felhasználói helyet hoztunk létre, amit igény szerint bővítettünk és a jövőben is bővíteni fogunk. Használatukat követni tudjuk: 80%-nál már megtörtént a belépés, és a tananyagot is elkezdtek használni.

A program harmadik lépéseként a tananyag használatával kapcsolatos statisztikai adatelemzés, megelégedettségi, minőségbiztosítási kérdések, valamint az elért célcsoport különböző szempontok szerinti adatvizsgálata következik.

A jelenlegi hozzáférhető adatok szerint a felhasználók száma 42 fő, 8 kiosztott felhasználói helyen még nem használják a tananyagot. 35 gyermek a tanodai hálózatoktól, 7 a gyermekjóléti központon keresztül kapott hozzáférést. Osztályfok szerint 3 tanuló ötödik osztályos, 5 hatodik, 15 hetedik és 19-en nyolcadik osztályosok. A matematika és magyar tananyag használata hasonló volumenű: a 221 lépéses magyar tananyagban a diákok általában a 40-80. lépésnél, mateknál a 270 lépésből a 40-120. lépésnél (tananyagelemnél) tartanak. A matematikai kompetenciát fejlesztő fejszámoló kurzus esetében a leckék nagy része megnyitásra került, azonban azt, hogy az ott található interaktív fejlesztő játékokat hányszor futtatják, azt nem méri az oktatási portál. Az anyanyelvi kompetenciafejlesztő kurzus 24 db, többször is kitölthető kvízből (kvízenként 16-20 kérdéssel) áll. Ennek kitöltési hajlandósága nagy szórást mutat: 9 diák még nem nyitotta meg a kurzust, 3-an már közel 90 százalékát kitöltötték, a többi felhasználó esetén nagy változatosságot mutat a kitöltési hajlandóság.

A modellprogram célcsoportja

A modellprogram célcsoportja a Rubeus Egyesület által meghatározott módon a gyermekjóléti szolgáltatásban veszélyeztetett, védelembe vett, hátrányos helyzetű, bűnelkövetés veszélyének kitett, illetve gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek és szüleik köre. Elérésük a velük dolgozó szakembereken keresztül történt. Ennek érdekében a projekt része a szakemberek tájékoztatása volt, ami tartalmazta a projekt bemutatását, az érintettek körének tisztázását, a regisztrációhoz szükséges információkat, illetve az oktatási portál és annak használatának, lehetőségeinek bemutatását. A szakemberek bevonásával szeretnénk elérni az érintett gyermekek szüleit és nevelőit is. A célcsoport minőségi oktatáshoz, így a továbbtanuláshoz szükséges ismeretanyaghoz való hozzáférése korlátozott. A szociokulturális háttér, valamint az anyagi erőforrások hiánya általában nem teszi lehetővé, hogy magántanárhoz járjanak, nem tudják a fizető, online tartalmakat elérni, ez fokozottan érvényes a gyermekvédelemben (Dudás, 2013; Farkas et al., 2015; Farkas et al., 2019). Bár hozzáférhető ingyenesen megnézhető, letölthető tartalmak is a világhálón, de ezek strukturálatlanok, segítség nélkül nehezen állíthatók a tanulás szolgálatába. Az általunk összeállított tananyagok szakmailag, didaktikailag és módszertanilag is megfelelőek, így a célcsoport kis kezdeti segítség után önállóan képes vele foglalkozni, tanulni.

A célcsoport könnyen elérhető a tanodai hálózatokon keresztül, így elsősorban az ott dolgozó segítőköt célozzuk a modellprogram terjesztésekor. Rájuk azért is gondoltunk, mert a tanulástámogatás, életpálya tervezés segítése kiemelten fontos feladatok (Szakmai ajánlás a tanoda szolgáltatás működtetésére, 2019).

A szakemberek

A tananyag összeállításában az Etalonline Kft. három szakembere vett részt. Mindhármójuknak közel tíz éves tapasztalata van felső tagozatos gyermekek matek vagy magyar felkészítésében.

Hitvallásuk szerint az oktatás célja az, hogy a gyermekek képességeiből a legtöbbet hozza ki. Az eTalOnline-t azért hozták létre, hogy megmutassák, a gyermekek képessége lehetőség és nem korlát.

Céljuk, hogy a „muszáj tanulni” változzon „szívesen tanulok”-ká, és a szorongás helyét a gyermek sikerein keresztül vegye át a kiegyensúlyozottság. Olyan tananyagot és módszert alakítottak ki, amivel ismét felkelthetik a diákok tanulási motivációját, élményszerűvé, érthetővé tehetik az elsajátítandó ismereteket (Balogh, 2016; Bihari 2022).

Saját online oktatási portált üzemeltetnek eTalOnline néven, amelynek fő profilja a középiskolai felvételi előkészítő. Kontakt, kiscsoportos középiskolai felvételi előkészítőket is tartanak szeptembertől januárig évente 150-170 gyermeket oktatva, így közvetlen kapcsolatuk, tapasztalatuk van ezzel a korosztállyal. Kurzusaikon, táboraikban eddig is biztosítottak ingyenes helyeket a hátrányos helyzetű gyermekek számára a VII. kerületi Család- és Gyermekjóléti Központtal együttműködve.

Az Etalonline csapat tagjai

Boronyák Enikő pszichológus, gyógypedagógus, tanulmánytervezési szakember, az ismeretek átadásának tanulmánytervezési, didaktikai kidolgozását végzi. Gyermekvédelmi múltja is van, dolgozott lakásotthoni pszichológusként, majd volt az Országos Gyermekvédelmi Bizottság vezetője is.

Dr. Kovács Tibor informatikus, a Budapesti Műszaki Egyetem docense, az ő feladata megalkotni a matematika kurzusok szakmai-tartalmi elemeit.

A magyar tantárgy tananyagának kidolgozója és oktatója Szentesi Kata tanár, akinek több éves tapasztalata van a magyar nyelvtan oktatásában, valamint a diákok felvételre való felkészítésében.

A híd a program létrehozói és a kliensek között a tanodai hálózatok tanárai, segítői. Az ő megfelelő motiválásuk, a programba való aktívabb bevonásuk csak részben tudott megvalósulni a rendelkezésre álló rövid idő alatt, melyet a jövőben folytatni tervezünk.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

A gyermekvédelmi rendszerben megjelent egy ingyenes, módszertanilag, szakmailag jól összeállított online tananyag, fejlesztő eszköz. A tananyag használata sem plusz anyagi, sem eszközráfordítást nem igényel az ellátórendszerből, bárki számára könnyen elérhető és használható. További előnye, hogy multiplikálható, az igények bővülése esetén korlátlan számú felhasználó integrálható a rendszerbe, valamint a tananyagok is igény esetén tovább bővíthetők.

Széles felhasználói körben terjeszthető, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátásban résztvevők jelentős hányada esik a 10-16 éves korosztályba¹³, ők profitálni tudnak a tananyag használatából. A tananyag emellett többféle célt is ki tud szolgálni: használható a mindennapi iskolai tanulmányok kiegészítéseként, a hiányosságok pótlására, felzárkóztatásra, de tehetséggondozásra is.

A gyermekekkel kapcsolatban álló, tanulásukat segítő szakemberek széles körének is segítséget nyújt: intézményi nevelők, nevelőszülők, szülők, tanodák oktatói, nevelői mindennapi munkájukba a gyermekek tanulmányainak segítése során hasznos segítséget és tehermentesítést kaphatnak az online felület használatával.

A program során problémát jelentett, hogy a kliensek bevonásának időzítésekor (az iskolaév kezdete) az ellátórendszer túlterhelt volt, új innováció befogadására korlátozottan állt készen. A megkeresésekre pozitív és lelkes szándéknyilatkozatokat kaptunk, de a tömeges, érdemi felhasználás, a program elterjesztése még várat magára.

A jelenlegi modellprogram eredményeit elsősorban az veszélyeztetné, ha a megkezdett munka, az online tartalmak felhasználókhöz való eljuttatása a projekt zárásával nem folytatódna. Ezt elkerülendő a program lezárásával sem vonjuk meg az eddig kiosztott hozzáféréseket, és szeretnénk bővíteni a bevonható szervezetek, szakemberek és gyermekek körét és számát. Kellő mennyiségű kliensszám, felhasználói idő, megnézett

---

¹³ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0016.html (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

és használt tananyag-mennyiség után felhasználók (tanulók és nevelőik) véleményének, elégedettségének mérésére kerül sor, valamint ez a feltétele a felhasználási adatok statisztikai adatelemzésének is, ahhoz, hogy szignifikáns összefüggések feltárására nyíljon lehetőség. Várjuk a felhasználói javaslatokat is, annak érdekében, hogy ezeket tartalmilag és/vagy módszertanilag beépíthessük a tananyagba.

Esettanulmány: Dorina esete

Dorina 14 éves, 8. osztályos lány. Egy évvel idősebb nővére (féltestvére) kapcsán kerültünk 2022-ben a családdal kapcsolatba, akit a családgondozó küldött az ingyenes felvételi előkészítőre.

Édesanyjuk 2021-ben a koronavírus járvány alatt elhalálozott. Egyedül nevelte a lányokat, egyikőjük sem ismerte az édesapját. Albérletben laktak, rossz anyagi körülmények között, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben és családgondozásban részesültek. Mindketten ekkor az egyik VII. kerületi általános iskolába jártak. Nővére jelenleg szakiskolába jár, fodrásznak tanul.

Az édesanya halála után a lányokat édesanyjuk húgának családjánál helyezték el. A nagynéni Budaörsön él rendezett körülmények között, egy 1+2 félszobás lakótelepi lakásban, eladóként dolgozik a helyi pékségben. Férjével két kiskorú – 10 és 12 éves – gyermeket nevelnek még. A lányok nem akartak eljönni az általános iskolájukból, így Budaörsről jártak be a VII. kerületbe. Helyzetük miatt az alapellátás látókörében voltak, rendszeres családgondozásra jártak. Ezt az is indokolta, hogy Dorinával édesanyja halála után problémák kezdődtek az iskolában, sok volt az igazolatlan hiányzása, és a jegyei is jelentősen romlottak, 6. osztály végén több tantárgyból is bukás közelében volt.

A nyár fordulópontot jelentett. Dorina elmondása szerint ekkor többet voltak együtt új családjukkal, viszonyuk rendeződött, sokat beszélgettek, és jól is érezte magát az új helyen. Azt is megértette, hogy jövője szempontjából fontos, hogy az iskolai eredményei is javuljanak. Ekkor került hetedik osztályba, és testvére, Laura is ekkor kezdett el hozzánk járni felvételi előkészítőre. Talán nővére példája is segített neki, hogy iskolai eredményei újra javulni kezdtek, és nem „lógott” az iskolából annak ellenére sem, hogy a bejárás miatt nem volt folyamatos kontroll alatt.

Mivel Laurán keresztül ismertük a családot, az ingyenes tananyag elkészülte után (szeptember elején) megkerestük őket, és felajánlottuk a használat lehetőségét. A család és Dorina is nagyon pozitívan állt a lehetőséghez. A kislány elmondta, hogy ugyanabba az iskolába szeretne menni, mint ahova nővére jár. Nem tudja, hogy kell-e felvételiznie, de az biztos, hogy a félévi bizonyítványának nagyon jónak kell lenni, mert tudomása szerint túljelentkezés van az iskolába, ezért azt tervezi, hogy ebben a félévben még javít a jegyein.

Elkészítettük számára a hozzáférést az oktatási portálhoz, megmutattuk a használatát, amin nagynénje is jelen volt, mint segítő.

Mivel adminisztrátorként látjuk a használatot, azt érzékeltük, hogy másnap már el is kezdett tanulni a tananyagból, eleinte még össze-vissza csapongva, sok mindenbe

belenézett – feltehetőleg ismerkedett a portállal. Egy hét után viszont már azt láttuk, hogy egy-egy témán szisztematikusan halad, végignézi a videókat, kitölti a kvízeket.

Bő egy hónap után leültünk vele beszélgetni, ahol a következőket mondta el:

„Enikő elmesélte, hogy van egy olyan online tananyag, amit ingyen tudunk használni. Kaptam hozzá jelszót és azóta ezzel is készülök. Nagyon szeretem, mert szinte minden tananyagot megtalálok benne matekból és magyarból, amivel most foglalkozunk, vagy amiről tudom, hogy nem nagyon tanultam meg. Azért szeretem, mert lehet gondolkodni, de aztán a videóban el is mondják részletesen a megoldást. Nekem azért elég nehezék, főleg a matek feladatok, de mikor végignézem a videókat, általában megértem. De van, hogy többször is meg kell néznem.

Még csak pár hete használom a programot, hetente egyszer-kétszer, de remélem segít javítani a jegyeimen. Ha kell felvételit írnom, akkor biztosan még többet fogom használni, mert tudom, hogy ez nekem nagy segítség. Néha a mostobatesóim is figyelik, mit nézek, és volt, hogy Áron (a nagynéni fia) készült belőle a magyar dolgozatára. Van egy része, ami rejtvényfejtős, szavakat, közmondásokat kell kitalálni. Pár napja mindenki azt találgatta (Nevet).

Mindenképp szeretnék javítani még a félév végéig a jegyeimen, meg azt is szeretném, ha a tanárim észrevennék, hogy tanulok. Még nagyon rövid idő telt el, de abban mindenképp javultam, hogy már leülök úgy is a gép elé tanulni, hogy nem kell ezért rám szólni. Még abban kell javulnom, hogy kevesebbet nézzem a filmeket, és helyette inkább többet tanuljak. Ez nagyon nehéz, mert nagyon szeretek filmet nézni.”

Dorina nagynénje elmondta, hogy nagyon hálás, mert azt látja, hogy a kislány önként ül le a gép elé, és valóban tanul, nem kell ebben noszogatni. A matematika tanára már meg is kérdezte tőle, hogy jár-e magántanárhoz, mert észrevehetően javult ezen idő alatt is az eredménye, és az órákon is aktívabb, bátrabb.

Továbbra is követjük a kislány munkáját és szükség esetén további segítséget is nyújtunk neki a felvételihez. Meghívtuk a téli szünet végén tartandó 2 napos intenzív osztálytermi felkészítőnkre is. Bízunk benne, hogy részben a mi segítségünkkel sikerül a vágyott középiskolájába bekerülnie, hosszú távon pedig a tanulás iránti pozitív attitűdje is fennmarad.

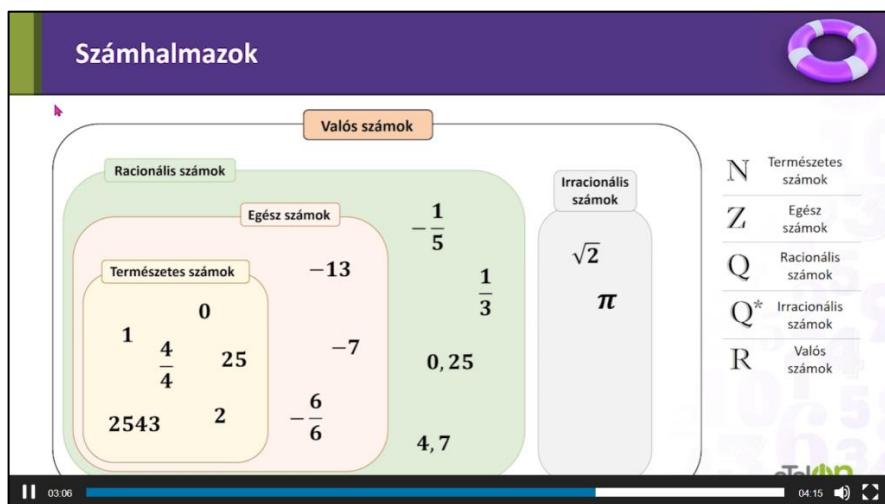

Felhasznált irodalom

- Balog L. (2016): *Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai*. Didakt Kiadó, Debrecen.
- Bihari I. (2022): A hátrányos helyzetű tanulók nem-kognitív kommunikációs készségfejlődése A tanodák szerepének, eredményességének új szempontú megközelítése. *Esély*, 33(3): 25–48. https://www.esely.org/kiadvanyok/2022_3/25-48-bihari-esely-2022-3-vegleges.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Dudás M. (2013): A hátrányos helyzetű gyermekek tehetséggondozásának rendszerszemléletű megközelítése. In: Karlovitz J. T. (szerk.) *Oktatás, kutatás és módszertan: Neveléstudományi és Szakmódszertani Konferencia*. pp. 371–376.
- Farkas Á. – Rácz A. – Szabolcsi J. (2015): Az iskolai karrier támogatása gyermekvédelmi perspektívából. *Szociálpedagógia*, 3(3-4): 26–39.
- Farkas Á. – Rácz A. – Szabolcsi J. (2019): Gyermekvédelem és az iskola. In: *Az iskolai szociális munka alapjai: Oktatási segédanyag iskolai szociális munkások, óvodai és iskolai szociális segítők, pedagógus és szociális képzésekben résztvevők és dolgozó szakemberek számára* (Digitális Tankönyv). PTE BTK TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék, Pécs. pp. 62–76.
- Szakmai ajánlás a tanoda szolgáltatás működtetésére (2019): EMMI Gyermekesély Főosztály, OH és SZGYF, Budapest.
https://szocialisportal.hu/wpcontent/uploads/2019/04/Szakmai_ajanlas.pdf
(utolsó letöltés: 2023.12.23.)

Mellékletek

1. számú melléklet: Szemelvények az online tananyagból

1: Elméleti tananyagot magyarázó videó pillanatképe

Egy téglalatestből kivágtunk egy kisebb téglalatestet, így a szürkére színezett testet kaptuk (lásd ábra).

➔ a) Hány csúcsa van a kapott szürke testnek?
 ..... **12** .....
 Kétszer annyi, mint a felénk néző lapjának:
 $6 \cdot 2 = 12$

➔ b) Hány köbcéntiméter a kapott szürke test térfogata?
 ..... **36 cm³** .....
 A kivágás nélkül a térfogat: $6 \cdot 4 \cdot 2 = 48 \text{ cm}^3$
 A kivágás térfogata: $2 \cdot 3 \cdot 2 = 12 \text{ cm}^3$
 A test térfogata: $48 - 12 = 36 \text{ cm}^3$

➔ c) Hány négyzetcentiméter a kapott szürke test felszíne?
 .....

2: Feladatmegoldást magyarázó videó pillanatképe

3: Interaktív játék

2. számú melléklet: Az oktatási portál nyitó oldala

eTalonLine Oktatási központ AKTUALIS Eredményeim [Kilépés](#)

OKTATÁSI KÖZPONT

Tananyagok Tanfolyamok

Itt találsz a tanfolyamaidat, láthatod az előrehaladásod mértékét.
A kurzus gombjára kattintva azonnal bele is csaphatsz a tanulásba!

Tanfolyamaid:

Hozzáférsz

Fejlesztés pozitív egész számokkal

Megtanulom...

0% BEFEJEZVE

Hozzáférsz

Magyar nyelv tananyag felső tagozatosoknak és középiskolába készülőknél

Megtanulom...

0% BEFEJEZVE

Hozzáférsz

Matek tananyag felső tagozatosoknak és középiskolába készülőknél

Megtanulom...

0% BEFEJEZVE

Hozzáférsz

Anyanyelvi kompetencia-fejlesztés

Megtanulom...

0% BEFEJEZVE

3. számú melléklet: A matematika kurzus nyitó oldala

Tanfolyam tartalom Összes bönyítés

- Algebra Kinyitás
- Kombinatorika Kinyitás
- Sorozatok Kinyitás
- Geometria Kinyitás
- Mértékegységek Kinyitás
- Síkidomok, kerület, terület Kinyitás
- Felszín- és térfogatszámítás Kinyitás
- Logikai szöveges feladatok Kinyitás
1 kvíz
- Százalék, arány Kinyitás
- Grafikonok, táblázatok Kinyitás
1 kvíz
- Szöveges feladatok 1. Kinyitás
- Szöveges feladatok 2. Kinyitás

Matek tananyag felső tagozatosoknak és középiskolába készülőknek

0% BEFEJEZVE Utolsó aktivitás 2022.09.20. 21:31

Üdvözlünk az eTalOnline felső tagozatosoknak összeállított matek kurzusán!

Ezt a tananyagot használni tudod a mindennapi iskolai felkészüléshez, esetleges lemaradásaid pótlásához.

Ha középiskolai felvételre készülsz, akkor is nagyon jó választás ez a tananyag, hisz minden elméleti tudást megtalálsz benne, a feladatokat pedig az elmúlt évek felvételi feladataiból válogattuk össze.

A következő hónapokban együtt fogunk dolgozni. Mindent megteszünk azért, hogy javíts az iskolai jegyeiden vagy a lehető legjobban felkészítsünk a felvételeire.

Tanulni viszont neked kell, és ez nem kis munka!

Hogyan használd a tananyagot?

- A segítség videókkal tanul meg a téma elméleti tananyagát!
- Nyomtasd ki, és oldd meg a feladatlap feladatait, és nézd meg a hozzájuk tartozó videókat!
- Teszteld a tudásodat a kvizekkel, gyakorolj a játékokkal!
- Ellenőrizd az eredményeidet, ha kell ismételd!

Joó Beatrix: Tudatos jövőtervezés – személyközpontú szemléletű gyermekvédelem

A komplex támogatási program bemutatása

I. Gyermekhíd Alapítvány programja

Modellprogram szakmai céljai

Jelenleg közel 23 500 gyermek és fiatal felnőtt él gyermekvédelmi gondoskodásban¹⁴. Legyen bármilyen elhanyagoló egy szülő vagy az otthoni környezet, a gyermeknek ez az első kapcsolata a világgal. Ez a kapcsolat formálja a biztonsághoz, szeretethez, elfogadáshoz fűződő fogalmakat és érzéseket. Amennyiben ez a kapcsolat torzul, torzul mindezeknek a létszükségletű elemeknek a megismerése is. Ha egy gyermek úgy fejlődik, hogy nem találkozott az egészséges szeretettel, kötődési problémákat élhet meg. A Gyermekhíd Alapítvány azért jött létre, hogy ezt a hiányzó érzelmi biztonságot megteremtse (Joó, 2021, 2022).

Ahogy küldetésnyilatkozatunkban szerepel „*Jövőképünk egy olyan társadalom, amelyben a családjukból kiemelt gyermekek minden támogatást megkapnak a gyermekvédelmi rendszer, a nevelési-oktatási intézmények és a társadalom oldaláról, amely hozzásegíti őket abhoz, hogy biztonságos kapcsolatok kialakítására képes autonóm felnőttekké válhassanak. Az Alapítvány célja ennek mentén a gyermekotthonban élő gyermekek társadalmi beilleszkedésének elősegítése mentor programon és pályaeorientációs támogatáson keresztül.*” (<https://gyermekhid.hu/rolunk/>¹⁵).

Számunka a rogersi személyközpontú szemlélet a meghatározó a montessorri pedagógia elveinek érvényesítése mellett. A hosszú távú segítői folyamat közép-pontjában a gyermekek kötődési és pszichés problémáinak, tanulási és pályaeorientációs kérdéseinek segítése áll (<https://gyermekhid.hu/rolunk/>¹⁶).

Jelenleg a Tegyesz I.-es számú befogadó otthonában, a Cseppkő Gyermekotthonban és a Bokréta Lakásotthoni és Gyermekotthoni Központjának három lakásotthonában élő gyermekeinek megsegítésével foglalkozunk. Közel 100 fő gyermek van az Alapítvány támogatásában, akiknek mind biztosítunk egyéni és közösségi önkéntes kísérést (<https://gyermekhid.hu/rolunk/>¹⁷).

A Gyermekhíd Alapítvány fő célja a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek társadalmi beilleszkedésének elősegítése mentorálás és pályaeorientációs támogatással. A Rubeus Egyesület „*Reziliencia fejlesztés, megoldásfókusz és tudatos jövőtervezés a*

¹⁴ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0016.html (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

¹⁵ utolsó letöltés: 2023.12.23.

¹⁶ utolsó letöltés: 2023.12.23.

¹⁷ utolsó letöltés: 2023.12.23.

gyermekvédelemben” projektjének keretében mentor programunkat, pályaorientációs elemeinket és önkéntes képzési rendszerünket fejlesztettük tovább.

Innovatív megközelítés: traumatudatos szemlélet és társadalmi tőke

Kötődési elakadások

A gyermekvédelmi szakellátásba bekerülő gyermekek és fiatalok társadalmi beilleszkedésének nehézségei több okra vezethetők vissza és komplex értelmezést kívánnak. Az egyik alapvető ok a kapcsolódási elakadásokra vezethetők vissza. A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekeknél traumatikus élményeik hatására sérült, bizonytalan kötődés alakul ki, amely atipikus személyiségfejlődési irányokat eredményezhet. A traumatizáló hatások drasztikus íve az alábbiak mentén írható le: a családból való kiemelés előtti időszak traumái (elhanyagolás, bántalmazás); az otthonból, megszokott környezetből való elkerülés élménye (önérték veszteség, tehetetlenség, bizonytalanság); az új környezetbe történő alkalmazkodásnak a megélése (érzelmi és kognitív elakadások), és a szakellátás intézményi bélyegének kirekesztő hatása (Rácz, 2012a,b). A szakellátásban felnövő gyermekekre jellemző, hogy deviáns mentális sémák és destruktív megküzdési stratégiák mentén működnek emberi kapcsolataikban, amely akadályozza őket társadalmi beilleszkedésükben (Cole-Cole, 2003). Míg felnőttkorban egy trauma a már kifejlesztett személyiségstruktúrát rombolja, addig a gyermekkorban megélt trauma a fejlődésben lévő személyiség kibontakozását akadályozza.

A szakellátásban élő gyermekek a megfelelő korrektív segítségnyújtás hiányában, kénytelenek sajátos konfliktuskezelési stratégiákat kidolgozni, amelyek egyszerre működnek kreatív és destruktív módon. Túlélési mechanizmusként szolgálnak a már átélt nehézségek és a gyermekvédelmi rendszerben megélt nehézségek ellen, ugyanakkor a gyermekvédelmi rendszeren kívüli kapcsolódási történeteikben beszűkítik együttműködési viselkedési repertoárjukat.

A gyermekvédelmi rendszer önmagában, egyedül nagyon nehezen tudja felülmúlni ezeket a destruktív mintázatokat, nehezen tud reális képet nyújtani a gyermekvédelmi rendszeren túli életéről (Rácz, 2012b). Mindennek következményeként azt látjuk, hogy generációs sorstörténetek ismétlődnek meg, továbbterhelve a szociális ellátórendszert (Vávrová–Gavora, 2015). Kutatási eredmények mutatják, hogy a gondozott fiatal felnőttek kudarcot vallanak önálló életük menedzselésében, iskolai végzettségük alacsony, kapcsolatrendszerük gyenge, családi kapcsolataik rendezetlenek, nagy arányuk bűnelkövető, munkanélküli, hajléktalan, prostituált lesz, és nagy valószínűséggel gyermekük is a rendszerben fog felnőni (Rácz, 2012a,b; Rácz–Riegler, 2015).

Társadalmi beilleszkedés alapfeltételei

Kutatások sora foglalkozik a hátrányos helyzetű gyermekek sikeres beilleszkedésének vizsgálatával, amelynek legfontosabb dimenziói a bensőséges és biztonságos kapcsolatok, a személyre szabott oktatás, a közösségi tényezők, illetve a reziliencia és társadalmi tőke.

Belsőleges és biztonságos kapcsolatok

Aki kapcsolataiban sérül, leghatékonyabban kapcsolatokban tud gyógyulni. Kutatások bizonyítják, hogy a nevelt fiatalok pszichológiai alkalmazkodása összefügg a gondozóval/nevelővel/pedagógussal/önkéntessel való jobb minőségű kapcsolattal, az elsődleges gondozók kisebb számával, a szoros barátságok nagyobb számával, a közeledési megküzdési stratégiák nagyobb mértékű használatával, az elkerülő megküzdési stratégiák ritkább használatával és a magasabb önértékeléssel (Sala-Roca et al. 2009).

Minőségi és személyre szabott oktatáshoz való lebetősség

A gyermekvédelemmel érintett gyermekek és fiatalok esetében kiemelten fontos az oktatás támogatásában a stabilitás és folyamatosság, meghatározó a szülő/gondozó jelenléte és a gondozáson kívül az iskolában jól teljesítő barátok megléte, és minden olyan hobbi, ami hozzájárul a szociális készségek fejlesztéséhez (Farkas et al. 2015). Számos nemzetközi kutató és jó gyakorlat is felhívja a figyelmet arra, hogy kompetenciákat és problémamegoldó stratégiákat szükséges tanítani a diákoknak (Mihály, 2007). A mentorok támogatása a tehetséggondozás terén kiemelten fontos (Dávid et al., 2014).

A gyermekotthon mint közösség: a társadalmi befogadás lebetősségei

A társadalmi beilleszkedés és az intézményes ellátással való kapcsolat fontos aspektusa magának az intézménynek a társadalmi környezete is. Ebben a társadalmi kontextusban a fiatalok, a személyzet és a külső közösség közötti kapcsolat a meghatározó. A közösségi gondozás egyik legfontosabb vonala pedig a nevelői személyzet és a fiatalok közötti stabil kapcsolatháló.

Reziliencia és társadalmi tőke

A reziliencia, azaz lelki ellenálló képesség egy velünk született és továbbfejleszhető tulajdonság (Homoki 2014, 2020). Olyan tulajdonság, amely megvédi a kiszolgáltatott gyermeket a hátrányok legrosszabb hatásaitól, bármilyen formában is jelentkezzenek azok, és amelyek segíthetnek a gyermeknek vagy fiatalnak megbirkózni, túlélni, sőt gyarapodni a nagy sérelmekkel és hátrányokkal szemben. Az ellenálló képesség szintjével összefüggő három fő jellemző a biztonságos alap, az önbecsülés és az önhatékonyság. Az ezek kezelésére irányuló stratégiák magukban foglalják az intézmények személyzetével való pozitív kapcsolatokat, valamint a fiatal formális és informális hálózataiban lévő kapcsolatok fejlesztésére irányuló munkát. Az iskolák, valamint a tágabb értelemben vett szomszédság és a közösség fontosságát is hangsúlyozzák kutatók. Hasonlóképpen kiemelték a különböző sport-, kulturális és szabadidős tevékenységek előnyeit (lásd bővebben: Homoki, 2014). Ez jól kapcsolódik a társadalmi tőke fogalmához, amely a normák, hálózatok, know-how és kultúra fontosságát hangsúlyozza, amelyeken keresztül az emberek informális interakciókat folytatnak.

A projekt keretében mentor programunk, pályaoorientációs elemeink és önkéntes képzési rendszerünk működtetésével, továbbfejlesztésével veszünk részt a gyermekek

társadalmi beilleszkedésének elősegítésében. Rövid távú célok: a gyermekek esetén mentorálásuk, pályorientációs tanácsadásuk révén az önismeret fejlesztése és attitűd formálás (tanuláshoz és munkához való hozzáállás). Önkéntesek esetén önismeret-fejlesztés, tudatos segítővé válás megerősítése. Hosszú távú célok: a gyermekek esetén saját közösségükbe való beilleszkedésüknek gördülékenyebbé tétele, társadalmi beilleszkedésük elősegítése. Önkéntesek esetén önkéntes szerepük stabilizálása, az Alapítványhoz való elköteleződésük megerősítése.

Megvalósított szakmai tevékenységek

Mentor program

A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek a családjukból való kiemelés során többszörösen traumatizálódnak. Nagyon fontos, hogy mintát lássanak arra, milyen egy biztonságos kapcsolat. Önkéntes programunk során ezt a stabil kapcsolati mintát biztosítjuk, önkénteseink rendszeresen, személyes igényeik alapján foglalkoznak a gyermekotthonban élő gyermekekkel (Joó, 2022, 120.).

Alapítványunknál a fokozatosságra törekszünk az önkéntes-gyermek kapcsolódásának mélyülésénél, a legmagasabb és legtöbb felelősséggel járó mentor státuszba való lépés az önkéntes számára egy másfél-két évig tartó fejlődési folyamat, ahol játszó önkéntesből válik prementorrá, majd mentorrá. Kiemelten fontos, hogy a gyermekek érett személyiségű felnőtt kísérőt kapjanak, hogy reagálni tudjon a gyermek szükségleteire és a gyermek körüli szakmai team részeként is működni tudjon. Munkánk részeként gyermekpszichológiai és gyermekvédelmi ismereteket biztosító képzéseket nyújtunk, illetve esetmegbeszélő alkalmakat biztosítunk. Az önkéntes heti szinten jelen van különböző programok révén a gyermek életében (Joó, 2022, 120.).

Mentor programunk a legfontosabb tevékenysége Alapítványunknak, a mentori stabil kapcsolódások teszik lehetővé, hogy további fejlesztő programokba vonjuk be a gyermekeket. A mentor mint referenciaszemély biztonságos és elfogadó kötődési tere motiváló hatással van a gyermekekre. Mentori foglalkozásainkba ezért már beépítünk pályorientációs elemeket, amelynek fókuszában a gyermekek felelősségvállalásának és önálló életvezetésre való képességüknek kialakítása van. Pszichológus kollégáink által kidolgozott strukturált kérdésekkel és játékos feladatokkal edukáljuk a gyermekeket és készítjük elő a Career Guide programba való bevonódásukat, amely egy komplex és célzottan pályatanácsadással foglalkozó tréning program.

Career Guide: Pályorientációs elemek

A gyermekek társadalmi beilleszkedésének egyik legfontosabb vetülete a munkaerő-piacon való elhelyezkedés, ezért pályorientációs elemekkel egészítjük ki mentor programunkat. A gyermekotthonokban élő gyermekek életében a tudás fontosságának vagy a munka jelentőségének a hangsúlyozása kevésbé része a napi beszélgetéseknek (Joó, 2021, 237.). A pályaválasztást nem elegendő 18 éves korhoz közeledve előkészíteni (Szikulai, 2004). A megfelelő hivatás választása egy hosszú folyamat, melyet a

gyermekvédelemben segíteni szükséges. Alapítványi munkánk tapasztalatai szerint olyan programelemeket érdemes megvalósítani, amely a gyermekek tanuláshoz és munkához való hozzáállását pozitív irányba írja felül. Alapítványi kereteinken belül erre a legalkalmasabb személyek a gyermekekkel foglalkozó önkéntesek, így elsősorban önkénteseinket készítjük fel pályaaorientációs támogatás nyújtására és a megfelelő korrepetíció megtartására.

A projekt időszak alatt önkéntes képzéseinkbe az alábbi kiegészítő képzéselemeket iktattuk be:

- önismereti technikák a gyermekek, fiatalok számára;
- felelősségvállalás aktiválása a gyermekeknél, fiataloknál;
- motiválás a tanulásban;
- munkaerőpiac aktuális ismerete.

Önkéntes képzési rendszer továbbfejlesztése

Szupervízió és fejlődési napló

A mentor program keretén belül az önkéntesek érzelmi intelligencia, illetve, soft skill fejlesztést végeznek, mindezt a gyermek határaihoz, jelenlegi szükségleteihez igazítva. Teszik ezt heti rendszeres személyes találkozásokon, aktív online kapcsolattartáson keresztül.

A 2022-es évben a Hintalavon Alapítvánnyal közösen kidolgoztuk a Gyermekvédelmi irányelveinket¹⁸, ami lehetőséget adott arra, hogy kiegészítsük, írásba foglaljuk a szakmai, strukturális működésünket, kiemelt hangsúllyal a gyermekek szervezeten belüli védelmére. Ennek okán átgondolásra kerültek az önkéntes státuszok a hozzájuk tartozó kompetencia határokkal, kötelezettségekkel együtt. Így megszületett az önkéntes, mentor, komplex mentori státusz.

Az önkéntes státuszba azok az önkéntesek tartoznak, akik csoportos foglalkozás keretén belül találkoznak a gyermekekkel, ezeken a rendszeres alkalmakon fejlesztik a gyermekeket, alapítványi munkatárs csoport vezetésével, felügyeletével. Minden csoportos foglalkozást megelőz egy felkészítő alkalom, ahol a program tervezetben lévő gyakorlati kihívásokról is szó esik, valamint a foglalkozás tartás után egy feldolgozó alkalom történik, ahol a ventillációra, problémát okozó helyzetek közös átbeszélése van lehetőség. Jelenleg 21 fő önkéntes vesz részt aktívan a csoportos foglalkozások megtervezésében, megtartásában.

A mentor státuszú önkéntesek heti rendszerességgel találkoznak személyesen a mentorált gyermekkel, a mindennapokban felmerülő problémákról, dilemmákról ítélezés, minősítés nélkül hallgatják meg őket, bizalmi légkört teremtve, igazodva a gyermek aktuális lelki állapotához, igényeihez. A komplex mentori státusz kiegészül még azzal, hogy a gyermekvédelmi gyámmal, a nevelővel, esetleg iskolai életben lévő szereplőkkel is kapcsolatot tartanak, ha az a gyermek érdekét szolgálja. 2023-ban 30 fő mentor kíséri a gyermekeket, 4 komplex mentori státuszú önkéntes vesz részt a

---

¹⁸ <https://gyermekhid.hu/szakmai-protokoll/> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

gyermekek életében, 3 fő kísért 18 évet betöltött mentoráltat, valamint 1 fő önkéntes van mentori szerepben egy haza gondozott gyermek életében. Ez jelenleg 38 gyermeknek biztosít egyéni figyelmet, kísérést.

A Gyermekhíd Alapítvány az önkéntesek minőségi szakmai munkáját a komplex felvételi eljárást követően kötelező képzésekkel biztosítja. Ezek során szakemberek tartanak havi rendszerességgel különböző releváns témákban előadásokat, tréningeket, önismereti sajátélmény workshopokat. 2023 őszén kétnapos Gyermekhíd Fesztivál c. intenzív képzésünk a professzionális segítői kapcsolódás témájára épült, 12 szakember bevonásával kiscsoportos formában. A folyamatos munka során a Gyermekvédelmi irányelvek gyakorlatba ültetése mellett a krízishelyzetek megfelelő kezelése volt a fókuszban, amelyet több különböző módszerrel sajátíthattak el az önkéntesek.

A 2022-es év második felétől a nagy létszámú önkéntesre való tekintettel külső pszichológusok szupervíziót tartanak számukra kiscsoportokban. Ezt pilot jelleggel indítottuk, különböző összetételű csoportok alkotásával. Van olyan csoport, ahol az volt a szempont, hogy ugyanabban a lakásotthonban, gyermekotthonban mentorálnak gyermeket, és van olyan csoport, ahol különböző lakásotthonokból, gyermekotthonokból vesznek részt az önkéntesek. Ennél fogva 5 csoportban, 22 fő önkéntes vesz részt a szupervíziós alkalmakon, ahol ugyanaz a szakember segíti a csoporttagokat, és 3 havonta találkoznak, az alkalmak 2 órássak. A szupervíziók során lehetőség nyílt a mentor-mentorált kapcsolatok szakmai monitorozására és a segítő kapcsolat elemeinek és elakadásainak tudatosításán keresztül azok fejlesztésére. A támogató közegben az önkénteseknek lehetőségük nyílt megosztani dilemmáikat, egymást segíteni az előttük álló kihívásokban.

Bevezettük a Fejlődési napló vezetését, amiben a rendszeres találkozóról készítenek feljegyzést vezetett kérdések mentén a mentori, komplex mentori státuszú önkéntesek. Ez segíti a kapcsolódás követését a koordinátoroknak, valamint lehetőséget ad arra, hogy egy-egy krízis kialakulását megelőzzük. Emellett a folyamatos naplózás vezetése visszatekintve rálátást nyújt a kapcsolódás alakulására. Ez minden mentor státuszú önkéntesre vonatkozó kötelezettség.

A mentorok munkáját házkoordinátorok kísérik, akik folyamatosan segítik őket a felmerülő dilemmák megoldásában. Így sikerült az elmúlt időszakban is több eszkalálódó krízist megelőzni, vagy gyorsan beavatkozni a gyermekek érdekében. A házkoordinátorok szakmai támogatása a szakmai vezető feladata, aki a rendszeres heti és havi státusz megbeszéléseken, valamint sürgős esetben azonnal igyekszik segítséget nyújtani az Alapítvány alapértékei, irányelvei és protokolljai mentén.

A kiscsoportos szupervíziók, valamint a fejlődési naplók vezetése rövid idő alatt is pozitív fejlődést hozott a mentorok szakmai munkájában, valamint a mentormentorált kapcsolatok mélyítésében és az azon keresztül zajló érzelmi intelligencia növelésében. Mind a mentorok, mind a gyermekekkel foglalkozó nevelők arról

számoltak be, hogy a gyermekek számára nagyfokú biztonságot nyújt a mentorokkal való kapcsolat, azt rendszeresen igénylik, egyre nehezebb problémák esetén is fordulnak hozzájuk megoldási javaslatokért és érzelmi támogatásért. A mentorok beszámolóai alapján ők kompetensebb segítőnek érzik magukat, és célzottabbnak érzik a szakmai felkészítést az Alapítvány részéről. Több gyermek is egyöntetűen kiemelte, hogy kapcsolati, pályaválasztási, öngondoskodási kérdésekben magabiztosabban fordul mentora felé.

Értékelő beszélgetések: „Büszke vagyok arra, hogy ezt csinálom, az egyik legjobb dolog az életemben!”

Alapítványunknál kiemelten fontos az önkéntesek szakmai továbbképzése és mentális jólléte. Hisszük, hogy segítőként akkor tud jól működni valaki, ha jól is érzi magát a szerepében. Ennek értelmében, és a gyermekek biztonsága érdekében, olyan egyéni évértékelő beszélgetéseket vezettünk be, amelyek teret kínálnak személyes elakadások, élmények, és visszajelzések átbeszélésére. Az értékelő beszélgetéseket az önkéntes saját önkénteskoordinátora és az Alapítvány egyik felügyelőbizottsága vezeti a nyári hónapokban. 2023 nyarán 80 önkéntessel készült egyéni évértékelő beszélgetés az alábbi szempontok mentén:

1. egyéni visszajelzés az önkéntes szakmai működésére és képzési alkalmain való részvételére;
2. képzési érdeklődési területek felmérése a következő évi képzési tematika összeállításához;
3. önkéntes visszajelzésének kérése a gyermekekkel való kapcsolódás minőségéről;
4. önkéntes visszajelzésének kérése a szervezet működésével kapcsolatban.

A nyári egyéni évértékelőkön az alábbi visszajelzések érkeztek:

- több, közös önkéntes csapatépítő programot szeretnének;
- igénylik az informatív találkozásokat, ahol rugalmasabb keretek között beszélgethetnek egymással és az operatív csapattal a gyermekekkel kapcsolatos megéléseikről;
- a személyes jelenléttel járó képzéseket jobban preferálják, mint az online képzéseket
- a nevelők sok esetben átlépik a határt, gyakran kérnek olyan feladatokat az önkénteseinktől, ami nem az ő kompetenciaterületük.

A visszajelzések alapján rendszeres csapatépítő alkalmakat szerveznek önkénteskoordinátoraink a saját önkéntes csapatukon belül, illetve rendszeres közös szervezeti társasozós esteket szervezünk. Az önkéntesek kompetencia határának átlépése a nevelők részéről komoly szakmai nehézséget okoz, hiszen ez kiszámíthatatlan kérésekkel és nem várt feszültséggel jár. Ennek kezelésére rendszeres igazgatói és gyámi egyeztetéseket vezettünk be.

A modellprogram célcsoportja

A Gyermekhíd Alapítvány által támogatott gyermekek egyéni és csoportos fejlesztő foglalkozásokon vesznek részt önkénteseink által. A Cseppkő Gyermekotthonból résztvevő gyermekek kilencedik éve vesznek részt foglalkozásainkon, az intézmény vezetőségével és nevelőivel egy jó kommunikációt ápolunk, amely hozzájárul a gyermekek fejlesztéséhez. A Bokréta lakásotthonokból negyedik éve vesznek részt a gyermekek segítő tevékenységünkben, hozzájuk a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságon keresztül jutottunk el, amikor jeleztük, hogy szívesen bevonunk több gyermekotthont programjainkba. Második éve pedig elkezdtük alternatív önkéntes programunkat a Tegyesz I. számú befogadó otthonában, ahol a bekerülő gyermekek érzelmi támogatása és fejlesztése történik. A Gyermekhíd Alapítvány támogatásában tehát kizárólag szakellátásba kerülő, illetve élő gyermekek vannak (Joó, 2021; 2022; <https://gyermekhid.hu/rolunk/>¹⁹).

A bevont gyermekek motiválásával nincsenek elakadásaink, a gyermekek mentoraik által olyan egyéni figyelemben, odafordulásban, szeretetben részesülnek, amely motiválja a gyermekeket a mentor programban és a pályorientációs programelemekben való részvételben is. Önkénteseink kialakult közösséget alkotnak, ahol szakmai és informális módon is szívesen kapcsolódnak egymással és az Alapítvány tagjaival.

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör

Klienskör	Kliensek száma
Védelemben vett gyermekek és fiatalok száma	25 fő
Nevelésben vett gyermekek és fiatalok száma	55 fő
Programba bevont szakemberek (önkéntesek) száma	80 fő

A szakemberek

Az Alapítvány esetében a szakmai stábot az önkéntes közösség jelenti. Szakmai fejlesztésükre, motiválásukra képzéseket tartunk, mentális jóllétük érdekében pedig szupervíziókat és intervíziókat biztosítunk. Kiscsoportonként csapatépítőket is biztosítunk, ahol informális keretek között is lehetőség adódik nemcsak az egymással való kapcsolódás elmélyítésére, hanem szakmai ötletek átbeszélésére is. Az Alapítvány külön felvételi folyamatban szűri meg azokat a laikus segítő jelentkezőket, akiket

¹⁹ utolsó letöltés: 2023.12.23.

továbbképzünk, így személyiségük érettségét, az ügy iránti elköteleződésüket már a felvételnél szűrni tudjuk. Ennek is köszönhető, hogy szervezetünk eleve egy elkötelezett és motiválható csapattal működik együtt.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

Az általunk nyújtott megbízható kapcsolat lehetővé teszi a gyermekotthonban élő gyermekek biztonságsszükségletének növekedését (Joó, 2022, 120). Önkéntes programunk azáltal, hogy hatással van a gyermek érzelmi és értelmi fejlődésére, kihatással van az adott gyermekotthon/lakásotthon teljes működésére is. A gyerekek mentális jóllétének javulása egy kiegyensúlyozottabb csoportdinamikához járul hozzá, amely a nevelők és gyermekfelügyelők nevelési és házvezetési teendőit is megkönnyíti. A gyerekek tanulással kapcsolatos pozitív attitűdváltozásai és szociális készségeik fejlődése a gyerekek kortárs kapcsolataira és iskolai beilleszkedésére is hatással van. Mentor programunk és annak pályaorientációs elemei tágabb értelemben hozzájárulnak ahhoz, hogy nagyobb kiegyensúlyozottságot vigyenek a gyermekvédelmi szakellátás és a nevelési-oktatási intézmények életébe, működésébe.

II. BeBalanced Pszichológiai Pont

Modellprogram szakmai céljai

A pszichológiai segítségnyújtás széles eszköztára mentén működik a Gyermekhíd Alapítvány társadalmi vállalkozása, a Bebalanced Pszichológiai Pont és annak ingyenesen igénybe vehető, szülőknek szóló szolgáltatási csomagja is (<https://bebalanced.hu/bemutatkozas>²⁰). Célja, hogy segítséget nyújtson a családok számára életvezetési, gyermeknevelési, kapcsolati kérdések és elakadások esetén (Joó, 2022).

A ma már önálló céggént működő szervezetet négy fontos céllal hoztuk létre:

1. a Gyermekhíd Alapítvány költségeinek kitermelése;
2. szakmai tér létrehozása, ahol a hozzánk forduló kliensek barátságos és professzionális közegben tudnak pozitív változásokat elérni életükben;
3. pszichológiai magazin elindítása, amely elérhetővé teszi azt a tudást és tapasztalatot, amellyel megerősödve, nagyobb önbizalommal tud jelen lenni mindenki saját életében;
4. ingyenes önismereti napok, workshopok, előadások és tréningek tartása, amely eljuttatja minden fejlődésre nyitott emberhez azt az elméleti és alkalmazott pszichológiai eszköztárat, amelynek segítségével mélyebb megértéssel fordulhat önmaga és kapcsolataira felé.

---

²⁰ utolsó letöltés: 2023.12.23.

2019-ben indítottuk el először ingyenes kiegészítő szolgáltatásunkat a BeBalanced Lelki Kampányt, amely keretében szülői előadásokat és gyermektréningeket tartottunk nevelési-oktatási intézményekben. Azóta is azt tapasztaljuk, hogy pszichológusaink által nyújtott segítségünkre nagy igény van a pedagógusok, iskolapszichológusok, iskolai szociális munkások körében.

Minden életciklusváltás normatív krízisként fogható fel, ezeket egészítik ki a haláleset, válás, betegség stb. jelentette krízisek (Goldenberg–Goldenberg, 2008). Szülőként sokszor érezhetjük, hogy a gyermekneveléssel, családi élettel kapcsolatos feladatok meghaladják teherbírásunkat (Joó, 2022). Pszichológiai központunk ezért ingyenes szülői előadásokat biztosít nevelési-oktatási intézmények számára elsősorban iskolai bullying, gyermekkel való kommunikáció, szerelem-szexualitás témakörben. Továbbá, hogy hogyan segítsük gyermekünket abban, hogy jó emberi kapcsolatokat formáljon. Illetve, hogyan tudják a szülők a tanulmányokat és a pályaválasztást ösztönözni.

Innovatív megközelítés: Szülőedukáció

Erősségünk, hogy olyan szakember gárdával rendelkezünk, akik különböző módszerekben képződtek vagy képződnek, így intézményre szabottan, problémaspecifikusan tudunk reagálni az igényekre. Ahogy a Gyermekhíd Alapítvány, úgy a BeBalanced esetében is elmondható, hogy kiemelten fontosnak tartjuk az ágazatok közötti együttműködés fejlesztését. Azáltal, hogy hatunk a gyermek, szülő, pedagógus jólétére, pozitív módon hatunk a család, illetve az intézmény működésére. Rövid távú célok: az önismeret, a minőségi kapcsolódás fontosságára való figyelemfelhívás pszichoedukatív szemlélettel, mind a gyermekek, mind a szülők számára. Hosszú távú célok: iskolai közösségek pszichoedukatív, mentálhigiénias stratégiájának, programtervének elősegítése.

Megvalósított szakmai tevékenységek

Szülői előadások

2023-ban összesen 4 szülői előadást biztosítottunk nevelési-oktatási intézményekben az alábbi témákban:

Szent Angéla Ferences Általános Iskola és Gimnázium

- *Agresszor. Áldozat. Szemtanú. Az iskolai bullying és amit szülőként tehetünk (35 fő)*
- *Konfliktuskezelés és bizalomépítés. Hogyan kezeljem kamaszgyermekem? (26 fő)*

ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium

- *Út a gyermekemhez: kommunikáció és kapcsolódás (25 fő)*
- *Agresszor. Áldozat. Szemtanú. Az iskolai bullying és amit szülőként tehetünk (20 fő)*

Gyermektréningek

Kamaszoknak lenni nehéz és kamasz gyermeket nevelni is sokszor kihívás, éppen ezért pszichológiai központunk ingyenes gyermektréningeket is biztosít. 2023-ban összesen 4 tréninget biztosítottunk az alábbi témában:

Lakiteleki Eötvös Általános Iskola

- *tanulásmódszertan (2 alk.);*
- *érzelmi intelligencia;*
- *testképzevar.*

A modellprogram célcsoportja

Előadásaink során szülőket, a gyermektréningek keretében pedig a kis- és nagykorú korosztályt céloztuk meg és értük el.

A szakemberek

A Bebalanced csapat 23 fő szakképzett, különböző területekre specializálódott pszichológusból áll. Számukra havonta csoportos szupervíziót biztosítunk. Emellett rendelkezünk egy hat főből álló szakmai boarddal, amely a szakma neves terapeutáiból áll. A board egy mindig elérhető szakmai segítséget jelent a csapat számára, ha egyéni eseteikkel elakadnak.

A BeBalanced esetén a szervezetnél dolgozó pszichológusok vesznek részt a Lelki egyensúly kampány lebonyolításában. Pszichológus csapatunk számára is havi intervúziókat tartunk, illetve olyan csapat megbeszéléseket, ahol mindenki a saját szakterületének megfelelően vázolja a kampánnyal kapcsolatos ötleteit. Szakembergárdánk a pszichológia népszerűsítését, tréningek és előadások megtartását rendkívül fontosnak tartja, így amellett, hogy mindenkinek lehetősége van a szakmai módszertan és tematika kialakítására, önmagában véve a megvalósítás flow élményt is biztosít.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

A Bebalanced pszichoedukatív szemléletének köszönhetően professzionális segítséget nyújtunk családok, gyermekek és fiatalok számára életvezetési, nevelési, kapcsolati kérdésekben (Joó, 2021). Szakember csapatunk különböző módszertani területekről érkeznek, így minden korosztályra és minden elakadásra tudunk reagálni. A súlyosabb, egész személyiséget érintő problémák esetén pedig rendelkezünk azokkal a terapeuta összeköttetésekkel, ahova be tudjuk csatornázni az érintetteket.

Szervezetünk egészét áthatja az ágazatok közötti együttműködésre való törekvés: felhívjuk a figyelmet, hogy a gyermeket vagy szülőt érintő probléma holisztikus térben értendő. Az egyén elakadása, problémája egy család, közösség, intézmény problémája is, és megoldása közösségi szinten is fontos (Rác, 2016).

Összességében véve az alábbi pontokban foglalhatók össze azok a kihívások, amelyekre reagálunk:

- óvodai-és iskolapszichológusi rendszer kiegészítése;
- preventív jelenlét;
- szülő-gyermek kapcsolódás megerősítésére;
- valós igényekre való reagálás.

Esettanulmány: Eszter esete

Eszter 9 évesen azonnali kiemeléssel került egy budapesti gyermekotthonba öt testvérével együtt, akik akkor 17, 15, 14, 5, 3 évesek voltak. Testvéreivel szülői elhanyagolás és szegénység miatt kerültek a gyermekvédelmi szakellátás rendszerébe. A legidősebb testvér a bekerülését követően egy évre rá betörés és lopás miatt javítóintézetbe került, ő ott töltötte be 18. életévét, 2 év után került ki, azóta alkalmi munkákból él. Idősebb nővére elvégezte az általános iskolát, két abortuszon esett át, majd 18 évesen szült, azt követően anyaothonban élt évekig, most kaptak párjával szociális bérlakást. Fiatalabb nővére szintén általános iskolát végzett, utógondozásba felvételt nyert, de nem járt be iskolába, így státuszát elvesztette, jelenleg 7 hónapos várandós, barátjával egy vidéki faluban él. A két legkisebb testvért 2019-ben a Covid járvány előtt néhány héttel örökbe fogadta egy Németországban élő amerikai házaspár, róluk azóta nem lehet tudni semmit, a szülők elzárkóznak a kapcsolattartás elől. Eszter jelenleg 16 éves, elvégezte az általános iskolát és felvételt nyert turizmus-vendéglátás szakképzésbe.

A gyermekek apukája még a gyermekotthonba való bekerülést követő hetekben elhunyt, anyukájuk néhány hónapig látogatta őket, majd eltűnt, nem tartanak azóta a kapcsolatot.

Esztert 10 éves korától mentorálom a Gyermekhíd Alapítvány keretében, tehát már hatodik éve rendszeres mentorálásban részesül. Ezalatt a hat év alatt végigkövettem életének minden állomását, a gyermekotthonba és az új iskolába való beilleszkedésének nehézségeit, az anyukájával való kapcsolat megszakadását, a bátyja javítóintézetbe kerülését, a két nővérének iskolai lemorzsolódását és anyává válását és a két öccsének az örökbefogadási procedúráját. Eszter sorozatos komplex traumákon ment keresztül, azaz olyan veszteségélményeket kellett megélnie, amelyek a kapcsolati törések síkján következtek be. A hazai gyermekvédelmi szakellátásra és a közoktatásra jellemző anomáliák teljes sora jelenik meg életében. A gyermekotthon nem tudott terápiás közeget biztosítani, amely segítséget jelenthetett volna a trauma feldolgozásban és a beilleszkedésben. Az iskolai közeg kirekesztő volt, a pedagógusok nem tudták kezelni Eszter traumareakcióit, amely magatartási zavarokban jelentkezett. A gyermekotthonban gyakori a nevelők fluktuációja, így lehetősége sem volt, hogy elmélyült kapcsolódást éljen meg valamelyik nevelőjével. A két öccsének az örökbefogadása egy tragikus újratraumatizáció volt számára, az örökbefogadási procedúra előtt egy héttel közölték, hogy testvéreit harminc nappal később külföldre viszik. Maga a folyamat kimeríti a gyermekbántalmazás fogalmát, a közlés módja, a lebonyolítás folyamata szakszerűtlen.

Eszternek az elmúlt hat évben két gyámja volt, akik kb. három havi rendszerességgel látogatják őt.

Kiemelkedően intelligens, okos és kreatív; kiskora óta jellemző rá egy önállóságra való törekvés. Hamar megmutatkoztak annak a jelei, hogy saját irányítást szeretne az élete felett. A gyermekek jellemzően egyfajta egzisztenciális válságon mennek keresztül a szakellátásban való nevelkedés során, hiszen azt élik meg, hogy nincs beleszólásuk életük alakulásába, nincs kontrolljuk a történések felett. Ennek az élménynek formáló ereje van, és általában két viselkedéses reakcióhoz járul hozzá: egy alárendelődő, áldozat szerepből reagálnak vagy egy erőszakos, bántalmazó jeleket mutató szerepből. Eszterre az utóbbi volt mindig is jellemző. Így fontosnak tartottam, hogy az agresszív, olykor bántalmazó működését pozitív irányba tereljem és átformáljam az önállóság, felelősségvállalás, kitartás, tudatosság motívumai felé. Az Alapítvány szakmai vezetőjével való egyeztetések mentén a hangsúlyt a köztünk lévő kapcsolat mélyülésére helyeztem. A szakmai képzéseken is gyakran tanulmányozott segítő szerep hármas egységének keretében voltam jelen, azaz igyekeztem hitelesen, empátiákkal és feltétel nélküli elfogadással jelen lenni. A felé irányuló figyelmem és szeretetem töretlen, így mindig is tudtam biztosítani számára egy nyitottságot és befogadó teret. Eszterre a bizonytalan/elkerülő kötődési stílus jellemző, ami azt jelenti, hogy a bizalom mélyülésének egy pontján időről-időre ellök magától. Elkerülő kötődés akkor alakul ki, amikor az anya/elsődleges gondozó magára hagyja a gyermekét, így a szükségletek kielégíthetetlenek maradnak. Az ilyen gyermek gyakran távolságtartóvá válhat és nehézséget jelenthet számára a saját igényeinek felismerése, a bizalom megélése másokkal kapcsolatban²¹. Igyekeztem egy olyan biztonságos kapcsolati teret létrehozni, ahol ő szabályozhatja a bizalom elmélyítését, miközben én stabilan, kiszámíthatóan elérhető és megértő vagyok. A kapcsolati sérülések, – amelyeken mind átmennek a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek – kapcsolatokban gyógyulnak. Ez viszont évek munkája, és nehéz mérhetővé tenni, hiszen a fejlődés sosem lineáris. Van, hogy a gyermek bízni kezd, de olyan erős önvédelmi mechanizmus aktiválódik benne, hogy hetekre-hónapokra visszahúzódik. Olyan is előfordul, hogy erősödik a bizalmi kapocs, de a gyermeket krízis éri, és önvédelmi reakcióként szintén lekapcsolódik mindenkiről. Eszter az elmúlt években sok krízisen és újratraumatizáción ment keresztül, így igyekeztem ráhangolódni kapcsolódásának tempójára.

A 7. és 8. évfolyamban sok iskolai verekezésbe került, a benne lévő haragot kortárs kapcsolataiban vezette le. A pedagógusok nem tudtak elfogadó teret biztosítani számára, a nevelőkhöz hasonlóan eszköztelenek voltak. A traumatizálódott és/vagy hátrányos helyzetű gyermekek számára egy harmonikus közösség megtartó erővel tud bírni, a mentorált osztályközössége azonban széthúzó és gyakran bántalmazó volt. Sokkal több energiát kellett befektetni az általános iskola elvégzésének motiválásához. Amikor nyolcadik osztályos lett, új csoportvezető nevelője lett, aki célzottan sokat

---

²¹ <https://jogpszichologia.hu/blog/pszichologia-3/post/életünk-gyermekkori-kötődéseink-tükreben-4> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

foglalkozott iskolai útjával. Ezzel a nevelővel egy külön szakmai teamet tudtunk alkotni, akivel ketten motiválóan tudtunk hatni. Így sikerült végigcsinálnia a nyolcadik osztályt és egy emlékezetes ballagást is megélni. A két idősebb nővére az elmúlt két évben került ki a szakellátás rendszeréből, az idősebb nővér éppen az anyaotthon és a szociális bérlakás határán, a fiatalabb nővér pedig az utógondozás és az utcára kerülés határán lebegett. A nővéreinek az életkörülményei hatással voltak Eszterre, szoros kapcsolatot ápol a nővéreivel, rendkívül megviselte az, hogy semmilyen ráhatása nincs testvérei életének alakulására. Jelenleg mindkét nővére viszonylagos stabilitásban él: az idősebb egy szociális bérlakásban él 3 éves gyermekével és párjával, a fiatalabb pedig egy ukrán határhoz közeli faluban 7 hónapos várandósan a párjával. Ez a viszonylagos stabilitás azt a mintát mutatja számára, hogy van elfogadható élet a szakellátás rendszerén kívül nyolc általános végzettséggel is. Legnagyobb probléma, hogy vélhetően ezen okok, illetve az új iskola idegen közege miatt nem motivált abban, hogy iskolába járjon. Kiváló képességei miatt olyan kapcsolati hálót épített ki, amelynek köszönhetően kommunikációs és manipulációs technikái révén meg tudja szerezni azt, amire szüksége van (cigi, kölcsön kabát és ruha stb.). TikTok és Insta reels videókon, illetve videójátékokon keresztül megtanult középszinten beszélni angolul, tudása és kiejtése magas szintű. Választékosan és higgadtan képes kommunikálni, illetve magas szintű érvelési technikákkal is rendelkezik. Mindezek azt a folyamatos visszacsatolást adják neki, hogy amire az “itt és most”-ban szüksége van, azt meg tudja szerezni, el tudja érni. Nem lát rá azonban, hogy mindez a szakellátás rendszerén túli életben nem egy életszínvonal növekedést, hanem csökkenést fog okozni.

A Gyermekhíd Alapítvány 10. éve működteti mentor programját, operatív vezetőként szakmai vezető társammal menedzseljük a szervezetet. Mivel mentorként is jelen vagyok a szervezet életében, így én is rendszeresen részt veszek képzéseken, szakmai egyeztetéseken. Fontosnak tartom, hogy az érett, felnőtt személyiséggrészeimmel legyek jelen, ezért külön foglalkozom az önismeretemmel, illetve terápiás fejlődésemmel. Az Alapítványnál mi, mentorok vagyunk az eszközök, ezért folyamatos fejlődésben és szakmai monitorozásban kell, hogy legyünk. Személyközpontú, biztonságos és elfogadó kapcsolódást nyújtunk a gyermekeknek, akik általunk megélni az érzelmi stabilitást és pozitív mintákat kaphatnak.

Felhasznált irodalom

- Cole, M. – Sheila R. Cole, S. R. (2003): *Fejlődéslélektan*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Dávid M. – Gefferth É. – Nagy T. – Tamás M. (2014): *Mentorálás a tehetségkezelésben*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest. https://tehetseg.hu/sites/default/files/konyvek/geniusz_35_net.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Goldenberg, I. – Goldenberg, H. (2008): *Áttekintés a családról*. Első kötet. Animula Kiadó, Budapest.
- Farkas Á. – Rácz A. – Szabolcsi J. (2015): Az iskolai karrier támogatása gyermekvédelmi perspektívából. *Szociálpedagógia*, 3(3-4): 26–39.
- Homoki A. (2014): *A gyermekvédelmi gondozottak reziliencia vizsgálata a Dél-alföldi és az Észak-alföldi régiókban*. Doktori értekezés. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- Homoki A. (2020): A reziliencia egyén nézőpontú megközelítései a humán segítség nemzetközi és hazai gyakorlatában. *Szociálpedagógia*, 15: 52–68. http://real-j.mtak.hu/14877/7/szocped15_2020%20%281%29.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Joó B. (2021): Pszichoedukáció és mentálhigiénés támasz nyújtása gyermekvédelemmel érintett családok és gyermekek számára. In: Rácz A. (szerk.) *Családi egyensúly támogatása a gyermekvédelemben*. Rubeus Egyesület, Budapest. pp. 185–198. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2021/09/BM4_csaladiegysuly_20210923_FINAL1.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Joó B. (2022): Hidak a gyermekvédelemben – A Gyermekhíd Alapítvány és a Bebalanced Pszichológiai Pont mentálhigiénés tevékenysége. In: Rácz A. (szerk.) *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben*. Rubeus Egyesület, Budapest. pp. 117–130. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2022/09/Innovaciok_gyv_konyv_2022_FINAL_09_PDF.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Mihály I. (2007): Differenciáltan. Törekvések a személyre szabott oktatásra. *Új pedagógiai szemle*, 57(10): 102–109. <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00117/2007-10-vt-Mihaly-Differencialtan.html> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Rácz A. (2012a): A gyermekvédelemben nevelkedettek helyzete a kutatások tükrében. In: Rácz A. (szerk.) *Gyermekvédelemben nevelkedettek társadalmi integrációs esélye*. Rubeus Egyesület, Budapest. 13–34.

http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2013/09/24428_gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_elso_kotet.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

Rácz A. (2012b): *Barkácsolt életutak, szekvenciális (rendszer)igények*. L'Harmattan, Budapest.

Rácz A. – Riegler M. (2015): A gyermekvédelmi szakellátásból kikerülők speciális támogatása, utánpótlása. In: Rácz A. (szerk.) *A gyermekvédelmi megújulás alternatívái*. Rubeus Egyesület, Budapest. pp. 187-206. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2015/08/gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_otodik_kotet.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

Sala-Roca, J. – Jariot, M. – Biarnés, A. V. – Rodríguez, M. (2009): Analysis of factors involved in the social inclusion process of young people fostered in residential care institutions. *Children and Youth Services Review*, 31(12): 1251–1257. https://www.researchgate.net/publication/46495264_Analysis_of_factors_involved_in_the_social_inclusion_process_of_young_people_fostered_in_residential_care_institutions (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

Szikulai I. (2004): „Nem szeretném, hogy befejeződjön” *A gyermekvédelmi rendszerből nagykorúságuk után kikerült fiatal felnőttek utógondozásának és utógondozói ellátásának utánpótlásos vizsgálata*. NCSSZI, Budapest.

Vávrová, S. – Gavora, P. (2015): Comparison of self-regulation in children and adolescents in children's home and protective educational facility. *Social and Behavioral Sciences*, 174: 2524–2531.

Mellékletek

1. számú melléklet: Lakásotthon, Halloweeni alkalom

2. számú melléklet: TEGYESZ, csapatépítés

3. számú melléklet: TEGYESZ, Halloween (kis csoport)

4. számú melléklet: TEGYESZ, Márton nap

5. számú melléklet: Mentoravató ceremónia

Gyarmati Katalin – Kiss Évi: Megoldásfókusz a gyermekvédelmi szakellátásban

A komplex támogatási program bemutatása

Modellprogram szakmai céljai

A modellprogram szakmai célja az volt, hogy bevigyük a gyermekvédelmi szakellátás területére a megoldásfókuszú megközelítés eszköztárát. Ez hazánkban innovatív, hiszen a szociális és gyermekvédelmi területen kevéssé használják a megoldásfókuszú kérdéseket, pedig ezek segítségével rövidebb idő alatt lehet tartós változást elérni az ügyfelek életében (Gyarmati–Kiss, 2022). A módszer a sokproblémás családokkal való munkából indult még a '80-as években. Insoo Kim Berg és Steve de Shazer egy családterápiás központban kezdtek el azzal kísérletezni, hogy mi az, ami előre viszi a beszélgetéseket, és mi az, ami nem. Így hagytak el mindent, ami az ügyfélnek nem volt hasznos (például a probléma feltárása), és tartottak meg mindent, ami hasznos volt (például az erőforrások keresése és visszajelzése) (Berg, 2007).

Ma a megoldásfókuszú coaching a felsővezetők kiváltsága lett, a szociális és gyermekvédelmi területen újdonságnak számít. A képzéseink során azt tapasztaljuk, hogy a szakemberek gyorsan felismerik a megoldásfókuszú kérdések hatékonyságát és könnyen be tudják építeni a saját munkájukba. Ezáltal úgy tudnak segítő beszélgetéseket vezetni, hogy kevesebb terhet vesznek magukra, így elkerülhetik a kiegészítő kockázatát. A visszajelzések alapján az ügyfelek is örülnek az új szemléletnek, megerősödik az elkötelezettségük a szociális szakemberekkel való együttműködés iránt. A bizalmi kapcsolatok nagyban hozzájárulnak a sikeres szociális munka intervenciókhoz (Rácz, 2022).

A modellprogramunk rövid távú célja az volt, hogy a megoldásfókuszú eszköztárát megismertessük a Rákospalotai Speciális Gyermekotthonban²² dolgozó kollégákkal és más szociális és gyermekvédelmi területen dolgozó szakemberekkel. Fontos, hogy minél többen ismerjék és használják a megoldásfókuszú eszköztárát minden olyan területen, ahol emberekkel, és főleg fiatalokkal foglalkoznak. Emellett rövid távú cél volt a személyes beszélgetés vezetésének szakmai támogatása is. Hosszú távú célok között van, hogy akik elvégezték a 2 napos Megoldásfókuszú beszélgetésvezetés c. tréninget, azok a lehető legtöbb eszközt vigyék be a napi szintű munkájukba, így átadva a kollégáiknak és a hozzájuk tartozó fiataloknak és más klienseknek is ezt a szemléletet. A 11 rákospalotai lánnyal való beszélgetés során a hosszú távú célunk az volt, hogy megerősítsük őket azokban a döntésekben, amelyek a bűnmentes élet felé viszik őket.

---

²² Korábban projektpartnerünk volt a Rákospalotai Javítóintézet és Speciális Gyermekotthon. Ennek tapasztalatait lásd bővebben Rácz A. (szerk.) (2019): Bűnelkövetéssel érintett gyermekeket és szüleiket támogató modellprogramok a gyermekvédelemben. Rubeus Egyesület, Budapest. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/09/konyv_szulomkomp_BM2_final_201906.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

1. program: 20 órás Megoldásfókuszú beszélgetésvezetés c. tréning 14 fő részvételével online

A tréning 100%-ban gyakorlati elemeket tartalmaz. A szakemberek a tapasztalati tanulás erejével sajátítják el a megoldásfókuszú eszköztárat. Úgy vezetnek beszélgetéseket, ahogy a saját munkájukban nem szoktak, így lesz egy erős személyes élményük azzal kapcsolatban, hogy hogyan hasznosak a megoldásfókuszú kérdések a probléma feltárása helyett/mellett. A két nap során rengeteg lehetőségük volt arra is, hogy ügyfélként az őket foglalkoztató kérdésekkel foglalkozzanak, ami egy olyan lehetőség, amire a mindennapokban nincs sok idő, tér.

A tréning fontos része a gyakorlatok utáni reflexió, ahol átbeszéltük közösen azt, hogy ki, mit tanult az adott helyzetből, ki, mit és hogyan fog a saját munkájában ebből felhasználni, kipróbálni. A saját élményen túl így lehetőség volt konkrét szakmai keretbe helyezni a gyakorlatokat.

Sokban építettünk a csoportra, a csoport tudására, tapasztalatára, így megélhették azt is, hogy ezen a tréningen mindenki kompetens, egyformán fontos résztvevő, ami azt eredményezte, hogy szinte azonnal kialakult egy összefogás köztük. Biztos támaszai, megtartói voltak egymásnak a két napban, ami szintén rengeteget adott a képzés hasznosságához. Sokaknak hiányzik egy elfogadó és támogató közösség az életéből, ezt ebben a két napban megkapták.

A két napos tréningnek nem célja, de következménye az energizálás, a hétköznapiakból való kilépés, így volt egy erős kiegészítő megelőző hatása is, amit a résztvevők rendszeresen visszajeleznek.

A megoldásfókuszú kérdésekkel való beszélgetésvezetéshez szükség van egy szemléletváltásra, amit nem lehet könyvből, leírásokból megtanulni, kizárólag a gyakorlat útján lehet elsajátítani. A két nap ahhoz adott muníciót, hogy legyen egy tapasztalatuk, élményük a résztvevőknek a módszerről. Sokan térnek vissza újabb tréningre hozzánk, mert ennél alaposabb, mélyebb ismeretet szeretnének.

2. program: Megoldásfókuszú csoportos alkalom a Rákospalotai Javítóintézetben

Mivel a tréningből csak egy csoportot tudtunk elindítani, így lehetőségünk nyílt egyéni, illetve a csoportos beszélgetések megvalósítására. Ebből 2 csoportos alkalom is megvalósult. Az első alkalommal 5, a második alkalommal 6 lány volt jelen a találkozón.

Azért tartottuk fontosnak az online egyéni beszélgetéseket személyes csoporttal kezdeni, hogy megismerjenek minket, és legyen egy képük arról, hogy hogyan fog kinézni egy online egyéni beszélgetés.

A csoportos alkalmat nagyon várták mindannyian a nevelők elmondása szerint. Kíváncsiak voltak ránk is, és arra is, hogy miért pont ők kerültek be a projektbe. Voltak, akik azt gondolták, hogy azért „kell” jönniük, mert valami baj van velük, de ezt

már a találkozás elején sikerült átkereteznünk arra, hogy valamit látnak bennük a nevelők, ezért kapták meg pont ők a lehetőséget.

A csoportos alkalmon is kizárólag megoldásfókuszú kérdéseket, eszközöket használtunk. A vágyott jövőjükéről kérdeztük őket, arról, hogy mire büszkék különösen az eddigi életükből, milyen pozitív változáson mentek keresztül.

Használtunk Dixit kártyákat is. Azt kértük, hogy mindenki válasszon 2-3 kártyát (egymásnak is adhattak), és azokon keresztül beszéljenek a jelenükről, jövőjükéről. Ez a fajta asszociációs gyakorlat nagyon jól használható Rákospalotán, ezzel kapcsolatban már volt előzetes tapasztalatunk. Ráadásul a kártyák nekünk is lehetőséget adnak arra, hogy olyan pozitív hipotéziseket fogalmazzunk meg a lányok erőforrásaival kapcsolatban, amire egyébként nem lenne lehetőségünk. Ez az egyik legerősebb eszközünk talán egy ilyen beszélgetés alkalmával.

A csoportok 1,5 órásként voltak, ami alatt végig aktívak, motiváltak voltak a résztvevők. Jó lehetőség ez nekik, hogy megélik azt, hogy érdemes magukról beszélni, mert a többiek figyelnek rájuk, ráadásul a szakemberektől is elfogadást megerősítő visszajelzéseket kapnak. Fontos, hogy olyan szakemberek vezessék ezeket a beszélgetéseket, akiknek semmilyen negatív előítéletük nincs a benti lányokkal kapcsolatban.

3. program: Egyéni coaching alkalmak online 11 lány részvételével

Minden lánnyal 2 alkalommal találkoztunk, ami valakinél pont jó volt, valakinél pedig kevésnek bizonyult. Tervünk az, hogy a jövőben kevesebb ügyféllel indulunk, hogy legyen lehetőség arra, hogy akinek szüksége van rá, kaphasson még lehetőséget a beszélgetésre.

A megoldásfókuszú beszélgetésvezetés (coaching) alapvetése az, hogy mindig az ügyfél a szakértő a saját életében. Akkor is, ha egy tizenéves lányról van szó Rákospalotán. Az az előfeltevésünk, hogy semmit sem tudunk jobban róluk, az életükről, a döntéseikről, mint ők maguk. Arra adunk az ügyfeleinknek teret és időt, hogy meghallják a saját gondolataikat a saját szájukból (ez nagyon hasznos tapasztalat tud lenni ahhoz képest, amikor csak fejben gondolkodnak), és a kérdéseinkkel új perspektívákat nyitunk a számukra.

A coach semmilyen módon nem viszi bele a beszélgetésbe a saját véleményét, elképzeléseit arról, hogy hogyan kellene a dolgoknak történnie, hanem elfogadó kíváncsisággal figyel az ügyfélre, a számára fontos dolgokra. Erőforrás kereső szemmel és füllel van jelen végig, és ezeket a megfigyeléseket a beszélgetés bizonyos pontjain meg is osztja az ügyféllel.

A megoldásfókuszú coaching során az ügyfél megerősödik abban, hogy rendben van, és jobban rálát a saját életére abból a szempontból, hogy mi az, ami működik, melyek azok a döntések, amelyek előre viszik/vitték őt az életében (Berg, 2007; Ratner–Yusuf, 2015).

Mivel a coachok nem az intézethez tartoznak, így arról is lesz az ügyfélnek egy pozitív élménye, hogy a külvilágban vannak felnőttek, akik elfogadják és nem megítélik őt, ez segíti őt a visszaailleszkedésben.

Az egyéni beszélgetések várakozáson felül jól sikerültek. Minden lány elkötelezett és motivált volt, szívesen vettek részt, és a lehető legőszintebben néztek szembe magukkal, az életükkel és a jövőjükkel. A visszajelzéseik alapján egyértelműen erősödött az önbizalmuk és a döntésük abban, hogy a megkezdett úton szeretnének maradni, és olyan jövőt teremteni, ami egy bűnmentes élethez viszi el őket.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

1. a programba bevont célcsoporti tagok életére és közvetlen környezetükre való hatás

A projekt elemeinek megerősítő hatása van a résztvevők számára. Könnyebben találják meg az életükben azokat a dolgokat, amelyek úgy mennek, ahogy az számukra a legjobb. Meglátják a problémák tengerében mindazt, ami működik. Ez megkönnyíti a nehézségek kezelését, és kihat a környezetükre is. A képzésen résztvevő szakemberek átvisszik a megoldásfókuszú kérdéseket, eszközöket mind a munkájukba, mind a magánéletükbe, így sok ember nézőpontján tudnak finomítani a problémáról a megoldás irányába. Ezzel könnyebbé válnak a nehéz beszélgetések is, ami egy szociális területen dolgozó szakember számára hatalmas eredmény, és kiegészítő megelőző hatása van.

2. szakemberek fejlődésére való hatás

A szakemberek olyan azonnal használható eszközöket kapnak a képzésen, amelyeket be tudnak építeni a saját munkájukba, függetlenül attól, hogy milyen területen dolgoznak. A megoldásfókuszú kérdések nagyon jól használhatóak mind a fiatalokkal, mind a felnőtt ügyfelekkel. Jól használhatóak a kollégákkal való interakciókban is, ami megkönnyíti a közös munkát, hiszen lehetőséget ad arra, hogy meglássák és visszajelizzék egymás erőforrásait.

3. szervezet életére való hatás

Ha már 1-2 szakember van, aki elvégezte a Megoldásfókuszú beszélgetésvezetés c. tréninget, akkor az már hatással van a szervezet életére, hiszen olyan új eszközöket, kérdéseket visznek be a kommunikációjukba, amit a kollégáik is tudnak majd használni, amint lesz olyan élményük, hogy ezek milyen hasznosak és hatékonyak. Ha egy szervezet elkezd „megoldásfókuszúvá” alakulni, ott könnyedebbé válnak a helyzetek kezelésében, az együttműködésben és a szakmai beszélgetések folytatásában is.

4. szakterület fejlődésére való hatás

Nem volt olyan kockázat, ami veszélyeztette volna a program eredményes végrehajtását. A tréningen előfordult, hogy valakinek nincs meg a technikai felkészültsége arra, hogy stabil internettel, képpel és hanggal legyen jelen, de ezeket a malőröket mind sikerült jól kezelni. A csoportos és egyéni beszélgetéseknél nagy segítség volt, hogy a rákospalotai vezetőség teljes mértékben támogatott minket, így biztosították, hogy a találkozások idejére a résztvevők szabadok és elérhetőek legyenek. Szökés sem volt, így minden beszélgetést meg tudtunk tartani.

A jövőben szeretnénk a gyermekjóléti alapellátás kereteiben megvalósítani a csoportos és egyéni beszélgetéseket. Ez sok kihívást tartogat, hiszen a résztvevőket úgy kell elérnünk és megszólítanunk, hogy nem egy zárt intézetben vannak, hanem a saját otthonukban élik az életüket. Szociális szakemberek képzésével régóta foglalkozunk, így az ő elérésükben már van rutinunk és tapasztalatunk, de az ügyfélkörük megszólításában még nincs. Eddig nem folytattunk megoldásfókuszú beszélgetéseket az alapellátás keretein belül, így mi is kíváncsian várjuk a tapasztalatokat.

Esettanulmány: Bogi története

Bogi 14 évesen került be a rendszerbe, előtte a családjával élt otthon. A család 4 fős, a szülők, Bogi és az öccse alkotják. Amikor 14 éves lett, a szomszéd férfi megpróbálta molesztálni őt, sikerült elszaladnia, de az eset természetesen nagyon felzaklatta. Azt mesélte, hogy nem lepődött meg, voltak már jelek, amik arra utaltak, hogy ez meg fog történni. Elmondta a szüleinek, akik azt mondták, hogy felejtse el, lépjen túl rajta. Ez rosszul esett neki, nem védték meg, még csak nem is beszéltek a szomszédal. Tovább feszítette a dolog, ezért elment az iskolapszichológushoz, aki meghallgatta őt. Amikor a szülei reakciójáról beszélt, a pszichológus felháborodottan ezt mondta: „Ezek nem is igazi szülők!”

Bogi elmondása szerint ez a mondat nagyon mélyen felkavarta, hiszen egy szakember szájából hangzott el. Ezután nem tudott otthon maradni, elszökött a közeli parkba, ami pont a gyámhivatallal szemben volt. Leült egy padra és várt. A szülei keresték, de azt mondta nekik, hogy többet nem akar velük lakni, nem megy haza, bármit csinálnak is. A szülők ezt jelezték a gyámhivatalnak, akik kimentek érte a parkba, és egy átmeneti otthonba vitték.

Kezdetben nem beszélt senkivel, csak csinálta tovább a saját dolgait. Járt iskolába, próbált tanulni. Aztán barátkozni kezdett egy lánnyal, akivel együtt éjszakánként elkezdtek kiszökni. Találkozott egy fiúval, aki kedves volt hozzá, ő beleszeretett, de a fiú a barátjával együtt megerőszkolta. Ekkor már használt drogokat, amiket szintén ettől a fiútól kapott.

Az eset után a barátnőjével megszöktek annak családjához. Tovább drogoztak, csavartak, ittak. Tudta, hogy ez nem mehet így sokáig, nem is lepődött meg, amikor a rendőrök értük jöttek. Egy másik otthonba kerültek, ahonnan a barátnője még aznap megszökött, de ő maradt. Tudta, hogy ez azt jelenti, hogy annak az életnek vége, de nem bánta, nem akart úgy tovább élni.

A drogok és az erőszak miatt a gyámja intézett neki egy helyet a gyermekpszichiátrián, oda került 1 hétre. A gyám azt ígérte, hogy onnan már hazamehet. Amikor kijött a pszichiátriáról, találkozott a szüleinek. A találkozás jól sikerült, fagyiztak, vásároltak, de az érzései nem változtak, nem tudott sem bízni bennük, sem megnyílni nekik. Ott tudta meg, hogy mégsem mehet haza, már várt rá egy kocsis és két rendőr, ha szökni próbálna. Nem tudta, mi vár rá.

Egy – elmondása szerint – félig zárt intézetbe került, ahol kezdetben biztonságban érezte magát, bár nagyon dühös volt, amiért így becsapták. Ebben a városban is kijárt,

ekkor találkozott egy idősebb (45) férfival. Ő ekkor 15 éves volt. Tudta, hogy a férfi lányokat futtat, de vele kedves volt. Lebeszélte a drogokról, azt mondta neki, hogy okos lány, tanuljon. Figyelt rá, megkérdezte tőle, hogy hogy van, mit szeretne, mire van szüksége. Ismét szerelmes lett.

A gyámjával való találkozáson mesélt erről, elmondta neki, hogy mik történnek vele. A gyám nagyon megijedt, és felhívta a Rákospalotai Javítóintézetet, hogy azonnal fogadják Bogit. Ott nem volt hely, de amikor elmondta a történetét, megoldották és fogadták őt.

Ismét költözött. Az intézetről annyit tudott csak, hogy innen nem mehet ki.

3 hónapja volt bent, amikor találkoztunk. Már elérte a 2-es fokozatot, ami elképesztően nagy eredmény ilyen rövid idő alatt. Iskolába járt, cukrásznak tanult, de ami a legnagyobb szó, hogy kimehetett külső gyakorlatra. A szökés még csak az eszébe se jutott.

1. találkozás

Azt mesélte első találkozásunkkor, hogy amióta bent van, minden megváltozott. Gondolkodott azon, hogy milyen jövőt szeretne, és eldöntötte, hogy változtat az életén. És meg is csinálta. Tanulni kezdett, figyelt arra, amiket a nevelői kértek tőle, nem keveredett semmi zúrbé, csak olyan lányokkal van jóban, akik hasonlóan gondolkodnak. Az első találkozásakor még semmit nem tudtunk a múltjáról, nem tudtuk, hogy mi vezetett idáig, hogy most bent van. Ezeket a dolgokat nem is kérdezzük meg, hiszen a beszélgetések nem a mi kíváncsiságunkról szólnak.

Első alkalommal azt kértük Bogitól, hogy szedje össze az erőforrásait, mondja el, hogy mi mindenben jó. Ezeket mondta ebben a sorrendben: „fáradt, elgondolkodó, szorgalmas, megbízható, kitartó, tud döntést hozni, tud felelősséget vállalni, átlátja a dolgokat, vannak kapcsolatai, tanul a tapasztalataiból”. Később kiegészítette még azzal, hogy tud őszinte lenni és jószívű.

Szemmel láthatóan jól esett neki az, hogy ilyen kérdéseink voltak hozzá. Beszéltünk még a jövőjéről is. Elmondta, hogy cukrász szeretne lenni, nagyon szeret sütni (ami azt is jelenti, hogy kreatív), pár év múlva szeretne egy saját cukrászdát. Ezt a vágyott jövőt alaposan átbeszéltük. Hol van a cukrászda, hogyan lép be oda reggel, milyen illatok, milyen látvány fogadja, hogyan készül rá a napra, hogyan nyit ki, kik jönnek be, miket mondanak a sütikről, kik segítenek neki, hova megy haza, ott kik várják.

A beszélgetés végén azt jelezte vissza, hogy megerősödött abban, hogy jó úton jár, jó döntéseket hozott.

2. találkozás

Az első kérdésünk szokás szerint ez volt: *Mi lett jobb?* Tudott rá válaszolni egy rövid gondolkodás után. Ezután megkérdeztük, hogy mivel foglalkozna ebben az 1 órában szívesen. Azt felelte, hogy a múltjával. Ezután elmesélte azt az utat, amit 14 éves kora óta bejárt. Látszott, hogy nem először beszél erről, már voltak rá szavai, hogy elmesélje, de látszott az is, hogy ez a bizalma jele. Nem meséli el bárkinek. A történetet hallva lenyűgözött, hogy ez a 16 éves lány még mindig képes „idegen felnőtteknek”

bizalmat adni és megnyitni. Sokan sokféle módon hagyták őt cserben, de még van benne hit, hogy érdemes közel engedni magához embereket.

A mi kérdéseink az élete kapcsán arra vonatkoztak, hogy ezekből a tapasztalatokból mit, hogyan visz tovább, hogyan segít neki a múltja abban, hogy a saját jövőjét tudja építeni. Hogyan tud majd ezen az úton maradni a szabadulás után is.

Ismét lenyűgözött azzal az önreflexióval, amivel már ilyen fiatalon rendelkezik. Tudja magát kívülről látni, tudja azt is, hogy a jelen helyzete nem tart örökké (ez különösen nagy kihívás egy kamaszknak), és képes felelősséget vállalni a döntéseiért. Pontosan látja, hogy a jövője a saját kezében van, és tisztában van azzal is, hogy egy apróságon is elcsúszhat.

Az idősebb férfival való kapcsolatáról azt mondta, hogy érti a gyámot, érti azt, hogy hova vezethetett volna ez a kapcsolat, de az az ember volt eddigi élete során a legkedvesebb hozzá. Ő volt az, aki valóban figyelt rá.

A szabadulás utáni életével kapcsolatban azt fogalmazta meg, hogy ha a szívére hallgat, akkor a férfinak menni ki, de ezt nem fogja megtenni, mert az eszére hallgat. Szeretne utógondozói ellátásba kerülni, mert haza nem akar menni. A szülei még mindig ugyanott laknak, a szomszéd se költözött el. Minden úgy van, mintha az az eset meg se történt volna.

Az nagyon meglepte, hogy nem találkozunk többet, szívesen jött volna még beszélgetni. Abban maradtunk, hogy a jövő évi projektben is benne lesz, ha lesz lehetőségünk folytatni. Neki még körülbelül 1,5 éve van a szabadulásáig.

Esettanulmány: Julcsi története

Julcsival először egy korábbi projekt csoportos alkalmán találkoztunk. Már akkor kitűnt a többiek közül. Nagyon értelmes, nagyon átgondolt válaszokat adott minden kérdésre. Magabiztos volt a jövőjét illetően már akkor is.

Ismét találkoztunk, megörültünk egymásnak. Még mindig ő volt a legvidámabb, leglelkesebb résztvevője a csoportos beszélgetésnek.

1. beszélgetés

Julcsi már évek óta rendőr szeretne lenni. És ez már nem csak egy álom, hanem konkrét lépéseket is tett ebbe az irányba. Jelentkezett az iskolába, elment a pszichológiai alkalmassági beszélgetésre, ahol elutasították, mert elmondta, hogy korábban falcolt.

Mіндеzt mosolyogva mesélte el nekünk, amit vissza is jeleztünk. Azért mosolyog, mert még nincs vége, fellebbeztek és kapott új időpontot. Nem adja fel, ő ezen az úton végig fog menni, nem is kérdés.

Most is tanul, csak most pincérnek, amit kitűnő eredménnyel fog hamarosan zárni. A jövőjét pontosan le tudta írni: 1 hónap múlva szabadul, utógondozói ellátásba megy. Nem akar a szüleihez hazamenni egyelőre, mert a 2 bátyja drogozik. Korábban ő is

használt kábítószerrel, de sikerült letennie, már 9 hónapja tiszta, és az is akar maradni. Volt már, hogy nemet mondott azóta egy kínálásra. Ott volt előtte, de nem kért belőle. Az anyukája is drogos volt, de ő is letette. Már 1 éve tiszta, dolgozik. Ő a példaképe, de élni nem szeretne vele együtt, mert nincsenek egymásra jó hatással. Nem tekinti őt anyának, nem volt jelen a gyermekkorában, minden más fontosabb volt számára. Korán bekerült a szakellátásba, nem a szülei nevelték. Mindezt átgondolta, és így döntött az utógondozói ellátás igénybevétele mellett, ahol már meg is van a helye, már várják.

A vágyott jövőjével kapcsolatban is az derült ki, hogy nem nagyon tudunk olyan kérdést feltenni, amit még nem gondolt át. Egyelőre nem keres párkapcsolatot, gyereket se akar, de tudja, hogy ez később változhat. Bízunk magában, bízunk a saját döntéseiben.

Az erőforrás listája: „őszinte, kitartó, kitűnő tanuló, képes segítséget kérni, nyitott, elfogadó, támogató, jószívű, különleges, ápolja a kapcsolatait, jó barát, tud NEM-et mondani, vicces, empátikus, megértő”.

Az első beszélgetés végén a döntéseiben megerősödve búcsúzott el.

2. beszélgetés

Egy hétre rá találkoztunk újra a 2. beszélgetésre. Jó hírrel érkezett, megvolt az újabb alkalmassági beszélgetés a pszichológussal, aki most már alkalmasnak találta. Hogyan csinálta? Hogyan tudott egy elutasításon így fordítani? Őszinte volt, elmesélte a múltját, elmesélte azt az utat, amit bejárt ahhoz, hogy mindez lehetségessé váljon.

Beszélggettünk ezek után erről az új énjéről, összevetette a régi énjével, azzal, aki sorban hozta meg a rossz döntéseket, bár tudta, hogy rossz döntések. Nagyon büszke volt magára, teljes joggal. Kinyílt előtte egy olyan ajtó, amit senki se jósolt volna akár még 1-2 évvel ezelőtt se. Egy zárt intézetből jött lány belépett a rendőrséghez vezető ajtón.

Alaposan átvettük, hogy a szabadulás után mit, hogyan fog csinálni. Hogyan kerül el a bajt, hogyan marad majd tiszta, hogyan mond nemet a kísértésre. Kik azok, akikkel fordulhat, akik mellette állnak, akik segítenek majd erős maradni. Mindenre volt válasza Julcsinak. Ott volt előtte az a vágyott jövő, amiért már akkor rengeteget dolgozott, hogy megvalósulhasson. Volt támogató közege, voltak, akik szerették és a legjobbat akarták neki. A második beszélgetésen minden lehetséges nehéz helyzetet átbeszéltünk, látta már maga előtt azt az életet, amit élni akart.

Pár nap múlva szabadult. Kb. 1 hét múlva találkoztam az egyik rákospalotai nevelővel, és rákérdeztem, hogy mi újság Julcsival, hogyan tetszik neki az utógondozói ellátás. És jött a sokk: Julcsi 1 éjszakát töltött bent az utógondozóban, azóta senki nem látta, semmilyen csatornán nem elérhető senki számára. Julcsi eltűnt, minden cuccát bent hagyta és lelépett. Ők sem értik, de sajnos előfordul ilyesmi a legígéretesebb, legokosabb és legfelkészültebb lányokkal is.

Abban bízhatunk, hogy mindaz, amit magának megfogalmazott a beszélgetések alatt, egy megfelelő pillanatban eszébe jut, és újra döntést hoz az életéről. Meg tudja csinálni.

Felhasznált irodalom

- Berg, I. K. (2007): *Konzultáció sokproblémás családokkal - Családterápiás sorozat 5.* Animula Kiadó, Budapest.
- Gyarmati K. – Kiss É. (2022): Megoldásfókusz a gyermekotthonokban. In: Rác A. (szerk.) *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben.* Rubeus Egyesület, Budapest. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2022/09/Innovaciok_gyv_konyv_2022_FINAL_09_PDF.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Rác A. (2022): *Teóriától a gyermekvédelem praxisáig. Útkeresések egy szolgáltatásfókuszú gyermekvédelemért.* Budapest, Eötvös Kiadó. https://www.eltereader.hu/media/2023/03/TaTK_Racz-Andrea_Teoriatol-a-gyermekvedelem-praxisaig.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Ratner, H. – Yusuf, D. (2015): *Megoldásközpontú coaching gyerekekkel és fiatalokkal: A brief megközelítés.* Z-Press Kiadó, Budapest.

Bulyáki Tünde: Támogató források a mentális zavarral élő személyek akadályokkal való megküzdésben

A komplex támogatási program bemutatása

Modellprogram szakmai céljai

A mentális zavarral élő személyeket segítő munkában a hagyományostól eltérő megközelítésre van szükség, és ez igaz az esetmenedzseri tevékenységre is (Bulyáki, 2023). A segítő munka során a mentális zavarból adódó akadályok, nehézségek mellett a mentális zavarhoz kapcsolódó szociális hátrányokkal és stigmatizációval is szembe kell nézni. „Ha valamilyen bűncselekmény történik, akkor kiderül, hogy mondjuk kezelés alatt állt, az már egy ilyen megbélyegzés a társadalomrészeiről, hogy az akkor már biztos elmebeteg meg szakírozón meg ilyenek.” (tapasztalati szakértő) (Rácz et al., 2019, 147). A mentális zavarral élő személyek felépülésének útján a professzionális segítők által nyújtott támogatás mellett kiemelkedő szerepük van a természetes támaszként jelenlévő személyeknek (családtagok, barátok) és a sortárs segítőknek.

Jelen programunknak három fő célja volt.

- 1) A család- és gyermekjóléti szolgálatnál és központnál dolgozó szakemberek a mindennapi segítő munkájuk során támogatnak olyan családokat, ahol a családtagok között mentális zavarral élő személy él. A korábbi modellprogramokban együttműködő partnerszervezetek megfogalmazták igényként, támogatási szükségletként a mentális zavarral élő személyekre vonatkozó tudásuk gyarapítását (Rubeus Egyesület, 2021, 2022). A modellprogramunk célja volt a mentális zavarral élő személyek helyzetének, komplex rehabilitációjának, a pszichoszociális rehabilitációt biztosító szolgáltatóknak a megismerését szolgáló képzés kidolgozása, lebonyolítása a mentális zavarban érintett tapasztalati szakértők és kísérő szakértők bevonásával.
- 2) A mentális zavarral élő szülőknek kívánt segíteni pszichoedukatív alkalmak keretében, tapasztalati szakértők bevonásával. Céllul tűztük ki, hogy a mentális zavar természetére, az egészségügyi és szociális ellátórendszerben elérhető rehabilitációs szolgáltatásokra, a komplex bio-pszichoszociális rehabilitációra, felépülésre vonatkozóan bővüljön a tudásuk. További cél volt az Ébredések Alapítványnál működő önszolgáltató csoportok megismertetése, melyeken a későbbiekben személyesen vagy online részt tudnak venni, így ezek a csoportok az ország egész területén elérhetőek az érdeklődők számára. Az önszolgáltató csoportokon lehetőség van hasonló helyzetben élő mentális zavarral élő szülőkkel való találkozásra, a problémákkal való megbirkózással kapcsolatos tapasztalatcserére, ezáltal a szülői szerepben való megtámogatásra.
- 3) A modellprogram célja volt a korábbi modellprogramban (Rubeus Egyesület, 2022) fejlesztett az óvodai- és iskolai segítők primer prevenció eszköztárának

a bővítést szolgáló képzés fejlesztése a 2022. évi pilot program hallgatói visszajelzése alapján, továbbá újabb képzés megszervezése és lebonyolítása.

Hosszútávú célunk a mentális zavarral élő családok támogatása közvetlenül és közvetetten. A modellprogramban megvalósított oktatási programokat akkreditált képzés formájában szeretné az Ébredések Alapítvány a jövőben is megszervezni.

Megvalósított szakmai tevékenységek

I. programelem: Mentális zavarral élő személy a családban

Hazánkban a '90-es évektől új irányvonalként jelentek meg az intenzív esetmenedzselési modellek. Ezek legfontosabb jellemzői a következők:

- a mentális zavarral élő személy igényeinek megfelelő, kontinuens segítése,
- a problémamegküzdési stratégiák és életviteli készségek erősítése,
- családi erőforrások felhasználása,
- intenzív, individualizált esetvitel,
- magas szintű szakmai követelmények,
- a team munka kiemelkedő jelentősége (Szabó, 2008 idézi Bulyáki, 2023, 33.).

A mentális zavarral élő személyek és hozzátartozóik támogatásában kiemelkedő fontossággal bír a különböző pszichoszociális szolgáltatókkal való együttműködés. A pszichiátriai betegek közösségi ellátásában az esetmenedzseri tevékenységet ellátó közösségi pszichiátriai gondozó feladata az intézményen felüli multidiszciplináris team-munka elősegítése. Az esetmenedzseri tevékenység célja, hogy a mentális zavarral élő személyek és hozzátartozóik számára a felépülés elősegítéséhez szükséges erőforrások elérhetővé váljanak (Bulyáki, 2023). Az esetmenedzseri munkában jelen van a koordinátori, tanácsadó és a kliensképviselési szerep. Az esetmenedzselés alapelemei a következők:

- a források azonosítása,
- kapcsolatépítés a kliens és a forrásintézmény között,
- kliensképviselés,
- intézményi koordináció,
- a szociális támogató hálózat erősítése (Szabó, 2003 nyomán Bulyáki 2023, 41.).

A források azonosítása:

A források tekintetében nem csak a klienseknek szükséges anyagi forrásra gondolhatunk. A mentális zavarral élő személyek és hozzátartozóik mentális zavarból adódó akadályokkal való megküzdésében szerepet játszó intézményi, közösségi erőforrások is forrásként jelennek meg. Beszélhetünk belső erőforrásokról a mentális

zavarral élő személy megküzdési képességeinek felhasználásáról, illetve külső erőforrásokról (Bulyáki, 2023, 41.).

Belső erőforrások köre:

- a mentális zavarral élő kliens személyes vágyai, céljai, ezek megvalósításához szükséges kompetenciák,
- a mentális zavarral élő személy önmagáról alkotott képe.

Külső erőforrások köre:

- a mentális zavarral élő kliens számára szükséges források, a felkínálkozó lehetőségek,
- a mentális zavarral élő kliens szociális kapcsolatai (Bulyáki, 2023, 76–77.).

A mentális zavarral élő személyek és hozzátartozóik számára a lakóközösségükben nyújtott pszichiátriai betegek közösségi ellátása, sajnos, nem érhető el minden érintett számára. Sok esetben a család- és gyermekjóléti szolgálatok és központok nem tudnak partnert bevonni a családsegítési munkába. A segítő szakember feladata a szükségletek és hiányok feltárásával ösztönözni a szolgáltatások fejlesztését. *„Minél kisebb egy település, és minél szűkebb az ellátási portfólió, annál nehezebb a dolgunk. De ott viszont a személyes segítség, a heti rendszerességű találkozások értékelődnek fel. Ha valaki nem tud megfelelő szolgáltatásokhoz jutni, és nem tudjuk a támogató közeget megkeresni, akkor gyakran lehet mellékhatásként az elmagányosodás, a hajléktalanság, az elszegényedés. Lefelé mondván a mobilitást. Felfelé pedig, ha jók az alapok és jók a rehabilitációs munkák, jó szolgáltatásokat rendelünk mellé, akkor az elsődleges munkaerőpiac, a családtervezés, a felépülés az benne van a pakliban. (idézet közösségi ellátást koordináló, szolgáltatást vezető szakemberrel készített interjúból)”* (Bulyáki, 2023, 54.).

Kapcsolatépítés a kliens és a forrásintézmények között:

A tevékenység során a kliens és hozzátartozói felvilágosítást kapnak arról, hogy miért van szükség más szolgáltatóktól segítséget kérni, milyen támogatást várhat az adott szolgáltatótól, a szolgáltatás igénybevétele kapcsán neki milyen teendője van. Fontos, hogy az esetmenedzser tájékoztassa a forrásintézményt a kliens delegálása előtt, hogy miért is küldi a mentális zavarral élő klienst. Előfordulhat, hogy a forrásintézmény a megkeresés ellenére sem biztosítja a kliensnek szükséges támogatást. Ebben az esetben az esetmenedzseri tevékenység kliensképviselési funkciója kerül előtérbe (Szabó, 2003 nyomán Bulyáki, 2023, 42.).

Kliensképviselés:

A kliensképviselés tágabb értelmezésében a segítő intézmény feltárja a szolgáltatási rendszerekben jelenlévő hiátusokat, ellátási nehézségeket. A segítő szakember közvetlen esetvitelhez kapcsolódó kliensképviselési feladata abban az esetben jelenik meg, amikor a kliens felépüléséhez szükséges erőforrások elérése akadályozott (Szabó, 2003 nyomán Bulyáki, 2023, 42.). Fontos szem előtt tartanunk az érdekvédelmi szervezetekkel való együttműködést. Mentális zavarral élő személyek esetében a

Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum látja el az országos érdekképviselést (<https://www.pef.hu/>)²³.

Intézményi koordináció:

Az esetvitel során több szolgáltató is jelen lehet a mentális zavarral élő személy és hozzátartozóinak a segítségével. Az intézményközi koordináció keretében fontos az egyeztető team munka, az esetfókuszú megbeszélések, esetkonferenciák megszervezése. A mentális zavarral élő személyek és családtagjaik, barátaik segítségével esetében rendszerszemléletű segítő munka valósul meg a közösségi pszichiátriai ellátás keretében. Ebben a munkában partnerek lehetnek a családot segítő más pszichoszociális szolgáltatók is (Szabó, 2003 nyomán Bulyáki, 2023, 42.).

A Szociális és gyermekvédelmi ellátórendszer működési mechanizmusai²⁴ c. kutatás a szociális, gyermekjóléti- és gyermekvédelmi rendszer működési mechanizmusait, feladatainak ellátását vizsgálta (Rácz et al., 2019). A vizsgálat eredményei alapján elmondható, hogy a gyermeket nevelő családoknak, a szenvedélybetegséggel küzdő vagy mentális zavarral élő személyeknek nyújtott szolgáltatásokat vizsgálva a kis-településeket ellátó szolgáltatók alapvető és kötelező szolgáltatásokat sem tudnak biztosítani a településeken élők számára. Sok esetben jelentős szakemberhiánnyal találkozunk. A fővárosban és a környező településeken elérhető szolgáltatásoknál is megjelenik a szolgáltatások bővítésére irányuló igény. Ezeket az igényeket a szolgáltatók kapacitásbővítés nélkül nem tudják kielégíteni (Rácz et al., 2019). A magas esetszámok a szakemberek kiegészéhez, továbbá a szolgáltatás minőségének romlásához vezethetnek (Freisinger et al., 2015; Rácz, 2016; Rácz–Sik 2020; Husz et al. 2020). A túlterhelt család és gyermekjóléti szolgálatban dolgozó szakember partnerszervezetek hiányában nem tud hatékonyan jelen lenni a mentális zavarral élő személyek és családjaik felépüléshez segítségével. A gyermekjóléti- és a gyermekvédelmi rendszerben dolgozó kollégáknak nem kell közösségi pszichiátriai gondozóvá válniuk, intézményen felüli team-munkában hatékonyan tudják segíteni a mentális probléma miatt elakad családokat.

A szociális támogatóhálózat erősítése:

A mentális zavarral élő személyek felépüléshez vezető útján kiemelkedő szerepe van a természetes erőforrásnak. A gondozásban a gondozó szakember alapvetően ezekre az erőforrásokra támaszkodik a segítő folyamatban.

A támogató hátterek lehetnek többek közt:

- családi erőforrások, természetes kapcsolati háló (rokonok, barátok, munkatársak, közvetlen ismerősök),
- önkéntesek,
- önszervező, illetve sorstársi csoportok,

---

²³ utolsó letöltés: 2023.12.23.

²⁴ Az ELTE TÁTK Szociális Munka Tanszékén megvalósult Mobilitás és inmobilitás a magyar társadalomban MTA Kiválósági Együttműködési Program Mobilitás Kutatási Centrum elnevezésű projekt keretében.

- civil szerveződések különböző formációi, egyházak (Szabó, 2008 nyomán Bulyáki, 2023, 42–43.).

A természetes támogató erőforrásokra, a közösségben elérhető forrásokra való támaszkodás a felépülés útján elősegíti, hogy a mentális zavarral élő személy ne kerüljön függő helyzetbe a professzionális segítővel szemben.

A *Mentális zavarral élő személy a családban* c. oktatási program célcsoportja a mentális zavarral élő szülők voltak. Közvetlen célcsoportja a gyermekjóléti- és gyermekvédelmi rendszerben dolgozó szakemberek köre. A mentális zavarral élő családokkal foglalkozó szakemberek tudásbővítése elősegíti a családok hatékonyabb segítését.

A képzési program tapasztalati szakértők bevonásával valósult meg. A két alkalommal megszervezett képzésen összesen 42 fő vett részt. A képzésre a résztvevői toporzásban a Belügyminisztérium Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztályának kollégája volt a segítségünkre, továbbá a Rubeus Egyesület korábbi modellprogramjának partnerei. A tréningen résztvevőktől kapott értékelés a következő volt:

- Mennyire fejlesztette a képzés a kompetenciáját? 4,75-ös értékelés
- Az oktatók felkészültségének átlaga: 5-ös értékelés

Résztvevő szakemberek véleményei:

„A képzés nagyon sokat adott szakmai alapismereteimhez és az attitűd tekintetében. Köszönöm a lehetőséget!”

„A szakmai ismeretanyag, a hasznos információk, a képzés felépítése, a tapasztalati szakértők részvétele nagyon tetszett. A szemléletért külön hálás vagyok! Úgy érzem, hogy közelebb hozta hozzám a képzés a mentális zavarral élő embereket”

További fejlesztési lehetőség a jövőre nézve az oktatási program akkreditációja.

II. programelem: Mentális zavarral élő személyek edukatív csoportja tréningprogram.

A mentális zavarral élő személyek felépülése sokszínű és nem lineáris folyamat, sokszor megtorpanásokkal, visszaesésekkel terhelt. A felépülést elősegítő tényezők között jelentős szerepe lehet a családtagoknak, barátoknak. A természetes támasz szupportív jelenléte elősegítheti a mentális zavar miatt akadályozott hozzátartozó felépülését. Találkozhatunk olyan felépülővel, akinek nincsen jelen a felépüléshez vezető út a család, mint erőforrás.

A szociális alapellátás keretében megjelenő pszichiátriai betegek közösségi ellátásában megvalósuló rendszerszemléletű családgondozási munkában a családtagok, mint partnerek jelennek meg. Ez nem mindig volt így. Az 1970-es évekig a családtagokat

megbélyegezték, felelőssé tették őket a mentális zavar kialakulásáért. Erre az álláspontra épült Fromm–Reichmann elképzelése is, miszerint a szkizofréniával diagnosztizáltak korai anya-gyermek kapcsolatában van a sérülés (idézi: Goldenberg–Goldenberg, 2008, 133.). Ezen elmélet nem nyert bebizonyítást. Bateson és munkatársai az 1950-es évek közepén kutatták a családon belül megjelenő kommunikációs mintákat és a valamely családtagnál kialakuló szkizofrénia közötti lehetséges összefüggéseket. Azt feltételezték, hogy a zaklatott családban a szülői konfliktust a szkizofrénia tüneteinek megjelenése szakítja meg. Ezen elméletek a családra nem erőforrásként tekintettek, hanem inkább patologizálták a családot (idézi: Goldenberg–Goldenberg, 2008, 134.). Az utóbbi évtizedekben elmozdulást látunk a deficit-fókuszú megközelítésekről a kompetencia-alapú felfogás irányába, ahol központi a család mozgósítható erőinek erősítése (Walsh, 2016 idézi Bulyáki, 2023, 139.). A 1970-es évektől a mentális zavarral élő személyek családtagjaira úgy tekintettek, mint a mentális zavarral élők terápiájára pozitív hatást gyakorló forrásra (Lieberman, 2010; Bulyáki, 2023). A viselkedésterápiás családi menedzsment kidolgozása Liebermanhoz köthető. A viselkedésterápiás családi menedzsment fókuszában a család problémamegküzdési készségeinek a javítása, hatékony, asszertív kommunikációs készségek fejlesztése áll (Bulyáki, 2023, 140–141.).

Kutatások igazolják, hogy a mentális zavar következtében érzelmi, fizikai, anyagi teher nehezedik azokra a családokra. Nehézség a gyász érzése is. Sokszor elvész a remény, hogy a mentális zavarral diagnosztizált szeretett hozzátartozó boldog lesz-e valaha. A mentális zavar tüneteinek az enyhülése és a mentális zavarral élő hozzátartozó mindennapi életben való működésének javulása reményt adhat a hozzátartozóknak. A remény kulcsfontosságú a felépüléshez vezető úton (Bulyáki, 2023).

A mentális zavarhoz kapcsolódó stigma további terhet ró a családra. A közösségi stigmától való félelem nehezítheti a segítségkérést a családtagok részéről is. Ezért is fontos a családtagok, hozzátartozók támogatása (Bulyáki, 2023). A mentális zavarral élő családban élő gyermekek esetében is jelen van a stigmatizációtól való félelem. A gyermekek szégyellik a szülei állapotát, nehézséget jelenthet számukra, hogy beszéljenek a szülei problémáiról (Bányai, 2022). Tabuként jelenik meg a mentális probléma. Sokszor nincs megfelelő ismeretük a szülei mentális problémájáról. A mentális zavar tünetei traumatikusan hathatnak a családban élő gyerekekre. A gyermekeknél ez sokszor érzelemszabályozási zavarokat, fejlődési, kötődési zavarokat, az iskolai teljesítményben fellépő zavarokat eredményezhet (Bányai, 2022). A mentális zavarral élő szülők gyermekei komolyabb szorongást élhetnek át, mint a súlyos szomatikus, krónikus betegséggel élő szülők. A különbség mögött meghúzódhat az, hogy a szomatikus betegségek (pl. cukorbetegség, daganatos megbetegedés) szociálisan elfogadottak, a környezet megértőbb a szülővel és a gyermekkel szemben. A szomatikus betegségben szenvedők betegségtudattal rendelkeznek, míg a mentális zavarral élőknel nem feltétlenül van jelen a belátás a problémára. A gyermekek számára világosabbak, érthetőbbek a szomatikus betegségek, szemben a mentális zavarokkal. A mentális zavarral élő szülőkkel szemben a társadalom közönyös vagy jellemzően

elutasító (F. Lassú, 2011). A gyermekek sokszor nem kapnak semmilyen professzionális segítséget, hogy a mentális zavar következtében jelentkező nehézségeket legyőzve mentálisan egészségesen fejlődjenek. A szülő mentális zavarával kapcsolatos információhiány nehezíti a gyermekek számára a szülei nehézségének megértését. A gyermekek büntudatot is megélhetnek és úgy vélhetik, hogy a szülei bánatának az ő viselkedésük az oka. A büntudat megalapozhatja a későbbi depressziót vagy szorongásos zavar kialakulását. A mentális zavar mint családi és társadalmi tabu kettős következménnyel járhat:

- a gyermek nem tudja, mi folyik a családjában;
- a gyermek magára hagyott.

A szülők érzékenységének fejlesztése a gyermekek szükségletei iránt kiemelten fontos (F. Lassú, 2011).

A családdal folyó munka során az alábbiakra törekszünk:

- a mentális zavarral élő személyt támogató természetes segítők azonosítása,
- releváns személyek bevonása a segítő munkába,
- a mentális zavarral kapcsolatos ismeretek növelése,
- asszertív kommunikáció és hatékony problémamegoldás elősegítése,
- a közösségben való jelenlét ösztönzése,
- a mentális zavarral élő személy és családtagjaik folyamatos támogatása (Szabó, 2008, 139.).

Lieberman (2010) felhívja a figyelmet, hogy felépülés eléréséhez olyan intervenciók vezetnek, amely az összes családtag céljait és szükségleteit figyelembe veszi. A felépüléshez vezető úton tehát meghatározó szerepe van a családtagoknak és a barátoknak. Egy kliens szavaival élve: *„A barátság maga segítség. Meg tudjuk beszélni a dolgokat, kölcsönösen segítünk egymásnak. Az egy kölcsönös segítségnyújtás.(...) Nálam vannak olyan dolgok, mint a munka feladásával kapcsolatban, előre mondja, hogy ne csináljam és én is belátom. A döntési helyzetekben állnak mellettem.”* (Bulyáki, 2023, 143.).

Önsegítés, sorstárs segítség:

A tapasztalati szakértők és a kísérő szakértők (családtagok, rokonok, barátok), az önsegítés szerepe kimagasló a felépülés útján.

A hazai közösségi pszichiátriai ellátás módszertani intézményében az Ébredések Alapítványnál a különböző típusú mentális zavarokat megélt tapasztalati és kísérő szakértők facilitálásával elérhetőek önsegítő csoportok (Hanghalló csoport, Bipoláris önsegítő csoport, Hozzátartozók önsegítőcsoportja, Józanság Megtartó csoport, Beszélgetések párkapcsolatainkról, Holokauszt Traumafeldolgozó csoport, Eltökéltek csoportja (<https://ebredések.hu/kozossegi-csoportjaink/>²⁵). Az önsegítő csoportok lehetőséget teremtenek arra, hogy a kliensek megélhessék, hogy nincsenek egyedül a mentális nehézségekkel.

---

²⁵ utolsó letöltés: 2023.12.23.

Jelen modellprogramunk keretében a *Mentális zavarral élő személyek edukatív csoportja* c. programelem célcsoportja a mentális zavarral élő szülők voltak. A képzési program tapasztalati szakértők bevonásával valósult meg. A képzésre a résztvevői toborzásban a Belügyminisztérium Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztályának kollégája volt a segítségünkre, továbbá a Rubeus Egyesület korábbi modellprogramjának partnerei.

A programra 5 fő mentális zavarral élő szülőt vártunk, de végül egy fő vett részt az online tréningen. Nehézségként látjuk, hogy több településen nem érhető el a közösségi pszichiátriai ellátások. A gyermekjóléti- és gyermekvédelmi rendszerben dolgozó szakemberek magukra vannak hagyva a mentális zavarral élő szülők segítése kapcsán. A szakemberek gyakran úgy gondolják, hogy a mentális zavarral élő személyek segítése meghaladja a szakmai kompetenciájukat. A kliensek elérését hatékonyabbá teheti, ha előbb a szakembereket érjük el képzések keretében, ezen a tervünk a jövőben is dolgozni.

III. Asszertív kommunikáció, módszertani bevezetés a kommunikációs készségek fejlesztésébe c. tréningprogram

A mindennapi élet stresszhatásainak kezelésében fontos, hogy a velünk kapcsolatban lévő személyek felé hatékonyan és asszertíven tudjuk kifejezni az érzéseinket (Bulyáki–Kristóf, 2022). A serdülőkkel és fiatal felnőttekkel foglalkozó segítő szakemberek gyakran találkoznak olyan nehéz helyzetekkel, amelyek a fiatalok életében jelentkező krízisekkel állnak összefüggésben, mint haláleset, betegség, nem tervezett terhesség vagy a környezetből eredő nehézségek (Bulyáki–Kristóf, 2022; Rác–Bulyáki, 2021). Napjainkban az online térben vagy mobil eszközökön keresztül elérhetővé váltak olyan eszközök, melyek a mentális egészség megőrzéséhez, vagy a mentális zavar okozta nehézségek legyőzéséhez segítenek. Ilyen e-Health eszköz az Asszertívia, Asszerteen és a HangHalló applikáció (<https://ebredesek.hu/e-health/>)²⁶.

Megvalósított szakmai tevékenység:

- óvodai- és iskolai segítőik asszertív kommunikációját fejlesztő képzés kidolgozása a korábbi oktatási tapasztalatok beépítésével;
- 5 napos képzés lebonyolítása (Út magamhoz, Út másokhoz személyes hatékonyságfejlesztés, Bevezetés a készségfejlesztésbe);
- Asszertívia, Asszerteen applikáció népszerűsítése, a használat szakmai munkába való beépítése (Rác–Bulyáki, 2021);
- az óvodai- és iskolai segítőik asszertív kommunikációját fejlesztő képzés akkreditációja.

Programunk közvetett célcsoportja a tinédzserek és fiatal felnőttek köre volt. Közvetlen célcsoportja pedig az óvodai- és iskolai segítő szakemberek köre. A szak-

---

²⁶ utolsó letöltés: 2023.12.23.

emberek segítő eszköztárának gyarapítása közvetetten a célcsoport hatékonyabb segítségét szolgálja. A képzésre többszörös volt a túljelentkezés (61 fő), de 14 fő vett részt. A képzésre a résztvevői toporzásban a Belügyminisztérium Szociális- és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztályának kollégája volt a segítségünkre, továbbá korábbi együttműködő partnerek a Rubeus Egyesület révén. A tréningen résztvevőktől kapott értékelés:

- Mennyire fejlesztette a képzés a kompetenciáját? 4.75-ös értékelés
- Az oktatók felkészültségének átlaga: 5-ös értékelés

Szakemberek véleménye a tréningről:

„Szakmailag releváns témákat járt körül.”

„Hasznos gyakorlati szempontokat adott.”

„A trénerék felkészültek voltak, jó hangulatot teremtettek.”

„Sok hasznos dolgot hallottam, amit fogok tudni majd hasznosítani.”

„Rengeteg dologgal ki tudtam egészíteni a szakmai eszköztáram, amiért nagyon hálás vagyok.”

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

A modellprogramunk keretében közvetlenül és közvetetten nyújtottunk támogatást a mentális zavarral élő családok részére. A programba bevont szakemberek sokszor nehézséget élnek meg a családok segítése kapcsán. A mentális zavarral élő személyek segítésére szolgáló ellátórendszer nem hozzáférhető sok esetben. A felépüléshez vezető úton kulcsfontosságú szerepe van az önségítésnek és a sortárs segítésnek. Ezen erőforrások közvetítésében meghatározó szerepük van a szakembereknek.

Esettanulmány: Zsanett esete

Zsanett mentális zavara kapcsán közösségi pszichiátriai ellátást vesz igénybe. Kisfiával való várandósága alatt a 26. hétig pszichiátriai kórházi kezelés alatt állt. A gyermek édesapja ez alatt megszakította vele a kapcsolatot, és a gyermekük nevelésében nem vett részt, bár anyagilag külföldről támogatta őket. Zsanett mindvégig biztos volt benne, hogy szeretné a gyermeket és szeretné és tudná is nevelni. A közösségi pszichiátriai gondozás kezdete óta folyamatosan lehetett csökkenteni a gyógyszereit. Zsanettnek már régóta nincsenek tünetei. Rendezett anyagi körülmények között éltek édesanyjával és testvérével, később testvére elköltözött. Zsanett és családja meglehetősen kaotikus, impulzív családi környezetben élt. Zsanett édesanyja domináns volt a családi életben, de mindvégig kulcsszerepet játszott a gyermek nevelésének segítésében, abban, hogy a Zsanett visszanyerje biztonságérzetét, anyai feladatait ellássa és fejleszthesse, illetve abban is, hogy Zsanett még a GYES lejárta előtt újra munkát vállalhatott, illetve, hogy pihenhessen, szabadideje is legyen. Zsanett a nevelés kérdéseit mindig megbeszélte édesanyjával, és nagy vitákkal ugyan, de mindvégig mindketten képesek voltak a másokra hatással lenni abban, hogy mi a gyermek legjobb

érdeke. Az alapvető testi, érzelmi és szellemi szükségletekre való odafigyelést sosem kezdte ki semmi. Zsanett a védőnővel együttműködött mindig, a kisfiút korai fejlesztő központba, beszédfejlesztő központba, majd az SNI-t megállapító pedagógiai szakértői vizsgálatokra és azt követően a fejlesztésekre vitte, maga egyedül gyakorolta vele az idegrendszeri fejlesztő tornát és más javasolt fejlesztéseket, a fejlesztőpedagógusokkal tartotta a kapcsolatot. A család- és gyermekjóléti szolgálat szakembereinek tanácsadását is időnként adekvátan vette igénybe gyermeke érdekében. Az Egyszülős Központba is eljárt. Mindezt úgy, hogy mindvégig nagyon érzékeny volt a vele kapcsolatos stigmára, tartott egy esetleges újabb pszichiátriai kórházi kezeléstől, és sokáig rettegett, hogy elveszik tőle a gyermeket a diagnózisa miatt. Zsanett és édesanyja nagyon sok munkát fektetett a gyermek impulzív viselkedésének kezelésére, a felboruló napi ritmus helyreállítására, a mozgásigény helyes kezelésére, a játékra, a verbalitás fejlesztésére. Zsanettnak az anyjával csökkentek a feszültségek, melyek a kisfiú nevelése miatt jelentkeztek. A kisfiú szépen fejlődik, jót tett neki az óvodai, majd iskolai közösség is. Zsanett teljes munkaidőben komoly munkát végez évek óta, tudatosan és kreatívan foglalkozik a gyermekkel, minőségi együttlétekekkel. A gyermek külföldön élő apja nemrég felbukkant az életükben újra, előtte Zsanett hosszú ideig video chaten biztosította a gyermek és apja kapcsolódását. Zsanett felépülését az édesanyjával való kapcsolat fejlődését elősegítette az asszertív kommunikációt segítő készségfejlesztés. A mindennapokban ezen készség szinten tartásában a segítő szakember mellett az önsegítő eszköz, az Asszertívia c. applikáció használata is segít.

Felhasznált irodalom

- Bányai B. (2022): Láthatatlan családok. *Szellem és Tudomány*, 1: 78–88.
- Bulyáki T. – Kristóf R. (2022): Asszertív kommunikáció, mint primer prevenció eszköz a lelki egészség megőrzésében. In: Rácz A. (szerk.) *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben*. Rubeus Egyesület, Budapest. pp. 131–145.
- Bulyáki T. (2023): *Utazás a mentális zavarból a felépülés irányába*. Eötvös Kiadó, Budapest. <https://www.eltereader.hu/media/2023/08/Bulyaki-Tunde-Utazas-a-mentalis-zavarbol-web.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- F. Lassú Zs. (2011): A mentális sérülékenység hatása a gyermekekre. In: F. Lassú Zs. (szerk.) *Gyermekek mentálisan sérülékeny családokban*. Kézikönyv pedagógusoknak. Eötvös Kiadó, Budapest. pp. 13–23.
- Freisinger B. – Gyarmati A. – Rácz A. – Szombathelyi Sz. (2015): Gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának értékelő elemzése. In: Rácz A. (szerk.) *A gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának értékelő elemzése országos szinten*. Rubeus Egyesület, Budapest. pp. 45–141. <http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2015/07/a-gyermekjoleti-szolgalatok-feladatellatasanak-ertekelelo-elemzese-orszagos-szinten.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Goldenberg, I. – Goldenberg, H. (2008): A családterápia fejlődése és gyakorlata. A család eredete és fejlődése. In: *Áttekintés a családról. Első kötet*. Animula Kiadó, Budapest. pp. 133–167.
- Husz I. – Kopasz M. – Rácz A. (2020): A szegénységben élő gyermekes családok társadalmi mobilitásának esélyei a családsegítő szakemberek szemszögéből. *Esély*, 31(4): 32–53. https://www.esely.org/kiadvanyok/2020_4/esely_2020-4_egyben.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Liberman, R. P. (2010): *Felépülés a betegségből. A pszichiátriai rehabilitáció kézikönyve*. Oriold és Társai Kiadó, Budapest.
- Rácz A. (2016): *Gyermekvédelem mint fragmentált társadalmi intézmény*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Rácz A. – Bulyáki T. – Sik D. – Szécsi J. (2019): Szociális munka és társadalmi mobilitás: gyerekes családok, szenvedélybetegséggel és pszichoszociális akadályozottsággal élők támogatása. In: *Évkönyv*. Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka. pp.138–151. <https://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/evkonyv/Evkonyv2019.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

- Rácz A. – Sik D. (2020): Gyermekes családok és a velük dolgozó szociális szakemberek percepciója a családok jól-létét, társadalmi mobilitását előmozdító szolgáltatásokról. *Metszetek*, 2: 3–28.
http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek_202002.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Rácz A. – Bulyáki T. (2021): Appok használata a gyermekvédelemben a fiatalok támogatására: YounGo és Asszerteen. *Szociális Szemle* 14(1): 33–39.
<https://journals.lib.pte.hu/index.php/szocialisszemle/article/view/4580/4347>
(utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Rácz A. (szerk.) (2021): *Családi egyensúly támogatása a gyermekvédelemben*. Rubeus Egyesület, Budapest.
http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2021/09/BM4_csaladiegysuly_20210923_FINAL1.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Rácz A. (szerk.) (2022): *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben*. Rubeus Egyesület, Budapest.
http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2022/09/Innovaciok_gyv_konyv_2022_FINAL_09_PDF.pdf
(utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Szabó L. (2003): Esetmenedzselés a segítő munkában: A segítő munka környezeti tényezői. In: *A szociális esetmunka gyakorlata*. Wesley Kiadó, Budapest. pp. 114–134.
- Szabó L. (2008): *Esetmenedzseri tevékenység a pszichiátriai betegek közösségi ellátásában*. Szigony Alapítvány, Budapest.
- Walsh, F. (2016): A deficit-szemlélettől az erő kutatásáig. In: *A családi rugalmasság erősítése*. Animula Kiadó, Budapest. pp. 30–34.

MODELLPROGRAMOK KUTATÁSI TAPASZTALATAI

Homoki Andrea – Rácz Andrea – Sik Dorottya: Tehetséggondozás, gyermeki rezilienciafejlesztés, megoldásfókusz és sokproblémás családok támogatása - modellprogramok jellemzői és eredményei

A tanulmány a Rubeus Egyesület négy partnere által megvalósított, innovatív gyermekjóléti, gyermekvédelmi modellprogramjait értékeli a kitűzött célok és elért eredmények szempontjából. A 2018. évtől induló projektsorozat első öt évében családmegtartó, komplex szolgáltatások hatékonyságmérését a gyermeki reziliencia és a szülői kompetencia összefüggésében vizsgáltuk. Jelen kutatás a vizsgált partnerszervezetekben megvalósított fejlesztéseket, tanulást és ezáltal az egyéni készségek és képességek, illetve a sikeres társas kapcsolódásokat, társadalmi integrációt támogató szakmai fejlesztéseket mutatja be. A tanulmány elméleti részében elsőként a tanulmányi előrehaladás és reziliencia, illetve a tehetség megközelítéseket és a jelenségek közötti összefüggésekről írunk. Majd ezt követően kitérünk a sokproblémás családok helyzetére, ahol a gyermekvédelmi szakellátás megoldásfókuszú fejlesztéseire, illetve a mentális zavarral élők szülők támogatási lehetőségeire nézünk rá.

Kvalitatív kutatásunk módszereivel nyert adataink elemzésével mutatjuk be partnereink, az Etalonline Kft., a Gyermekhíd Alapítvány, az eSeF Felfedezések Nonprofit Kft. és az Ébredések Alapítvány szakmai munkáját. A projektpartnerek modellprogramjai kiválóan szolgálják az 1997. évi Gyermekvédelmi törvény deklarált célkitűzéseit, melyek az esélyteremtést, hátránykompenzálást, a családok komplex támogatását, a családban nevelkedést, illetve a sikeres társadalmi integráció előmozdítását célozzák.

A tehetséggondozást, tanulási motivációt és a társadalmi életképességhez elengedhetetlen egyéni és közösségi felelősségvállalást, illetve a szülőiséget, mint társadalmi értéket előtérbe helyező innovatív fejlesztésekről többféle kvalitatív módszerrel nyertünk információkat.

A helyszíni szemle során a megfigyelés, edukatív eszközök értékelése esetén a tartalomelemzés volt az alkalmazott módszer, illetve minden partner esetében szakemberekkel és ellátottakkal is készítettünk félig-strukturált interjúkat. Összesen 15 interjú készült, 11 szakemberrel (tananyagfejlesztővel, képzésen trénerként, coachként jelen lévővel, képzésen részt vevő gyermekvédelmi szakemberrel, illetve közvetlenül gyermekekkel foglalkozó mentorral, nevelővel) és 4 célcsoporti taggal, ezen belül 3 fiattal és 1 szülővel. Minden partner esetében arra törekedtünk, hogy a modellprogram nyomon követése érdekében az induláskor és a záráskor is készüljön interjú, így képet kapjunk a teljes folyamatról, az általuk kitűzött célok megvalósulásáról.

Három szervezet (az Etalonline Kft., a Gyermekhíd Alapítvány, az eSeF Felfedezések Nonprofit Kft.) elsősorban a nehéz élethelyzetben lévő gyermekek fejlesztését tűzte ki célul, de ezen túl nagy hangsúlyt fektettek a gyermekeket támogató felnőttek, szülők,

nevelők, gondozók és pedagógusok, mentorok támogatására is, míg az Ébredések Alapítvány a mentális zavarral élő személyekkel dolgozókat célozta elsőként, valamint olyan érintett szülőket, ahol gyermek él a családban.

Tanulmányunkban elsőként tehát a tehetség és reziliencia elméleti és empirikus összefüggéseit mutatjuk be, majd kitérünk a sokproblémás családokkal való munka kihívásaira. Ezt követően a kutatás legfontosabb megállapításait ismertetjük az egyes partnerek modellprogramjai mentén. Tanulmányunk a tapasztalatok összegzésével és az innovációk értékelésével zárul.

Tehetséggondozás, gyermeki rezilienciafejlesztés, sokproblémás családok támogatása

Tehetség és reziliencia elméleti és empirikus összefüggései

Korábbi kutatások eredményei rámutatnak a tehetség és reziliencia azon összefüggéseire, miszerint a rezilienciafejlesztésével a tehetségkibontakoztatás folyamata hatékonyabbá válhat, abban az esetben is, ha az egyéni vagy iskolai életúton nehézségekkel küzd a tanuló (Homoki–Kállai, 2019). A két jelenség közös kiindulópontja a rendszerjelleg és ezáltal az eredményességet meghatározó háttértényezők együttállásának sokszínűsége. A szakemberek által kimagasló adottsággal bírók, illetve tényleges vagy potenciális képességűek tekinthetők tehetségesnek, akik adottságaik, képességeik folyamatos fejlesztése eredményeként rendkívüli teljesítményre képesek, annak ellenére, hogy esetleg más területeken kifejezetten gyenge, átlagon aluli eredményeik is lehetnek. Ez a fajta megközelítés egyrészt közvetlenül a tehetségterületek sokszínűségére is utal, másrészt ráirányíthatja a figyelmet egy, a tehetség mellett a XX. század közepétől nemzetközi szinten vizsgált, ugyancsak több tényező rendszerén alapuló jelenségre, a rezilienciára (Homoki–Kállai, 2019).

Az általunk leginkább preferált reziliencia meghatározás szerint az egyén sikeres alkalmazkodó képességéről, előremutató viselkedéséről van szó, akkor, amikor az életeseményei hosszan tartó kedvezőtlen hatásokat, súlyos traumákat eredményeznek (Curtis–Cicchetti, 2007). Nemzetközi mintára a hazai kutatásokban is elterjedt ez a megközelítés lásd pl. Ceglédi, 2015; Pusztai, 2009; Papp Z., 2013; Homoki, 2014a,b, 2016a,b; 2021; Rác–Homoki 2019). „*Oktatási kontextusban azokat a gyermekeket tekintik reziliensnek, akik hátrányos helyzetük ellenére tanulmányaikban sikeresek. A külföldi szakirodalmat áttekintve relevánsnak tűnik a fogalom kiterjesztése az átlagtól eltérő gyermekekre is (tanulási nehézséggel küzdők, tehetségesek).*” (Kóródi–Szabó, 2019, 527.).

A tehetséges és reziliens gyermekekkel foglalkozó megközelítések különbsége a célcsoporthoz tartozók speciális helyzetéből fakad. A reziliens gyermekek életútjában minden esetben feltárhatók a veszteségek, traumák, nehézségek, melyekkel együtt is képesek sikeresen megküzdenni, adaptív módon helyt állni a hétköznapiakban. A reziliens tehetséges gyermekek azok, akik a hétköznapi helytálláson túl kiemelkedő teljesítményt nyújtanak egy, esetleg több területen. Váratlan és/vagy akár hosszabb ideig fennálló életnehézségeik tehetségük fejlődésére negatív hatást nem fejtenek ki.

Értelmezésünk szerint a reziliencia nem szűkíthető le csupán az iskolai teljesítményre. Rezilienciáról nem kizárólag a krízishelyzetben lévők esetében beszélhetünk, a tanulmányi reziliencia egy neveléstudományi megközelítés, amely az egyén nevelési intézményekben mutatott eredményesség, sikeresség potenciáljára mutat rá (Kóródi–Szabó, 2019). A siker elérésében vagy éppen annak mutatójaként az objektív tanulmányi átlag mindössze egyetlen tényezőként szolgál, a gyermek rezilienciájának és tehetségkibontakoztatásának hatékony segítségét több tényező sikeres együttállása idézi elő.

A nemzetközi irodalomban a szociális munka praxismodelljei közül az elmúlt két évtizedben egyre több fókuszál a rezilienciával kapcsolatos koncepciókra. A hátrányos helyzetű társadalmi csoportokat segítő szociális munka modellek szempontjából a kiindulási alap változik. A problémaorientált, illetve a szükséglet-, erőforrásközpontú megközelítések mentén valósul meg a szociális munka (Rácz, 2012). A reziliencia multidiszciplináris jellege folytán (Homoki, 2014a) új szemléleti keretet kínál az egyes rendszerek komplex fejlesztéséhez, különösen a hátrányokkal küzdő családok és gyermekek professzionális segítségének színterein (Homoki, 2023). „*A feltárt protektív tényezők jó kiindulási alapot képezhetnek egy-egy szakmai terület „reziliencia-nézőpont” szerinti megközelítésére, fejlesztésére.*” (Homoki–Kovács, 2016, 119.). Az elmúlt évek hazai gyermekvédelmi gyakorlatában pilot jelleggel fejlesztett innovatív modellprogramok (Rácz–Bogács, 2019; Homoki–Rácz, 2019, 2021; Homoki, 2020) megoldásfókuszú szemlélettel jellemezhetők, melyek igazoltan képesek rövid távon szignifikáns pozitív fejlődést eredményezni a gyermeki reziliencia területén (Homoki, 2023).

A gyermekek körében vizsgálódó tehetségkutatók és rezilienciát kutatók közös kiindulópontja, hogy munkáikban, a valamilyen társadalmi életképességet meghatározó területen sikert elérők jellemzőinek feltárására fókuszálnak. Nem minden reziliens gyermek tehetséges és nem minden tehetséges gyermek reziliens. Podlovics szavaival élve: „*a tanulás folyamata nem pusztán a kognitív, hanem az affektív és személyiségbeli jellemzőktől is függ, mely jellemzők a rezilienciával együtt szintén pozitív irányba változhatnak*” (Podlovics, 2021, 80–81.). Felhívja a figyelmet arra, hogy a támogató stratégiák segítségével a gyermekek iskolai eredményessége fokozódik, hatékonyabb tanulási módszereket alkalmazva sikeresebbek lehetnek az iskolában (Podlovics, 2021). A megfelelő és sokrétű támogatás a tehetséggondozás során, a hátrányokkal küzdő diákok esetében kiemelt pedagógiai feladatként jeleni meg: „*A PISA-felmérés és egyéb OECD és hazai vizsgálatok szerint hazánk esetében erős az összefüggés a tanulók tanulási lehetőségei, iskolai teljesítménye, későbbi pályaválasztása, munkaerő-piaci sikeressége és egyéni-családi szociokulturális háttérjellemei között (Miniszterelnökség és Nemzetgazdasági Minisztérium, 2014).*” (Podlovics, 2021, 71.). A szerző ír arról, hogy a rezilienciafejlesztés egy valós, komplementer eszköz a pedagógusok kezében a szaktárgyi ismeretek mellett. A reziliencia felismerése és ösztönzése lehetőség a tanulmányok támogatásában, segítve ezzel a gyermek felnőtt életre való felkészülésében (Podlovics, 2021, 72.).

A Köznevelési törvényben és a Gyermekvédelmi törvényben a gyermeki jogok deklarálásával kiemelt hangsúlyt kap a tehetséggondozás. A tehetség és annak gondozása, fejlesztése azáltal és azon túl, hogy többszereplős folyamat, rendszerelméleti működési alapelvek szerint folyhat a leghatékonyabban, ahogyan azt

Csikszentmihályi is kifejti kreativitáseméletében. A tehetség kibontakozásának már az elősegítése is többszereplős folyamat, melyben a tehetséges egyének és a tehetséget fejleszteni kész szakmai közösségek együttesen érhetnek el eredményeket (Balog, 2016).

A '80-as, '90-es években különböző tehetségmodellek születtek, mint például Heller müncheni modellje (1992) vagy Czeizel Endre 2x4+1 faktoros modellje (1997), Piirto piramis modellje (1999) (lásd ezeket: Kállai, 2016), melyeknek egyre inkább megjelentek a „különböző egyéni képességek, készségek, motiváció, kreativitás, belső akarati és személyiségjellemzők mellett a társas közegét leíró mutatók, mint: a család, kortársak, iskola, pedagógusok, fejlesztő szakemberek, mentorok is.” (Homoki–Kállai, 2019, 2.).

A több rizikófaktor által veszélyeztetett gyermekek esetében a pozitív iskolai környezet és kortárskapcsolatok kiemelten fontosak (Homoki, 2014a).

Az iskolák és az iskolarendszeren kívüli programok megvalósításának tehetség- és reziliencia fejlesztés szempontú feladataira mutatnak egy országos kutatás (2017-2019)²⁷ eredményei is. A hazai oktatási rendszerben megvalósuló tehetséggondozás egyik fő letéteményese a művészeti képzést nyújtó intézmények mellett a gimnázium, mind a tanítási órák keretében, mind a szabadidős foglalkozások terén. Az adatok azt mutatják, hogy a tanulók lehetőséget kapnak arra, hogy hosszabb távú egyéni odafigyelés, kísérés és együttműködés biztosítsa számukra a fejlődést, azonban az intézmények 30%-ában eseti jelleggel foglalkoznak ebben a formában a tehetséges tanulókkal, azaz a mentorálás folyamata inkább ad hoc jellegű. Ugyanakkor az ad hoc jellegű mentorálásnál talán nagyobb tudatosságot igénylő, tanulói sajátosságokra fókuszáló egyéni fejlesztési tervet az intézmények 70%-a készít. Elhanyagolt területként említhető a szociális-, inter- és intraperszonális terület. Mindemellett Homoki és Kállai (2019) jó gyakorlatként tártak fel néhány olyan országos vagy helyi fejlesztésű programot megvalósító kezdeményezést, ami a helyi gyermekközösség mentális és/vagy fizikai igényeit, szükségleteit elégíti ki. Az általunk vizsgált modellprogramok ezen a téren komplex szemléletet képviseltek, lefedve a szociális dimenziót is, melyekről később kutatási eredményeink mentén részletesen is beszámolunk.

Szót kell ejtenünk a komplex családi és gyermeki léthelyzetekről is. A sokproblémás családok, mint fogalom, a rendszerszemléletű családterápia és szociális munka elméleti fogalmaként vált elismerté és elfogadottá a segítő munkát végzők körében. A családokkal foglalkozó szakemberek tapasztalatai alapján vált egyértelművé, hogy azok a családok, akik az életük sok területén kell, hogy egyszerre megküzdjenek nehézségekkel, nagyon más segítséget igényelnek az ellátórendszerből.

A szociális problémák köre igen széles: megoldatlan lakhatás, anyagi nehézségek, napról napra élés, tartozások, hitelek mellett egyszerre jelennek meg egészségügyi problémák és pszichés nehezítettség, mint szenvedélybetegség, illetve pszichiátriai problémák. Az egyszerre megjelenő problémahalmaz egészen más típusú működést, életvitelt és stratégiákat kíván. Colapinto et al. (2002) szerint krízisről krízisre élnek

---

²⁷ Új Nemzedék Központ által támogatott „Tehetségek Magyarországa” EFOP-3.2.1.-15-2016-0001 projekt. A tanulmányban közölt eredmények a kutatás zárótanulmányának részét képezik, melynek szerzői: Kállai Gabriella, Homoki Andrea.

ezek a családok, életük folyamatos krízisben való létezés, amely egyrészt nagyon megterhelő lelkileg, másrészt pedig nagyon más megoldási skilleket igényel. Kiemelten fontos, hogy a segítők, akik ezekkel a családokkal dolgoznak, tisztában legyenek ezekkel a speciális szükségletekkel és ezekre komplex módon reagáljanak.

A rendszerszemlélet alapvető állítása, hogy a családtagokkal külön-külön való segítő tevékenység helyett a családokkal egészben, egységként kell dolgozni, így a gyermekvédelemben is a gyermekek érdekében, a gyermekek helyzetének javítása érdekében a gyermek családjával dolgozunk együtt (Stang, 2008). A sokproblémás családokkal való munka esetén a problémahalmaz felmérése, majd prioritizálás és a család egészének komplex segítségnyújtás kell, hogy a fókuszban legyen, célorientáltan és megoldásfókuszú módon (Berg, 2004).

Bár a rendszerszemlélet alapjai a rendszerváltás óta meghatározók a hazai szociális munka, gyermekvédelem szakmai repertoárjában, fontos újra és újra kiemelni a rendszerben való gondolkodás fontosságát a beavatkozó típusú és a preventív jellegű munka során egyaránt (Sik, 2020, 2021). A hazai gyermekvédelem történetében állandó kihívás a prevenció helyének és lehetőségeinek a kérdése. A gyermekvédelem állandó kihívásokkal küzd, így a preventív szemlélet, megelőző megoldások beépítése a szakmai munkába nehezen valósul meg (Rácz–Sik, 2020a,b). A rendszerben gondolkodás, a prevenció, mind olyan elemei a hazai gyermekvédelemnek, amely egyrészt újra és újra innovatív, másrészt régóta meglévő alapvetés. A következőkben bemutatandó modellprogramok ezek erősítéséhez járultak hozzá.

Az iskolákban és az iskolarendszeren kívül, a gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben megvalósított modellprogramok tehetséggondozó szakértői, a tananyag- és programfejlesztők, önkéntesek, mentorok és az érintett hátrányos helyzetű gyermekvédelmi gondoskodásban élő és veszélyeztetett gyermekek és szüleik, valamint a velük dolgozó gyermekvédelmi szakemberek kvalitatív kutatásunk célcsoportjaként jelentek meg, mely az egyes programokra, programelemekre kívánt ránézni az eredményesség és a szakmai innovációk célelérése tekintetében.

Tehetséggondozást, hátránykompenzálást és gyermeki rezilienciafejlesztést célzó modellprogramok kutatói tapasztalatai

A tehetséggondozást és rezilienciafejlesztést célzó vizsgált programokat megvalósító, a kutatásba bevont két szervezet az Etalonline Kft. és a Gyermekhíd Alapítvány. Átfogó projektcélként mindkét szervezet esetében a tehetséggondozás, felkészítés és hátránykompenzáció fogalmazódott meg a hátrányos helyzetű célcsoportok körében. Az edukatív tartalmak, az online platform, valamint az interjúk elemzése azt mutatja, hogy nagyon jól átgondolt projekteket fejlesztettek és valósítottak meg hét hónapos időkeretben.

A projekt keretében fejlesztett oktatóanyagok felhasználási területe ugyan online, a szervezet fővárosi székhelyén azonban két tanteremben is folytatnak felkészítőket közép- és emelt szintű érettségire, illetve a helyiségeket tanulás céljából egyetemi hallgatók is igénybe vehetik. Az offline oktatási terek hangulata ugyanazt a stílust tükrözi, amit az online felület: fiatalos, modern, áttekinthető, felhasználóbarát, letisztult. Az online kurzusok bevezetője lényegre törő, de minden fontos információt tartalmaz, kiválóan navigálja a felhasználót, azaz magas szinten felhasználóbarátként jellemezhető (<https://etalonline.hu/belepes/>)²⁸.

A kurzusok tartalmi strukturálása is kiváló, a tananyagstruktúra jól áttekinthető, az egyes részek szakmailag korrektek és vizuálisan is élményt nyújtanak az interaktivitást és a kreativitást is maximálisan használó, szemléltető és tapasztalati tudásra támaszkodó, egymásra koherensen építkező projektelemek, melyeknek szerves részei a videós magyarázatok, az azonnali visszacsatolást biztosító kvízek és a színes, élményt nyújtó, interaktív fejlesztő játékok.

A zárt rendszerű oktatási portálon keresztül hozzáférhető tananyagok a 8. osztályos központi középiskolai felvételt magyar és matematika tantárgyból segítik a diákok felkészülését és a tanári, mentori, önkéntesi felkészítő munkát is jelentősen könnyítik. Digitális és tanulási kompetenciát fejlesztenek a modern, a fiatalok igényeinek megfelelő infokommunikációs technológia felhasználásával összeállított fejlesztő tartalmak, melyeknek elméleti tananyagrészeihez és gyakorló feladat báziselemeihez egyaránt tartozik képi és hanganyag magyarázat.

Értéke a felületnek a letölthető feladatlapok rendszere, mely lehetőséget biztosít az analóg gyakorlásra, ismétlésre, segítve ezzel a megoldási mechanizmusok, lépések elmélyítését, interiorizálódását.

Az online zárt rendszerű portál érvényes regisztrációval és internetkapcsolattal érhető el, melynek megfelelő működésére garancia a napi nyolc órában biztosított ügyfélszolgálati rendszer és a folyamatos ellenőrzés, karbantartás.

A kifejlesztett tartalomról az egyik diák a következőt mondta:

„Kaptam hozzá jelszót és azóta ezzel is készülök. Nagyon szeretem, mert szinte minden tananyagot megtalálok benne matekból és magyarból, amivel most foglalkozunk, vagy amiről tudom, hogy nem nagyon tanultam meg. Azért szeretem, mert lehet gondolkodni, de aztán a videóban el is mondják részletesen a megoldást.” (8. osztályos felhasználó diák, Budapest)

Kiemelt szolgáltatáselemként jelenik meg, az, hogy a szolgáltatók a felhasználásban segítséget biztosító szakemberek számára igény szerint webinariumi formában tájékoztatást nyújtanak a hasznosítási lehetőségéről, a technikai feltételekről, az alkalmazhatóság módszereiről.

A projekt időszakában bevont négy partnerszervezetet szólítottak meg a teszteléshez, két család- és gyermekjóléti szolgálatot és központot, valamint két tanodát. A főváros

---

²⁸ utolsó letöltés: 2023.12.23.

mellett a hátrányos helyzetű régiók is bevonásra kerültek. A felhasználó kör: szakemberek és általuk támogatott hátrányos helyzetű, veszélyeztetett gyermekek.

Közvetlen célként a gyermekvédelemmel érintett, hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok tanulási motivációjának növelését, a tanulási képességeik fejlesztését tűzték ki magas szintű, széles tudásanyagra építő tananyagok online hozzáféréseinek biztosítása által. Preventív cél az érintett célcsoport továbbtanulási esélyeinek növelése, ezzel a hátránykompenzáció megvalósítása. Az általunk megkérdezett pszichológus, aki gyógypedagógus és tanulásmódszertani szakember, a program egyik vezető fejlesztője ekként fogalmazott:

„Mi azt tudjuk, hogy ezeknek a gyerekeknek az iskolai életútját kiemelten szükséges támogatni, számukra az anyagilag leterhelt hátrányos helyzetben lévő, hegyenként veszélyeztető, elhanyagoló családokban és kiemelés esetén a gyermekvédelmi szakellátás gondozási helyein talán szűkösebbek a tanulástámogató erőforrások, azért is állítottuk úgy össze a tananyagot, hogy ne csak a felvételi felkészítőre legyen alkalmazható, bár biztos vagyok benne, hogy az alapellátásban és a szakellátásban is vannak olyan gyerekek, akiknek ez kell, kimondottan a tehetséges gyerekek feltérképezése és fejlesztése is megvalósítható célként jelenik meg.” (vezető fejlesztő munkatárs)

Ezáltal a tanulmányi reziliencia és a gyermeki reziliencia iskolai támogató kapcsolatok, pozitív iskolai társas környezet tényezője egyaránt fejleszhető. Kialakul egy magasabb szintű biztonságérzet, a tudáselérhetőség nyugalma, így megvalósul az a fejlesztői cél is, amit interjúalanyunk az alábbiak szerint, mint szervezeti crédót is megfogalmazott: a „*muszáj tanulni*” változzon „*szívesen tanulok*”-ká és a *szorongás helyét a gyermek sikerein keresztül vegye át a kiegyensúlyozottság. Ehhez magam mellett tudhattam a magas szakértelemmel bíró kollégáimat, a Budapesti Műszaki Egyetem docensét, akinek fő szakterülete a matematika, a 3D vizualizáció és animáció. A magyar online tananyag kidolgozója és oktatója pedig kiváló tanár kolléganőnk, akinek több éves tapasztalata van a diákok felvételire való felkészítésében.*” (vezető fejlesztő munkatárs)

Hosszú távú cél, hogy elsősorban a szakemberek tájékoztatásán keresztül a gyermekjóléti, gyermekvédelmi rendszerekben a gyermekek fejlesztésére való igény, a lehetőségek keresése és feltérképezése, használata, mint elérhető segítő eszközök beépüljenek, napi, természetes rutin részeivé válva a tehetséggondozó folyamatnak is.

A projektben résztvevő gyermekekkel kapcsolatos hosszútávú cél a tanulás, ismeretszerzés iránti attitűd megváltoztatása, az eziránti igényük hosszú távú fenntartása. Ehhez a hozzáférést továbbra is biztosítják ingyenesen.

„Olyan tananyagot és módszert alakítottunk ki, amivel ismét felkelthetjük a diákok tanulási motivációját, élményszerűvé, érthetővé tehetjük az elsajátítandó ismereteket.” (vezető fejlesztő munkatárs)

„És ez a tananyag meg olyan, hogy a napi felkészüléshez is segítség, például matekból most vesszük a geometriát, akkor elő lehet venni, vagy a mértékegységeket, vagy bármelyiket a 12 témából elő lehet venni, és lehet vele gyakorolni, és nem csak feladatmegoldások vannak, hanem nekünk nagyon sok elmélet is van, ami mind videón ki van dolgozva, úgyhogy naponta lehetne használni.” – fejtette ki a szakértő.

Gyermekhíd Alapítvány: lelki egyensúly támogatása, közösségépítés, tanulási motiváció fejlesztése, szülőbenedukáció

A vizsgált szervezet modellprogramjának célja a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében, különleges és speciális férőhelyeken, gyerekkotthonokban, lakásotthonban élő iskolás korosztályhoz tartozó gyermekek fejlesztésének elősegítése. Ebben kiemelt szerepet kap a bizalomépítés, a kiegyensúlyozott mentor-gyermek kapcsolat kiépítése és folyamatos ápolása, mentorhálózat és közösség fejlesztése, szoros együttműködés a helyi gyermekvédelmi szakemberekkel.

A projekt keretében 80 önkéntes tevékenységének előkészítése és segítése, támogatása, fejlesztése került támogatásra. A minőség és a hatékonyság biztosítása érdekében nagyon fontosnak tartják a program keretében kidolgozott, jól felépített képzési rendszerüket, illetve egyfajta nyomon-, utánkövetést, ellenőrzést a mentorok számára biztosított szupervíziós lehetőséggel. Számukra rendszeres képzéseket is biztosítanak, illetve jelen projekt keretében a szakmai munkájukat segítő egy dokumentációs rendszer fejlesztésén is dolgoztak.

A program az Alapítvány által évek óta működtetett Bebalanced Pszichológiai Pont munkatársai által is támogatott volt, a mentorok és a gyermekek számára egyaránt elérhetőek azok az edukatív tartalmak – online média tartalmak és offline gyermektréningek –, melyek hozzájárulhatnak a sok nehézséggel és traumával küzdő fiatalok érzelmi kiegyensúlyozottságának helyreállításában, melyekben a lelki egyensúly helyreállításán, egy újfajta, boldogulást elősegítő homeosztázis állapot kialakításának lehetséges módszerein, életvezetési technikáin van a hangsúly.

„Van olyan önkéntes, egy mentor-mentorált páros, ahol például a közös tanuláson van a hangsúly. Vagy van olyan gyerek, aki még kicsi és 12 év alatt mi nem engedélyezzük, hogy az önkéntes kibozsássa a gyereket a lakásotthonból, ezért akkor az önkéntes bejár és együtt játszik a gyerekekkel. Tehát itt a bizalom kialakulásán van a hangsúly, és aztán egyénileg történik meg ezeknek az alkalmaknak a megtartása és a felépítése.” (operatív vezető)

Fontos kiemelni a mentorprogram folyamatba ágyazott jellegét, melynek minőség-irányítási szempontú működtetését is kulcsfontosságúnak érzik, ami tetten érhető abban, hogy a tervezés és megvalósítás szakaszai mellett az állandó ellenőrzés és fejlesztés lépései is megjelennek. Ez a közösség kiszolgálja a mentorok lelki egészségének és szakmai készségeiknek, kompetenciáinak fejlesztési igényét az ön- és csoport előtti reflexiókra, a szakmai és személyiségfejlesztésre a különböző önkéntes programok, vagy a megszervezett szakmai fesztivál, illetve a csapatépítés módszertanán keresztül.

Az önkéntesek feladatellátásának nyomonkövetését és fejlődését egyaránt szolgálja a kifejlesztett dokumentációs rendszer. Fejlődési naplót vezetnek, az együtt töltött óraszámok és a megvalósult programok értékelő elemzésével. Ezek fontos visszajelzések a gyerekkotthon munkatársai és a gyermekvédelmi gyám felé is. Az így megvalósult fejlesztés szintén valós gyermeki reziliencia fejlesztő hatással bír, a kutatási eredményekben igazolt szakmai együttműködések és a reziliencia-szint pozitív szignifikáns kapcsolata miatt.

„Ezt a jó gyakorlatot fogjuk szakmailag professzionálizálni. Ez azt jelenti, hogy nagyobb hangsúlyt fektetünk a belső monitorozásra. Ezért is indítottuk el a fejlődési naplót, mert a fejlődési naplókából szeretnénk majd kutatást készíteni.” (operatív vezető)

A megfigyelések során rögzíthetővé vált a bizalmi légkör, bizalmi kapcsolat, ami a mentor és a mentorált között megjelent. Mind a gyermekek, mind a mentorok, önkéntesek egy inkluzív, a gyermek valós szükségleteihez és megoldásra váró problémáihoz szervesen igazodó közösséghez tartoznak. *„(...) az a tapasztalat, hogyha a gyerekek ezt megtapasztalják, hogy valahonnan teljes mértékű megértést kapnak, akkor elindul náluk a tanulási motiváció.”* (mentor)

Tervük az önkéntesek számának növelése a jövőben: *„(...) újabb önkéntes csoportot toborzunk, mert hogy ennek nincs költsége, és mi azt vállaljuk, hogy a gyerekek életében a felnőtté válásukig jelen maradunk.”* (operatív vezető)

Összességében a megkérdezett gyermekvédő szakember így fogalmazott a jelen modellprogramról: *„(...) a gyermekek kötődési gyógyulása kiemelten fontos volt ebben a modellprogramban.”*

A szülőség támogatása, a szülők edukálása érdekében négy alkalommal valósítottak meg szakmai előadásokat köznevelési és gyermekvédelmi intézményekben. A témák a következők voltak:

1. gyerekbántalmazás,
2. bullying, kortárs bántalmazás,
3. konfliktuskezelés,
4. bizalomépítés.

Általános iskolában tartották meg a 16 alkalmas gyermektréning sorozatot, ennek 3 pillére volt:

1. az érzelmi intelligencia,
2. a testképzavar és
3. a tanulásmódszertan.

A gyermekek szükségleteihez, a közösség számára releváns módon igazították a tartalmakat. *„Készültek edukatív kisfilmek a Szeretet nyelv, Motiváció és a Felelősségvállalás témájában.”* - mondta a szakmai program felelőse.

Mind a mentorképzés, mind a gyermekekre közvetlenül irányuló előadás- és tréning sorozat esetében tapasztalható a színes programokon az azonnali hatás, a boldogság kifejeződésében, a pozitív érzelmek és élmények, közösségélmények gyűjtésében, melyek fontos énhatékonyt és élet értelmébe vetett bizalmat fejlesztő reziliencia vonásokként definiálhatók.

Sokproblémás családokat és fiatalokat célzó modellprogramok kutatói tapasztalatai

Ébredések Alapítvány: mentális zavarral élő kliensekkel dolgozó szakemberek támogatása, erőszakmentes kommunikáció elmélyítése

A modellprogramban az Ébredések Alapítvány által kialakított képzések egy nagyon fontos hiányra reagálnak a magyar gyermekvédelem területén. A pszichoszociális nehézségekkel élő családok esetében a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek nem rendelkeznek elég tudással, információval, sok bennük a félelem és az előítélet. Ugyanakkor azt lehet látni a hazai gyermekjóléti szolgálatok és központok munkájában, hogy a pszichiátriai problémával küzdő személyek nagy részét képezik a munkának. Így különösen fontos, hogy ezekkel a családokkal dolgozó szakemberek kompetensen tudjanak segíteni.

„A mentális helyzetekkel valahogy másképp kellene foglalkoznia minden szakembernek, és ehhez nincs elég eszköztárunk, főleg akkor, és akkor ugye itt beszélek azokról a mentális helyzetekről, amelyek megváltoztatják az emberi viselkedést, magatartást, egy gyászreakció, vagy egy depresszávebb, vagy egy alulhangoltabb állapot, vagy egy izgatottság valami oknál fogva, tehát azokat sem tudja jól kezelni. Szerintem nem, hogy a szakember, a hétköznapi ember sem, ami pedig természetesen velejárója lenne a mindennapi életnek, de amikor már valamilyen kórkép is csatlakozik ehhez a történethez, és mentálisan már tényleg olyan problémák vannak, amiket azért nehéz behatárolni, akkor már nagyon komoly vesztesége van a szakembernek.” (képzésen résztvevő szakember, intézményvezető, vidék)

A megvalósított szakmai tevékenységek sorában kiemelhetjük a Mentális zavarral élő személy a családban című képzést, melynek célcsoportja a család és gyermekjóléti szolgálatban és központban dolgozó szakemberek köre volt. A képzés online térben valósult meg tréning formában. A képzésből két tréning került megrendezésre, az első tréningen 23 fő vett részt, a második tréningen pedig 19 fő, tehát összesen 42 fő. A tréning esetében kulcsfontosságú, hogy tapasztalati szakértők bevonásával valósult az Ébredések Alapítványnál sorstárs segítségben jelenlévő tapasztalati szakértők részvételével.

A képzési tematika alapján a 4 képzési nap témái a következők voltak:

1. képzési nap: Pszichopatológiai ismeretek.
2. képzési nap: Mentális zavarral élő személyek rehabilitációja a zárt intézettől a közösségi pszichiátriáig.
3. képzési nap: Mentális zavarral élő személyek felépülés értékekre alapozott komplex rehabilitációja. Együttműködési lehetőségek a különböző pszichoszociális szolgáltatást nyújtó szolgáltatókkal.
4. képzési nap: Mentális zavarral élő személyek stigmatizációja. Antistigma programok megismerése.

„Tehát, hogy ez volt a cél, hogy ezt az eszköztárat bővítsük, és úgy, hogy elméleti tudással és gyakorlati ismerettel.” (tréner)

Résztevői oldalon a tapasztalatok a következők voltak:

„Szerintem ez iszonyat intenzív volt, tehát hozzá kell tennem, hogy iszonyatosan fárasztó volt, viszont nagyon sok új információt adott. (...) mindenképpen kellene a szociális szférában dolgozó szakembereknek valami olyan eszközt hozzárendelni, ami az ő tudásukat erősíti, illetve egy másfajta gondolkodás indul el bennük, amiben a feltételezésnek, a félelemnek, a stigmának, ezeknek a belső alkotási folyamatoknak, ami lehet, hogy bizonyos területeken nagyon jó, de itt nagyon nem jó, azoknak így elejét vegyüek és így helyre tegyünk dolgokat, hogy nem minden pszichiátriai beteg fog leszűnni, de vannak olyan körképek, amikben bizony sajnos vannak olyan történetek, amikben nagyon észnél kell lennie a szakembernek. Ezt kihangsúlyozom, hogy gyermekvédelmi területen nagyon fontos.” (képzésen résztvevő szakember, intézményvezető vidék)

A második programelemük a mentális zavarral élő szülőknek kívánt segíteni pszichoedukatív csoportfoglalkozások keretében. A csoportfoglalkozások tapasztalati szakértők bevonásával valósultak volna meg 4 napos tréning keretében. Többszöri toborzás után csak egy fő vett aktívan részt. Hosszabb távon ezt érdemes lenne újszerű toborzási stratégiával megtámogatni, de a kliensek csoportmunkába való bevonása időigényes folyamat. Célja, hogy bővüljön a kliens ismerete a mentális zavarról, az ellátórendszerrel és a kapcsolható támogatási formákról. A felépülés útján hatalmas erőt adhat a sorstársak támogatása, a felépülők pozitív példája. Ez a találkozás a résztvevő szülőknek is sokat adott. A csoportalkalmak végén az önségítő csoportok megismertetése lett volna a cél, ahol az Ébredések Alapítványnál működő önségítő csoportokat ismertetik, abból a célból, hogy a későbbiekben személyesen vagy online részt vegyenek ezeken a szülők vagy más családtagok. Ezek jellemzően online formában valósulnak meg, így az ország egész területén elérhetőek az érdeklődők számára. Az önségítő csoportokon lehetőség van hasonló helyzetben élő mentális zavarral élő szülőkkel való találkozásra, a problémákkal való megbirkózással kapcsolatos tapasztalatcserére. A teljes tematika megvalósult egy fővel is nagyon pozitív tapasztalatokkal.

„Szembesülnünk kellett azokkal, hogy nehéz toborozni, elérni, csoportba bevinni mentális zavarral élő szülőket, holott az Alapítványnak a korábbiakról már vannak olyan tapasztalatai, tehát több online tréninget is tartottunk már érintetteknek. (...) Számomra nagyon szomorú volt azt látni, hallgatni, amikor ők visszajelezték azt, hogy milyen nagy esetszámmal dolgoznak, és hogy azokon a településeken, ahol ők megjelennek, mint segítők, nincsen közösségi pszichiátriai szolgáltató, akikkel ők együtt tudnának dolgozni.” (tréner)

A harmadik eleme a modellprogramnak az asszertív kommunikáció fejlesztése volt az óvodai és iskolai segítők munkájának megtámogatása érdekében. Az 5 napos tréningen 14 fő vett részt. A sikert mutatja, hogy összesen 61 fő jelentkezett, így a munkát a jövőben érdemes folytatni. Az asszertív kommunikáció mélyítése mellett cél volt a Rubeus Egyesület előző projektjében az Ébredések Alapítvány fejlesztésében létrejött, tinédzsereknek szóló Asszerteen mobil applikáció megismertetése és egyben terjesztése is (Bulyáki–Kristóf, 2022; Rubeus Egyesület, 2022). A képzés a saját

élményre épült annak érdekében, hogy minden résztvevő kialakítsa a saját hatékony kommunikációs rendszerét.

„Egyrészt az előző évek Rubeusos projektjeinek a tapasztalata alapján egy olyan képzést szerveztünk, aminek a célcsoportja a kollégák, és a kollégáknak a mentális zavarral élő személyekre vonatkozó tudásbővítése a cél, tehát erre fókuszálnánk, és akkor a harmadik projektetem pedig, ami nem közvetlen, hanem közvetlenül a mentális zavarral élő szülőkre fókuszál.” (tréner)

eSeF Felfedezések Nonprofit Kft: megoldásfókusz a gyermekotthonban élők és a velük dolgozók támogatására

Alapvetően egy tréningcsoport valósult meg szakemberek bevonásával a modell-program keretében, illetve a fiatalokkal külön foglalkozások egyénileg és csoportosan a Rákospalotai Lánynevelő Intézetben. A szakembereknek szóló online képzések célja az volt, hogy gyermekotthonokban dolgozó szakembereknek lehetőségük legyen megoldásfókuszú eszközök megismerésére és elsajátítására. A tréning húsz órás, két nap alatt valósult meg, 100% gyakorlat formájában. Két napon keresztül szituációkon dolgozva és azokat elemezve saját szakmai skilljeiken dolgoztak a szakemberek, hogy a kollégákkal és a kliensekkel való munkájukban jól beépítsék és hasznosítsák a megoldásfókuszú elemeket. 14 szakember vett részt.

A megoldásfókuszú coaching célja a Rákospalotai Lánynevelőben a társadalomba való reintegráció megtámogatása volt új, fiatalok számára még nem ismert eszközökkel. 2 csoportos alkalom került megvalósításra, az első napon 5, majd 6 lány vett részt. Ezt követően a 11 főnek egyéni alkalmakat is biztosítottak.

„A szakemberek választották ki, hogy ki az, aki valamilyen szempontból jó lenne, hogyha kapna megoldásfókuszú coachingot. Összesen 11 fiatalal dolgoztunk, mindenki két beszélgetést kapott, amit egyébként nagyon keveselltek, tehát szívesen vettek részt benne, nem akarták ellőgni, ott volt mindenki végig, sőt volt még olyan kérés is, hogy hadd legyen a beszélgetés négy órás, mert hogy neki az egy óra az kevés.” (tréner)

Azt, hogy mi a siker kulcsa ennél a módszernél, a tréner ekként összegezte:

„Szóval nagyon jól sikerült, nagyon szerettem. Ugye azért működik jól a megoldásfókusz itt a kamaszoknál, meg a speciális gyerekotthonban is, mert hogy arról beszél, amiről beszélni szeretne, tehát nincs semmilyen előzetes elvárás a mi fejuinkben azszal kapcsolatban, hogy mi legyen a téma. Viszont bármit behoz, akkor nem a régmúlt sebeinek a feltépeése a cél, hanem egyrészt, hogy a saját tapasztalatait hogyan tudja tovább vinni a jövőben, másrészt pedig, hogy hogyan képzeleli el azt a jövőt, amit ő szívesen élne, és már most, hogy tud elindulni ezen az úton.”

A megoldásfókuszú coaching egyértelmű célja volt a fiatalok jövőképeről való gondolkodás, megerősíteni a lányokat abban, hogy könnyebb legyen a benti lét, a bezártság elviselése és a szabályok betartása. A 11 rákospalotai lánnyal a kétszer 60 perces beszélgetés páros vezetéssel valósult meg, a csoportos alkalmaknak is ugyanez volt a formája.

A megfigyelésre épülő kutatási pillér is azt mutatta, hogy a coachok értő figyelemmel, szívesen, érdeklődve, nagy felkészültséggel tartanak csoportos alkalmakat, tréningeket is.

A megoldásfókuszú képzések hasonló célkitűzések mentén a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek eszköztárának a bővítését és gyakorlatba való beemelését valósították meg a modellprogram során.

Az interjúk visszajelzései nagyon jók voltak: „(...) *egy nagyon más dolog, és egy nagyon plusz dolog, mint amit alapesetben tudunk mi nyújtani vagy adni, és nagyon összhangban van egyébként a szemlélete azokkal, amit mi csinálunk, ... stratégiát tud adni, egy másfajta nézőpontot. Nekem nagyon tetszik az is, hogy nem a problémára fókuszál, hanem a folyamatra.*” (nevelő, a tréning részt vevője)

A megoldásfókuszú megközelítés és a tanult módszer a Rákospalotai Leánynevelőben új szempontokat, lehetőségeket tudott adni a segítői munkához, erőforrást a kollégáknak, amely nem csak abban segít, hogy támogatja a segítői munkát, hanem megelőzi a kiégést is.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

Az interjúk tapasztalatai alapján elmondható, hogy a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek nagyon sok kihívással, nehézséggel néznek szembe a munkájuk során, így minden olyan lehetőséget, ami segíti munkájukat fontosnak tartanak. Nem csak abból a szempontból, hogy új tudást, technikát, készséget szerezzenek, hanem mindezek segítik őket a szakmában maradásban, egyértelműen kiégést megelőző hatása van minden ilyen alkalmaknak.

A gyermekvédelemben megjelenő sokproblémás, számos nehézséggel küzdő családok, akik krízisről krízisre élnek, illetve a traumatikus gyermekkorral rendelkező fiatalok komoly kihívást jelentenek. A gyermekvédelmi területre érkező innovatív lehetőségek, programok nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a gyakorlatban dolgozók megtartásában és egyben a sikeres munkavégzés támogatásában.

„*A tapasztalati szakértők jelenléte, hogy a szemléletformálás az milyen fontos, mert, hogy azért szembe kell, hogy nézzünk azokkal is, hogy van úgy, hogy a mentális zavarral élő személyeket maguk a szakemberek stigmatizálják.*” (Ébredések Alapítvány szakértője)

Az általunk vizsgált négy partnerszervezet programjukkal kiválóan hozzájárult az esélyteremtéshez. Gyermeki célcsoport esetén a tanulási motiváció fejlesztésével, az önkéntes szerepvállalás támogatásával, továbbá a megoldásfókusz gyermekvédelmi gyakorlatba való átültetésével. Kiemelt hangsúlyt kapott továbbá a mentális zavarral élő családok támogatása, ezen a téren a szakemberek támogatása. A szülők az edukatív tartalmakon keresztül is eszközöket kaphattak szülő-gyermek kapcsolatuk erősítésére.

A vizsgálatba bevont partnerszervezetek tevékenysége méltán minősíthető „gyógyító pedagógiának” a gyermekek vonatkozásában. A fiatalok boldogulás elősegítését prevenció jelleggel, az aktuális életnehezégek megélésének enyhítését, az azokhoz való adaptív viszonyulást egyaránt célzó modellprogramok közös szimbolikus

kulcsfogalma az ÚT (magamhoz és másokhoz, ahogy az Ébredések Alapítvány képzése is fogalmazott).

A kifejlesztett és kipróbált programok lehetőséget teremtettek a gyermekhez vezető út keresésére, a gyermekrezilienciát elősegítő kapcsolódásra mentorként, tanulási motivációt fejlesztő szakemberként, gyermekvédelmi szakemberként, coachként. A gyermeki útkeresésekben a bizalmába fogadott felnőttek jelenlétével a „nem vagyok egyedül”, „mindig van kire számíthatom”, „javíthatok, kapok hozzá segítséget”, „nekem is sikerülhet” érzésének nyugtató és ezáltal inspiráló, motiváló hatása juthat érvényre, ahogy a fiatalok is megfogalmazták.

A válaszadó fiatalokkal készített interjúk során kirajzolódtak azok az iskolai eredményességet, tanulmányi rezilienciát és tehetség gondozást célzó szolgáltatás-elérési utak, amelyek a kiterjedt családi, rokonai kapcsolatokon, ezek hiányában pedig a mesterséges támaszt nyújtó család- és gyermekjóléti szolgálatok, gyermekotthonok munkatársainak, azaz a család és gyermek körül megjelenő formális és informális kapcsolati hálóján keresztül vezettek.

A szervezetek kapcsolódásának egyik kiemelt útja az önkéntes közösségek kialakítása, fejlesztése és hosszú távú tervszerű működtetése. A modellprogramokat megvalósító szervezetek a komplementer és hiánypótló feladatok vállalásával, az innovatív programok és szolgáltatások biztosításával a gyermekvédelmi rendszer személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátásának és gyermekvédelmi szakellátásának intézményeiben zajló szakmai munkához járulnak hozzá.

Fontos értékteremtő munka azoknak az általuk képzett, fejlesztett, szupervízióban részesített önkénteseknek, szakembereknek a támogatása, akik a gyermekek életében a rendszeres, a valós szükségleteikre reflektáló támogató és sokszínű jelenléttel járulnak hozzá és együtt, közösségként érnek el sikereket, melyek a traumatizált fiatalok életében is előremutatóak:

„(...) óriási ereje van annak, hogy van egy stabil önkéntes egy-egy gyermek mellett. Maga az egész stabil önkéntes közösség az intézményi közösség életében.” (lakásotthoni nevelő)

„Folyamatosan visszajelezzük a fontosságukat, a hasznosságukat és a csodálatunkat, hogy a gyerekeknek mennyire sokat jelent az, hogy az érzelmi hiányt, az űrt egy önkéntes be tudja tölteni, tudja pótolni.” (lakásotthon vezető)

„(...) az önkéntesek nem morzsolódnak le, a gyerekek pedig benne tudnak maradni egy ilyen kapcsolódásban, és tudják is tartani a kereteit.” (operatív vezető)

„Eredménynek tekintjük a gyerekek kitartását, hogy így, példaértékűen együttműködőek magában a mentorprogramban, van, amikor még szökés után is, kemény helyzetek átélése után is, azaz nem csúsznak ki belőle, ez is bizonyítja, hogy van kötődés, kiépült a bizalom.” (mentor)

Az online tananyagok bevezetésénél az egyik legnagyobb nehézségként a hozzáférés kiszélesítését jelölhetjük meg azon diákok számára, akik szülei szocioökonomiai háttere vagy a családból történt kiemelés következtében intézményi nevelés miatt felzárkóztatásra és fejlesztésre szorulnak. Ennek érdekében a fejlesztők jövőbeni célkitűzésként fogalmazták meg a professzionális együttműködések alapuló szakmai

kapcsolatok kiépítését, hogy minél több hátrányos helyzetben lévő, azonban reziliens gyermek fejlesztése, tehetséggondozása megvalósulhasson. Ennek közösségi és egyéni hasznossága megkérdőjelezhetetlen, hiszen ahogy azt az interjúk során is láthattuk, a programoknak az egyik legfontosabb eredménye, hogy támogatás mellett elindulva egy úton a gyermekben kialakulhat a saját sorsára, élethelyzetére, tanulmányi előmenetelének külső és belső feltételrendszerére való objektív rálátás képessége, fejlődik az önreflexiója, és az innovatív eszköztárból a hétköznapiakban hozzáférhetővé válnak számára a fizikai és intra-, interperszonális szinteken egyaránt alkalmazható technikák, módszerek.

Ahogy egyikük fogalmazott saját tapasztalatait illetően:

„Mindenképp szeretnék javítani még a fél év végéig a jegyeimen, meg azt is szeretném, ha a tanárain észrevennék, hogy tanulok. Még nagyon rövid idő telt el, de abban mindenképp javultam, hogy már leülök úgy is a gép elé tanulni, hogy nem kell ezért rám szólni.” (szakképző iskola tanulója)

A játékos, interaktív, élménygazdag programok a problémamegoldó repertoárba is képesek beépülni, mint ahogy a tudásanyag is jobban raktározódik.

„Foglalkozások után érzelmileg sokkal kiegyensúlyozottabbak a gyerekek.” (operatív vezető)

„A legutóbbi alkalommal, múlt héten volt egy nehéz helyzetem az osztályban, de visszaemlékeztem arra, hogy ezt hogyan kell kezelni, eszembe jutott mi volt a játékban, amire akkor jöttem rá, hogy nem is játék, maga az élet.” (mentorált)

A sokproblémás, kiemelten veszélyeztetett kliensekkel való munkát támogató modellprogramok esetében olyan hasznos, szakmai kompetenciát és készséget fejlesztő tréningek valósultak meg, amelyek mindegyike a gyakorlati munkában kézzelfogható kapaszkodót, új és innovatív technikát tud a gyermekvédelem területén dolgozó szakembereknek nyújtani. Hosszútávon célként tűzték ki a partnerek – és ez jelenik meg a Rubeus Egyesület hat projektjének egészében – ezen készségek, tudások beépülésének támogatását az adott intézmény munkájába, szakmai gyakorlatába.

Fontos, hogy ezek a tudások a praxisban tartósan megjelenjenek és biztos szakmai alapot adjanak a terepen dolgozók számára. A megkérdezett tréningeken résztvevő szakemberek mind azt fejezték ki az interjúk során, hogy a szakmai készségfejlesztés részeként megvalósuló tréningeknek hosszútávon is van hatása munkájukra és egyben személyes életükre nézve is a szemléletformálás által.

Összességében kiemelhetjük azt is, hogy az Ébredések Alapítvány, illetve az eSeF Felfedezések Nonprofit Kft. megoldásfókuszú tréningjei is sokproblémás családokkal, gyermekekkel dolgozó szakemberek szakmai repertoárjának, skilljeinek a bővítésével olyan családokat, gyermekeket célzott és támogatott, akik sok, szociális-, gazdasági- és gyakorta pszichés problémával küzdenek egyszerre. A szakemberek képzése, illetve az érintettek számára megtartott programelemek mind ezt a cél szolgálták ebben a pályázati ciklusban.

1. számú tábla: Szakemberek és a programba bevont résztvevők véleménye az eredményesség tekintetében

Szakemberek által megfogalmazott eredmények	
Etalonline Kft.	<ul style="list-style-type: none"> • tanulás támogatása online és offline platformon • gyermekvédelmi célcsoport megszólítása, a szakemberek munkájának a tanulmányok támogatása terén való ösztönzése • sikerélményhez jutottak a diákok • szakemberek, szülők, nevelők támogatása konkrét eszközzel • tanulás élménnyé tétele, tehetséggondozás és felzárkóztatás eszközrendszerének IKT alapú támogatása
Gyermekhíd Alapítvány	<ul style="list-style-type: none"> • szülői kompetenciák erősítése, szülői nevelési attitűdök alakítása • információnyújtás a kamaszkori kihívásokról • élményközpontú, mentálhigiénés programok a gyermekotthonban élőknek, folyamatos mentorálás bizalmi kapcsolatra épülve • gyermekotthoni munka támogatása az önkéntesek és szupervíziós alkalmak biztosítása által • szülők segítése edukatív tartalmakkal • online előadások készítése és széles körű terjesztése • szakemberek munkájának tudatosabbá tétele, szupervízió biztosítása • mentorprogram és számos gyermekprogram biztosítása a szakellátásban élő gyermekeknek • bizalmi kapcsolatok megalapozása és növelése a gyermek és segítőtje között
Ébredések Alapítvány	<ul style="list-style-type: none"> • mentális zavarral élő szülők támogatása edukatív tartalmakkal • erőszakmentes kommunikáció mélyítése a gyermekjóléti munkában • családgondozás hatékonyabbá tétele tudásbővítéssel a mentális zavar témakör beemelése által • Asszerteen népszerűsítése az óvodai és iskolai segítségben • tapasztalati szakértők becsatornázása a gyermekjóléti munkába • szemléletformálás, stigmák és előítéletek lebontása a szakmában és a társadalomban • önségítés erejének hangsúlyozása
eSeF Felfedezések Nonprofit Kft.	<ul style="list-style-type: none"> • szakemberek munkájának tudatosabbá tétele, tudatos jövőtervezés segítése megoldásfókusszal • gyermekvédelmi munka színesítése új szemlélettel • fiatalokkal való munka jövőorientációja, sikerélmény nyújtása
Résztvevők által megfogalmazott eredmények	
Etalonline Kft.	<ul style="list-style-type: none"> • a gyermekek élményekkel gazdagodtak a tanulás új formája által • tanulmányaikban előre léptek, a tananyag elsajátítása sikerélményt ad • a nevelők, szülők magabiztosabbá válnak a tanulmányok

	támogatásában, hogy van egy elérhető platform rendszerezett tudással
Gyermekhíd Alapítvány	<ul style="list-style-type: none"> • a szülők gyermekük jövőjének alakítása terén pozitív megerősítést kaptak • erősödött a szülők és a kamaszok önbizalma • a mentor révén a bizalomra épülő kapcsolatok fontosságát megélhetik a szakellátásban élők • a gyermekek támogatást kapnak folyamatosan, mely az önbizalmukat és a pozitív jövőképüket is erősíti • a szülők tudatossága és nyitottsága nőtt a fiatalok által fontosnak vélt témák terén
Ébredések Alapítvány	<ul style="list-style-type: none"> • a szakemberek és a szülők tudása bővült a mentális zavar területén • hatékonyabbá válik a családgondozás, eszközt kaptak a probléma kezelésére a gyermekvédelmi szakemberek • jól érezték magukat a tréningeken a szakemberek, ez a kiégés szempontjából is fontos
eSeF Felfedezések Nonprofit Kft.	<ul style="list-style-type: none"> • új módszert és tudást kaptak a gyermekvédelmi szakemberek, a megoldásfókusz értelmezésükben egy új stratégia is, amivel közelíthetnek a klienshez és egymáshoz • a nehézségek helyett a megoldások kerültek a gondolkodás középpontjába • fiatalok sikereket értek el a csoportos és egyéni beszélgetés révén saját önismereti útjukon és tudatosabb jövőtervezésük folyamatában • a szakemberek egy szemléletet kaptak, amit beépíthetnek a hétköznapiakba, mindez a kiégés szempontjából is fontos

Forrás: Saját szerkesztés, 2023.²⁹

Kutatói tapasztalataink alapján elmondható, hogy a tréningeket tartó szakemberek, coachok és tapasztalati szakértők olyan szakmai közeg kialakítására voltak képesek, ahol a szakemberek és az érintettek is tudtak fejlődni, új tudásokat és készségeket elsajátítani.

Az Ébredések Alapítvány tréningjeibe bevont tapasztalati szakértők a résztvevők visszajelzései alapján nagyban hozzá járultak a szakemberek tudásának a növeléséhez és az esetleges félelmeik, negatív érzéseik csökkenéséhez.

²⁹ A szempontok a korábbi projektünkben is megjelentek, lásd: Rácz A. (szerk.) (2020): *A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben*. Rubeus Egyesület, Budapest. p. 208-209. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2020/10/Rubeus_CSALADTAMOGATAS_UJ_UTJAI_2020_FINAL_KONYV_2021008.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)

Kutatási eredményeink ismételten megerősítik, – ahogy a korábbi gyermekvédelmi innovációkat támogató projektek kapcsán is láttuk az előző években – hogy a gyermekvédelem gyakorlata csak úgy tud hatékony lenni, ha a komplex problémákra komplex módon reagálunk, középpontba állítva a kliensek jól-létének segítségét, hátrányaik csökkentését. Mindezek jelen program keretében is megvalósultak, hiszen a gyermekvédelem szakmai eszköztára számos új módszerrel színesedett.

Felhasznált irodalom

- Balogh L. (2016): *Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai*. Didakt Kiadó, Debrecen.
- Berg, I. K. (2004): *Konzultáció sokproblémás családokkal*. Animula Kiadó, Budapest.
- Ceglédi T. (2015): Kik lesznek a jövő pedagógusai? Felsőoktatás és társadalmi egyenlőtlenségek: reziliens pedagógusjelöltek. In: Pusztai G. – Ceglédi, T. (szerk.) *Szakmai szocializáció*. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- Colapinto, J. – Minuchin, P. – Minuchin, S. (2002): *Krízisről krízisre – A szegény családok segítése*. Animula Kiadó, Budapest.
- Homoki A. (2014a): *A gyermekvédelmi gondozottak reziliencia vizsgálata a Dél-alföldi és az Észak-alföldi régiókban*. Doktori értekezés. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- Homoki A. (2014b): Az iskola és a gyermekvédelmi intézmények rezilienciát elősegítő hatásai. In: Ceglédi T. – Gál A. – Nagy Z. (szerk.) *Határtalan oktatáskutatás. Tanulmányok a 75 éves Kozma Tamás tiszteletére*. Régió és Oktatás IX. Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja (CHERD Hungary), Debrecen. pp. 45–57.
- Curtis, WJ. – Cicchetti, D. (2007): Emotion and resilience: a multilevel investigation of hemispheric electroencephalogram asymmetry and emotion regulation in maltreated and nonmaltreated children. *Development and Psychopathology*, (19): 811–840.
- Homoki A. (2016a): *A boldogulás elősegítése nehéz helyzetben lévő serdülők körében. Gyermekvédelemben élni a szeretet erejével*. Áldott Remény Könyvkiadó, Budapest.
- Homoki A (2016b): A reziliencia recepciója a hazai neveléstudományi kutatásokban. I: Pusztai G. – Bocsi V. – Ceglédi T. (szerk.) *A felsőoktatás (hozzáadott) értéke. Közéletek az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához*. Partium-PPK-Új Mandátum, Nagyvárad-Budapest. pp.78–90.
- Homoki A. (2020): A reziliencia egyén nézőpontú megközelítései a humán segítség nemzetközi és hazai gyakorlatában. *Szociálpedagógia*, 15: 52–68. http://real-j.mtak.hu/14877/7/szocped15_2020%20%281%29.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Homoki A. (2023): The opportunities of the resilience measurement in the family and child protection system in Hungary. *Acta Medicinae Et Sociologica*, 14(36): 130–156. <https://ojs.lib.unideb.hu/ams/article/view/13023/11395> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Homoki A. – Kállai, G. (2019): *Tehetségek Magyarországa. Kutatási zárótanulmány*. Új Nemzedék Központ, Budapest.

- Homoki A. – Kovács E. (2016): Egész(séges) életem egészség- és készségfejlesztő program a gyermekjóléti alapellátásban. *Metszetek*, 5(4): 109–122. https://metszetek.unideb.hu/files/metszetek%202016_4_07_homoki.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Homoki A. – Rác A. (2019): Bűnelkövetéssel érintett gyermekeket és szüleiket célzó gyermekvédelmi innovációk. *Erdélyi Társadalom*, 2: 9–30. <https://www.erdelyitarsadalom.ro/files/et35/et-bbu-35-01.pdf> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Homoki A. – Rác A. (2021): Gyermekreziliencia-és szülői kompetencia-mérések a magyar gyermekvédelemben. *Szociális Szemle*, 14(1): 19–24. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/szocialisszemle/article/view/4578/4345> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Kállai G. (szerk.) (2016): *Hozzáférés és esélyek a tehetséggondozásban*. Család-, Ifjúság-, és Népesedéspolitikai Intézet, Budapest. https://nemzetitehetségprogram.hu/uploads/static_page/documents/MuploadDocument_133/Hozza%C3%A9r%C3%A9s%20%C3%A9s%20es%C3%A9lyek%20a%20tehetséggondozásban_Tehets%C3%A9g%20K%C3%B6nyvek%202.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Kóródi K. – Szabó É (2019): A tanulmányi reziliencia értelmezése: kutatási, preventív és intervencív lehetőségek. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 74(4/6): 527–545. <https://akjournals.com/view/journals/0016/74/4/article-p527.xml> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Papp Z. A. (2013): Pedagógiai hozzáadott érték a roma tanulói arány függvényében a magyar iskolarendszerben. In: Bárdi N. – Tóth Á. (szerk.) *Önazonosság és Tagoltság. Évkönyv 2011-2012*. Argumentum Kiadó, Budapest. pp. 69–89. https://www.academia.edu/5954391/Pedag%C3%B3giai_hozz%C3%A1adott_%C3%A9rt%C3%A9k_a_roma_ar%C3%A1ny_f%C3%BCggv%C3%A9ny%C3%A9ben_a_magyar_iskolarendszerben (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Podlovics É. L. (2021): *Reziliencia és pedagógiai gyakorlat*. Sárospataki Pedagógiai Füzetek (28.) Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó, Eger. 71–83.
- Pusztai G. (2009): *A társadalmi tőke és az iskola. Kapcsolati erőforrások hatása az iskolai pályafutásra*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Rác A. – Bogács E. (2019): Integratív gyermekvédelem a szociális munka ember-, kliensképének és a szülőiség értelmezésének jegyében. *Belvedere Meridionale*, 31(3): 71–82.

- Rácz, A. – Sik, D. (2020a): Social (Im)Mobility and Social Work with Families with Children. *Social Sciences*, 9(10): 1–12. <https://www.mdpi.com/2076-0760/9/10/184> (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Rácz A. – Sik D. (2020b): Gyermekes családok és a velük dolgozó szociális szakemberek percepciója a családok jól-létét, társadalmi mobilitását előmozdító szolgáltatásokról. *Metszetek*, 9(2): 3–28. http://real.mtak.hu/113685/1/metszetek_202002_01.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Rubeus Egyesület (2022): *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben*. Rácz A. (szerk.) Budapest. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2022/09/Innovaciok_gyv_konyv_2022_FINAL_09_PDF.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Sik D. (2020): Prevenációs szemlélet a magyar gyermekvédelemben. *Esély*, 31(3): 94–111. https://www.esely.org/kiadvanyok/2020_3/94-111_sik_dorottya.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Sik D. (2021): A rendszerszemlélet jelentősége válással létrejött családok (egyszülős, mozaikcsalád) esetén In: Rácz A. (szerk.) Családi egyensúly támogatása a gyermekvédelemben. Rubeus Egyesület, Budapest. pp. 7–21. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2021/09/BM4_csaladiegyensuly_20210923_FINAL1.pdf (utolsó letöltés: 2023.12.23.)
- Stang T. (2008): Szociális munka családokkal. In: Feuer M. (szerk.) *A családsegítés elmélete és gyakorlata – Szöveggyűjtemény*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 79–94.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Gyermekvédelmi láthatósági kampány

32 db üzenetet tettünk közzé közösségi médiakampányunk keretében. A kampány alatt 80486 embert értünk el, a képekhez 8678 reakció (megosztás, like, komment) érkezett.

2. számú melléklet: Aki vagyok c. podcastsorozat – 3. évad

9 db podcast került publikálásra. A hallgatói létszám folyamatosan nő, de 2023. november 20-ig a Spotify-on 3276 megjelenítés és 670 lejátszás valósult meg. Youtube képes formátumban 113 lejátszás történt (4 db képes beszélgetés), összesen 200 lejátszás.

3. számú melléklet: Álommunka/álommunkahely c. pályázat

Álommunka/álommunkahely c. gyermekvédelemben élőknek szóló pályázatunk is láthatóságot szolgált. A pályázatra 92 mű érkezett. A zsűri döntése alapján 14 pályamunkát bocsájtott közönségszavazásra.

A pályaművekre összesen 2725 like érkezett és 41587 embert értünk el 1886 oldalmegosztással.

4 nyertest hirdettünk, lett egy 1 közönségdíjas + 1 zsűri különdíjas pályázat.